

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ
ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการป้าขายเล่นบ้านคลองลิดี
อำเภอท่าแพ จังหวัดสุโขทัย

โดย

นายด้วย	ชาลุเด่น
นายพล	ประมัติพงศ์
นายวัชระ	ยาภาหาย
นายบ่าว	ดาวนุย
นายสาหமاد	หลังเส็น

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สำนักงานภาคร)

ສັນນູາເລີກທີ RDG46S0005

รายงานຈົບສມບູຮັນ

ໂຄຮງການ

ສຶກຂາກາຣມີສ່ວນຮ່ວມໃນກາຣຈັດກາຣປ່າຊາຍເລັນບ້ານຄລອງລິດີ
ອຳເກອທ່າແພ ຈັງຫວັດສຕູລ

ໂດຍ

ນາຍດ້າດ	ชาລູເຕີນ
ນາຍພລ	ະໜົມຕິພອງ
ນາຍວັ້ນຮະ	ຍາວາຫາບ
ນາຍປ່າວ	ດາວນູ້ຍ
ນາຍສາຫມາດ	ໜັງເສັນ

ສນັບສນູນໂດຍ

ສໍານັກງານກອງທຸນສນັບສນູນກາຣວິຈິຍ(ສໍານັກງານກາດ)

สัญญาเลขที่ RDG46S0005

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ

ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลนบ้านคลองลิบี
อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล

รายงานในช่วงตั้งแต่

วันที่ 1 เมษายน 2546 จนถึงวันที่ 31 พฤษภาคม 2548

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ	ก
บทที่ 1 บทนำ	
ความสำคัญและปัญหา	1
วัตถุประสงค์โครงการวิจัย	2
บทที่ 2 สรุปกิจกรรมที่ทำมา	
กิจกรรมที่ 1 เวทีนำเสนอโครงการ	4
กิจกรรมที่ 2 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชน	6
กิจกรรมที่ 3 สำรวจพื้นที่ป่าชายเลน และทรัพยากรื่นๆ	9
กิจกรรมที่ 4 สำรวจคุณภาพ น้ำในลำคลอง	12
กิจกรรมที่ 5 รวบรวม วิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับพื้นบ้านชุมชน	14
กิจกรรมที่ 6 ศึกษาดูงานบ้านทุ่งตะมะ ต.ทุ่งกระเบื้อง อ.ย่านตาขาว จ.ตรัง	16
กิจกรรมที่ 7 วางแผนงาน บริหารงานและการจัดการป่าชายเลนที่ยั่งยืน	19
กิจกรรมที่ 8 นำเสนอผลการวิจัยให้กับชาวบ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	25
บทที่ 3 วิถีชุมชนบ้านคลองลิตดี	
สภาพทั่วไป	33
วิถีชีวิตของคนคลองลิตดีที่สัมพันธ์กับป่าชายเลนบ้านคลองลิตดี	38
บทที่ 4 ทรัพยากรป่าชายเลนบ้านคลองลิตดี	
การจัดการป่าของรัฐในชุมชนบ้านคลองลิตดีก่อนการทำวิจัย	41
ป่าชายเลนบ้านคลองลิตดี	43
ข้อมูลพันธุ์ไม้ในป่าชายเลนบ้านคลองลิตดี	53
ข้อมูลพันธุ์สัตว์น้ำในป่าชายเลนบ้านคลองลิตดี	58
ข้อมูลพันธุ์สัตว์บกในป่าชายเลนบ้านคลองลิตดี	60
การสำรวจสภาพป่าโดยการสูมจากพื้นที่ป่า 8 แปลง	62
แผนที่ป่าชายเลนบ้านคลองลิตดี	66
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย	
ผลตามวัตถุประสงค์	67

ภาคผนวก

ก ภาระเบี้ยบป่าชายเลนชุมชนบ้านคลองลิดี	79
รายชื่อคณะกรรมการป่าชุมชนบ้านคลองลิดี	80
แบบสอบถาม โครงการวิจัยการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการป่า	81
ประวัติทีมวิจัย	85

บทคัดย่อ

โครงการ การศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลนชุมชนบ้านคลองลิดี เกิดขึ้นจากชาวประมงคลองลิดีประสมปัญหาป่าเสื่อมโรมที่เกิดจากการตัดไม้เนื่องจากการสัมปทานป่า ทำให้ต้นไม้ถูกทำลาย สัตว์น้ำสูญพันธุ์ การเป็นอยู่ของชาวบ้านทำอาชีพประมงในบริเวณใกล้เคียงหายไปไม่ค่อยได้ จึงจำเป็นต้องออกไปทำประมงในบริเวณใกล้ๆ เกี่ยวกับปัญหาป่าชายเลนในชุมชนของตนเอง ชาวบ้านกลุ่มนี้จึงคิดโครงการวิจัยขึ้นมา โดยมีวัตถุประสงค์หลัก 2 ประการ คือ ประการที่ 1 เพื่อศึกษาภูมิแบบการจัดการป่าชายเลนชุมชน ประการที่ 2 เพื่อเป็นเวทีการแลกเปลี่ยน กระบวนการเรียนรู้ของคนในหมู่บ้านในการพัฒนาด้านต่างๆ และองค์ความรู้ด้านทรัพยากรธรรมชาติชายฝั่งทะเล โดยมีขอบเขตการศึกษาวิจัยในพื้นที่ หมู่ที่ 3 บ้านคลองลิดี ตำบลลากา อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล

วิธีการศึกษาเป็นการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป และผู้มีประสบการณ์ในการตักปูด้า ตลอดจนเก้าแก่หลุมถ่าน และผู้ตัดไม้หลุมถ่าน ลงพื้นที่สำรวจข้อมูลร่วมกับชาวบ้าน และศึกษาดูงาน ป่าชายเลนชุมชนบ้านทุ่งตะมะ ตำบลกระเบื้อง อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง

ผลจากการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่หนึ่ง พบว่า จากการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลนบ้านคลองลิดี มีการแบ่งเขตออกเป็น 4 เขตคือ เขตอนุรักษ์เพื่อการเรียนรู้ เขตเพาะพันธุ์กล้าไม้ เขตเพาะพันธุ์พืชสมุนไพร และเขตพันธุ์จาก มีการบอกร้านอาหารของป่าชายเลน ด้วยการติดป้าย เพื่อให้ชาวบ้านในชุมชน และชาวบ้านใกล้เคียงรู้จักอาหารของป่าชายเลนซึ่งเป็นข้อตกลงร่วมกันของชุมชน ทำหน้าที่บริหารจัดการกลุ่ม และดูแลป่า ครรตัดไม้ต้องขออนุญาติ ต้องแจ้งความจำนำ ขอใช้ไม้ต่อคณะกรรมการป่า ถ้าครรณะเลยไม่ปฏิบัติตามจะถูกลงโทษตามกฎหมาย

มีแผนพื้นที่ป่าปีละ 2 ครั้งคือปีล่วงพันธุ์สัตว์น้ำ และร่วมปลูกป่าทดแทน ได้คลา 1 หลัง และลับพานยา 150 เมตร สำหรับเดินชมป่า เพื่อให้เยาวชนและบุคคลทั่วไปศึกษาพันธุ์ไม้ต่างๆ ในป่าชายเลน ตลอดจนสามารถขอพื้นที่ป่าชายเลนเป็นป่าชายเลนชุมชน ชาวบ้านจัดการดูแลป่า ด้วยชุมชนเอง โดยมีรัฐสนับสนุน และมีโครงการที่เกิดจากการใช้ประโยชน์จากการทำวิจัยคือโครงการอบรมการทำเพอร์นิเจอร์จากไม้ป่าชายเลน

จากการศึกษาวิวัฒนาที่สอง เวทีการแลกเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ของคนในหมู่บ้าน ในการพัฒนาด้านต่างๆ และองค์ความรู้ด้านทรัพยากรธรรมชาติชัยฝั่งทะเล พนว่า ชาวบ้าน คลองลิตดีมีส่วนร่วม และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ และห่วงแหนงป่าชุมชนพื้นนี้ ชาวบ้าน 100% มีอาชีพประมง ป่าชายเลนจึงเป็นหม้อข้าวหม้อแกงของชุมชน เมื่อมีกิจกรรมเกี่ยวกับชาวบ้าน ร่วมกิจกรรมด้วยทุกครั้ง ด้านองค์ความรู้ที่ได้จากทรัพยากรธรรมชาติชัยฝั่งทะเลพบว่า ประโยชน์ ของไม้มีมากไม่ว่าจะเป็นตัวกำบังลม กำบังคลื่น และเป็นแหล่งพักพิงของสัตว์น้ำวัยอ่อน

ความสำคัญของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อทีมวิจัย และชุมชน ผลที่ได้จากโครงการก็คือ ทีมวิจัยสามารถเขียนโครงการ พูดนำเสนอในที่ประชุมได้ ทำอะไรที่ไม่เป็น กลับทำเป็น เช่น สามารถบันทึกข้อมูลเองได้ ถ่ายภาพได้ สำรวจสภาพน้ำได้ รู้จักประสบ งานเป็น เป็นวิทยากรให้ความรู้กับเด็กนักเรียนในโรงเรียนได้ ต่อชุมชนจากการปล่อยสัตว์น้ำ และปลูกป่าทำให้ชาวบ้านได้ความอุดมสมบูรณ์ของป่ากลับคืนมา สัตว์น้ำเริ่มเข้ามาอยู่ในคลอง เรื่อยๆ โดยเฉพาะปูดำ ทำให้ชาวบ้านและเยาวชนมีรายได้ และมีอาชีพที่มั่นคง

ผลที่เกิดขึ้นในโครงการ ชาวบ้าน 10 ครัวเรือนลงทุนเลี้ยงปลากระชัง ซึ่งเกิดจากเจ้าหน้า ที่นำน้ำ และสัตว์น้ำในลำคลองไปตรวจ prag ว่า น้ำในคลองลิตดี ไม่มีสารตกค้างจึงจึงเลี้ยงปลา กระชังได้

ผลที่ได้จากความร่วมมือ และการสนับสนุนจากภายนอก เกิดจากความร่วมแรงร่วมใจ ของหน่วยงานราชการ และหน่วยงานเอกชน สนับสนุนด้านการมีส่วนร่วมในด้านวิชาการ งบประมาณ หมู่บ้านใกล้เรือนเคียงช่วยกันระดมทุน บริจาคแรงงานให้เกิดความร่วมมือพื้นที่ ให้เกิดการใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างยั่งยืน

จากคำถament หลักของการวิจัยที่ว่า รูปแบบการจัดการป่าชายเลนชุมชนบ้านคลองลิตดี มีวิธี การอย่างไร ผลที่เกิดจากการทำงานวิจัยโดยภาพรวมบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ และตอบค่าถament หลักของการวิจัยได้ชัดเจน ทั้งที่เป็นรูปแบบการจัดการป่าชายเลนชุมชน การบริหารจัดการวางแผน จัดการกลุ่ม กระบวนการภารกิจมีส่วนร่วมของคนในชุมชน นำองค์ความรู้มาจัดการป่าชายเลน ในชุมชน ทำให้มีคุณค่าต่อคนในชุมชน และประโยชน์ต่อสัตว์น้ำ เพื่อให้เป็นป่าชายเลนที่มีความ อุดมสมบูรณ์สืบทอดไปสู่ลูกหลานของคนคลองลิตดี คนกับป่าได้ประโยชน์ร่วมกันอย่างยั่งยืนใน อนาคต

บทที่ 1 บทนำ

1) ความสำคัญและปัญหา

บ้านคลองลิดี หมู่ที่ 3 ตำบลสาคร อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล เป็นหมู่บ้านที่ติดริมทะเล แถบฝั่งทะเลอันดามัน มีประชากร 518 คน 134 ครัวเรือน ผู้คนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำ การประมงชายฝั่ง 90 % และประกอบอาชีพทางด้านการเกษตร 10 % เช่น สวนยางขนาดเล็ก และทำนา

ในอดีตป้าชัยเลนมีสภาพสมบูรณ์บรรดาสัตว์น้ำก็อุดมสมบูรณ์ การทำนาหากินของชาวบ้านไม่ขาดสน ไม่ต้องออกไปหากินไกล จนกระทั่งปี 2521 ได้มีชาวจีนจากประเทศจีนเข้ามาอาศัยที่เกาะสาครร่าย ซึ่งประกอบอาชีพเป็นพ่อค้ารับซื้อสัตว์น้ำ ทำไปแล้วติดต่อให้ชาวบ้านตัดไม้เพื่อทำเปร แลบยืดอาชีพเกี่ยวกับการตัดไม้ เช่นไม้แสตน ไม้ไก่กาง โดยรับซื้อเฉพาะเปลือกเพื่อทำสีย้อมผ้าส่งต่อไปขายรัฐเปอร์ลิสในประเทศมาเลเซีย และมีชาวจีนที่อยู่ด้วยเดิมเข้ามาสัมปทานป้าไม้เพื่อเผาถ่าน โดยที่ชาวบ้านคลองลิดีเป็นคนงาน ทำให้ป้าที่เคยมีความอุดมสมบูรณ์กลับเป็นป้าที่เสื่อมโทรม เกิดผลกระทบต่อชาวบ้านที่ประกอบอาชีพประมง สัตว์น้ำที่เคยอุดมสมบูรณ์ ก็เริ่มลดน้อยลง ต้องออกหากินไกลกว่าเดิมก่อน รายจ่ายก็ต้องเพิ่มขึ้น รายได้ไม่พอ กับรายจ่าย มีหนี้สินผูกพันกับพ่อค้าคนกลางในหมู่บ้าน

ในปี 2519 ป้าชัยเลนทั้งหมดเป็นป้าให้สอยของชาวบ้าน โดยรวมตัวกันพื้นฟูจากป้าเสื่อมโทรม จนกระทั่งป้าไม้เขตสงขลาได้นำป้าให้สอยของทุนชนาเป็นป้าพื้นฟู ปลายปี 2542 ทางโครงการอันดามันซึ่งเป็นองค์กรพัฒนาเอกชน และชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน จ.สตูล ได้ผลักดันองค์กรชุมชนในเรื่องของการจัดการอนุรักษ์ป้าชัยเลนโดยชุมชนเอง โดยเริ่มที่บ้านสาคร และมีแกนนำบ้านคลองลิดี เข้าร่วมเรียนรู้

ช่วงปี 2543 แกนนำและชาวบ้านคลองลิดี ได้เข้าร่วมประชุมวางแผนการจัดการป้าชุมชนร่วมกับชุมชนชาวประมงพื้นบ้านจ.สตูลหลังจากนั้นสองหมู่บ้านได้ร่วมกันจัดตั้งกลุ่มเพื่อรับสมานิกป้าชุมชน มีชื่อว่าป้าชุมชนคลองตามแม่น้ำ มีพื้นที่ทั้งหมด 900 ไร่ (หมู่ที่ 2 = 600 ไร่ หมู่ที่ 3 = 300 ไร่) และมีการจัดตั้งคณะกรรมการ (ส่วนใหญ่อยู่ในหมู่ 2) และมีการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้กลุ่มแกนนำบ้านคลองลิดี ได้หาแนวทางจัดการป้าชัยเลน

ชุมชนนี้ เนื่องจากมีพื้นที่ป่าที่ยังไม่มีการจัดการดูแลอีก 750 ไร่ และ 300 ไร่ ในเขตป่าชุมชน คลองตามแม่ รวมทั้งหมด 1,050 ไร่ ที่ชาวบ้านต้องช่วยกันดูแล จึงพัฒนาโครงการวิจัย ศึกษาฐานแบบการจัดการป่าชายเลนชุมชน ขึ้น

2.) วัตถุประสงค์โครงการวิจัย

- 3.1 เพื่อศึกษาฐานแบบการจัดการป่าชายเลนชุมชน
- 3.2 เพื่อเป็นเวทีการแลกเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ของคนในหมู่บ้านในการพัฒนาด้านต่างๆ และองค์ความรู้ด้านทรัพยากรธรรมชาติชายฝั่งทะเล

3.) ครอบความคิดในการวิจัย

อย่างเห็นคนในชุมชนคลองลิตดี มีความคิดสร้างสรรค์สิ่งที่ดี เพื่อเป็นแบบอย่างให้กับชุมชนรุ่นหลัง ได้ศึกษาปฏิบัติ มีระบบการศึกษาร่วมกัน โดยทำงานเป็นระบบเป็นขั้นเป็นตอน เพื่อต้องการตอบคำถามที่ต้องการหาคำตอบที่ขัดเจน หรือคลื่นความสงสัยบางอย่าง โดยไม่ใช่ทำคนเดียว เขียนคนเดียว หรือประสานงานคนเดียว

4.) คำถามวิจัย

คำถามหลัก

“รูปแบบการจัดการป่าชายเลนชุมชนบ้านคลองลิตดีมีวิธีการอย่างไร?”

คำถามรอง

1. สภาพป่าชายเลน และสภาพน้ำคลองลิตดีเป็นอย่างไร? / มีคุณค่าต่อคนในชุมชนอย่างไร? มีประโยชน์ต่อสัตว์น้ำอย่างไร?
2. รูปแบบการจัดการป่าชายเลนให้อุดมสมบูรณ์เป็นอย่างไร?
3. การบริหารจัดการกลุ่มให้สามารถมีส่วนร่วม และยั่งยืนเป็นอย่างไร?

5.) พื้นที่ศึกษา

หมู่ที่ 3 บ้านคลองลิตดี ตำบลลสาคร อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล พื้นที่ทั้งหมดอยู่ในเขตชุมชนบ้านคลองลิตดีจำนวน 1,050 ไร่ ตั้งแต่เขตคลองพลายใหญ่ ติดกับชุมชนหมู่ที่ 2 ถึงเขตคลองสุบังน้ำยติดเขตชุมชนหมู่ที่ 4

6.) ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

23 เดือน เป็นเวลา 2 ปี 3 เดือน ซึ่งเริ่มจากเดือน เมษายน ปี 2546 ถึงเดือน มีนาคม 2548

7.) วิธีการดำเนินงาน

1. สำรวจข้อมูลภาคสนาม	2. จัดเวทีแลกเปลี่ยน
3. ศึกษาดูงาน	4. บันทึก

8.) ความสำเร็จของกลุ่ม

1. กลุ่มมีจิตสำนึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของกลุ่ม
2. มีการประสานความร่วมมือทั้งในด้านการเรียนรู้ และกิจกรรมร่วมกันในลักษณะเครือข่าย หมู่บ้านและชุมชน เพื่อการสนับสนุนความรู้ด้านวิชาการ และการพัฒนาสมาชิกและชุมชน
3. มีการหมุนเวียนให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่ม

9.) ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ชุมชนแก้ปัญหาด้วยตนเองได้โดยอาศัยข้อมูลความรู้ที่ได้ศึกษา
2. สามารถตอบบทเรียนของชุมชนเองเพื่อสังคม และเยาวชนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้
3. ทำเรื่องของตนเองเป็นระบบ สร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วม
4. เกิดกระบวนการเรียนรู้โดยคนของชุมชนเอง
5. เป็นขบวนการสร้างคนให้มีความรัก ความสามัคคี และมีการเสียสละเพื่อส่วนร่วม ให้เกียรติซึ่งกันและกัน
6. ให้โอกาสคนในชุมชนในการมีส่วนร่วมแบบประชาธิปไตย

10.) ความต่อเนื่องและยั่งยืนของโครงการ

1. สร้างสรรค์ และพัฒนาทรัพยากรัฐรวมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนให้เป็นงาน และอาชีพ / เตรียมให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน
2. รักษาภูมิปัญญาของป้า มีระบบการจัดการพื้นที่ป้าที่ยั่งยืน
3. ทำหลักสูตรท้องถิ่นเป็นกระบวนการ มีการวางแผน การขยายต่อ รวมทั้งมีกิจกรรมร่วมกันทั้งคนในชุมชน และนักพัฒนาที่ตลอดจนเยาวชนทุกคนในชุมชน
4. สนับสนุนต่อโครงการต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กับงานวิจัยป้าชัยเฉลนชุมชน และเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์อย่างต่อเนื่อง

บทที่ 2

สรุปกิจกรรมที่ทำมา

กิจกรรมที่ 1.

เริ่มด้วยเรทีแรกนำเสนอโครงการวิจัยต่อชาวบ้านในชุมชนวันที่ 6 มิถุนายน 2546

ณ ศาลาประชาคมหมู่บ้านคลองลิดี เวทีเป็นเวทีแรกของโครงการผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมด 45 คน เป็นการนำเสนอโครงการ บอกเล่าความเป็นมาของโครงการ เเล่ที่ไปที่มาของโครงการให้กับชาวบ้าน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งสตูล สถานีพัฒนาป่าชายเลนที่ 36 ทั้งนี้รวมทั้งการขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล และการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่รับผิดชอบ กิจกรรมตามแผนงานที่เสนอต่อ สกอ.

เริ่มด้วยหัวหน้าทีมวิจัย นายด้าด ชาลุเด่นได้กล่าวเปิดเวทีประชุมนำเสนอโครงการฯ มีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชายเลนบ้านคลองลิดี ได้พูดถึงการวิเคริ่มจัดตั้งทีม นอกจากนี้ได้ฝากฝั่งให้พื้นท้องชุมชนคลองลิดีได้มีส่วนร่วมในการจัดการป่าให้สมบูรณ์และยั่งยืนนอกจากนี้ ความเป็นมาของโครงการในการพัฒนาจอยท์ของงานวิจัย ต่อจากนั้นนายด้าดได้เชิญนายพล อะมัตพงศ์ กล่าวถึงงบประมาณที่ได้มา

นายพล อะมัตพงศ์ กล่าวว่าตนในฐานะผู้ร่วมทีมได้พูดถึงความเป็นมาของสภาพป่า คลองลิดีจากอดีตถึงปัจจุบันความสมบูรณ์ของป่ากับลักษณะของป่าในปัจจุบันที่มีการเสื่อมโทรม ทั้งนี้นำไปสู่สาเหตุในการคิดแก้ปัญหา การจัดระเบียบ การมีส่วนร่วมและได้พูดถึงที่มาของงบประมาณโครงการทั้งหมด 114,000 บาทเงินที่ได้มาต้องใช้จ่ายในแผนกิจกรรมทั้งหมดที่เสนอต่อ สกอ. โดยนายพลได้กล่าวว่าเงินที่สกอ.อนุมัติให้มาโดยมีแผนกิจกรรมหลักให้ถูกอยู่ 8 กิจกรรม หลัก และกิจกรรมย่อยเป็นการประชุมทีมเพื่อปรึกษาหารือในการหาข้อมูลต่างๆ ในโครงการวิจัย ต่อจากนั้นได้สรุปแผนกิจกรรม แต่ละแผนให้ชาวบ้านและหน่วยงานราชการได้รับทราบเป็นขั้นตอนในการทำงานซึ่งแผนกิจกรรมที่เสนอในการเปิดตัวโครงการ โดยได้ใช้เงินไปในแผนตามงบประมาณที่แจ้งข้อต่อจากสกอ. นอกจากนั้นได้แสดงแผนที่ของเกาะแมว เกาะแดงในอดีตเปรียบเทียบให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ ในอดีตที่มีต้นไม้ กุ้ง หอย ปูปลา มีนก และความลึกของน้ำ ปัจจุบัน เกาะแมวเป็นดอนทรายตันไม่มีไม้ กุ้ง หอย ปู ปลา ลดลง ความลึกของน้ำกลับคลายตื้น เช่น สาเหตุมาจากการ ให้ข้อคิดกับพื้นท้องชาวบ้านคลองลิดี ซึ่งเกาะแมวในปัจจุบันกลับคลายเป็นประวัติไปแล้ว

ต่อจากนั้นนายสมพงษ์ หลีเคราะห์ ผู้ประสานงาน สกอ.สตูล ได้พูดถึงความเป็นมาของทีมวิจัยคลองลิดี กว่าจะได้รับการอนุมัติโครงการ สกอ. คืองานวิจัยสหห้องถีนเพื่อให้ชุมชนคิดเอง

ทำเอง สก. เปิดกว้างในการเสนอโครงการ หมายความว่า ไม่ว่าผู้ที่มีปริญญา หรือผู้ที่ไม่มีปริญญาก็ทำได้ 既然นั้นได้เชิญนายเอนก พันธุ์สกุล กรรมการประมงพื้นบ้านชายฝั่ง พูดเกี่ยวกับสภาพป่าในอดีต กับปัจจุบันโดยมีสาระสำคัญคือ การทำวิจัยหมายถึง การฟื้นสภาพที่แล้วมาการทำป่าชุมชนมีหลายสถานที่ หลายหมู่บ้าน ซึ่งก่อนยังไม่ชัดเจน แต่ปัจจุบันป่าชุมชน มีกระหงรับผิดชอบคือ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร การเกิดป้าอย่างต่อเนื่อง เราจะต้องมีกระบวนการรออย่างไร เป็นการฝ่าให้คิด การแก้ปัญหาได้ต้องมีส่วนร่วมเป็นหลัก ที่มีวิจัยร่วมกันคิด ร่วมกันแก้ปัญหาการมีส่วนร่วมให้หน่วยงานเอกชน รัฐมาช่วยแก้ปัญหาให้กับพื้นที่นั้นได้ หลังจากนั้นตัวแทนที่มีวิจัยได้กล่าวเชิญศูนย์วิจัยและพัฒนาสัตว์น้ำชายฝั่งสตูล

คุณพัชรา แมเรื้า เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารศูนย์วิจัยและพัฒนาสัตว์น้ำชายฝั่งสตูล กล่าวว่า ยินดีอย่างยิ่งที่จะให้ความร่วมมือในการสำรวจสภาพน้ำ และช่วยวิจัยเรื่องสัตว์น้ำต่างๆ ที่อยู่ในบริเวณป่าชายเลนตลอดจนกระทั่งยินดีให้ความช่วยเหลือในเรื่องปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำด้วย ความประสงค์เกี่ยวกับพันธุ์สัตว์น้ำให้ติดต่อประสานงานไปได้ที่ศูนย์วิจัยและพัฒนาสัตว์น้ำชายฝั่งสตูล และยังได้พูดถึงการทำางานเพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง และถ้าต้องการข้อมูลเพิ่มเติมต้องไปหาข้อมูลจากป่า และดูตามแผนกิจกรรมผลที่คาดว่าจะได้รับ คือ 1.การรวมกลุ่มให้มีจิตสำนึก 2. ผลประโยชน์ที่เราได้รับ 3.การวางแผนปลูกป่า ขอพันธุ์สัตว์น้ำ 4. ต้องการให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการปลูกป่า 5.ต้องการให้มีส่วนร่วมระหว่างเอกชน กับหน่วยงานของรัฐ หลังจากนั้น ตัวแทนที่มีวิจัยได้เชิญนายหมูด ยามาเลน ผู้ชายผู้ใหญ่บ้านหมูที่ 3 กล่าวว่าเป็นสิ่งที่ดีที่มีวิจัย มีความตั้งใจในการที่จะร่วมพัฒนา และอนุรักษ์ให้เป็นแบบอย่างที่ดีในชุมชนทุกคนควรให้ความร่วมมือ เพื่อให้ชุมชนมีความแข็งแกร่งต่อไปในภายภาคหน้า 既然นั้นได้เชิญผู้นำศาสนาคือนายสุนทร กอลาบันหลง อีนม่ำมัสยิดหมูที่ 3 บ้านคลองลิดกีล่าวว่าชีวิตนักท่องเที่ยวและอยากระเงินชุมชนให้ความร่วมมือกันทำในสิ่งที่ดีต่อไป ได้สนับสนุนโครงการนี้ และพูดฝากรให้กับพื้นท้องคลองลิดกีล คือ สิ่งหนึ่งที่ขาดสีไม่ได้คือแนวร่วม

นายสาเร็น สาเราะ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลหมูที่ 3 กล่าวว่าองค์การบริหารส่วนตำบลมีความคิดเห็นกับโครงการวิจัย เพื่อจัดการดูแลป่าชายเลนชุมชน เป็นความคิดที่ดีควรให้ชุมชนคิดเองทำเอง ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลพร้อมที่จะช่วยอีกด้านหนึ่ง

ในส่วนของชาวบ้านที่มาร่วมงานมีความเข้าใจและอยากร่วมช่วยในการทำงานวิจัย จากการรายงานเปิดตัวโครงการและแนะนำหน่วยงานบ้านคลองลิดราชการต่อชาวชุมชน เป็นที่เข้าใจแล้ว ที่มีวิจัยโดยนายสาเราะ หลังเส้นได้กล่าวถึงกิจกรรมที่ 2 ที่จะต้องทำต่อไปคือ ศึกษาข้อมูลพื้นฐานชุมชน หลังจากนั้นได้กล่าวปิดเวทีการประชุม

ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดเวทีเตรียมความพร้อมนำเสนอโครงการวิจัยต่อชาวบ้าน

ความพร้อมของทีมวิจัย และผู้เข้าร่วมไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ของศูนย์วิจัยและพัฒนา ประมงชายฝั่งสตูล ที่ให้ข้อเสนอแนะในเรื่องของการซักซานเยาวชนให้เข้ามามีส่วนร่วม พร้อมทั้ง ให้ความร่วมมือหากต้องการข้อมูล หรือต้องการความรู้ในด้านการสำรวจสภาพน้ำ หรือพื้นที่ มีความประสงค์จะขอพันธุ์กุ้ง พันธุ์ปลาให้ทำนังสือยื่นไปที่ศูนย์ได้ และชาวบ้านในชุมชนให้ ความร่วมมือเป็นอย่างดี

ผลที่เกิดขึ้นต่อชุมชนคลองลิตี ทำให้ชาวบ้านมีความเข้าใจในตัวโครงการในส่วนคนที่เข้า ใจก็ขอร่วมเข้ามาทำงานด้วยกัน พร้อมช่วยคิดและช่วยทำ บางคนก็เขย่า

ปัญหาเกิดจากการนำเสนอโครงการของทีมวิจัยในวันเปิดตัวโครงการ แต่ละคนมีการพูด ติดขัด ซึ่งส่งผลให้การพูดไม่ราบรื่นดีเท่าที่ควร เนื่องจากเป็นเวทีแรก ตลอดจนชาวบ้านบางคนไม่ เข้าใจ การทำงานวิจัย เพราะเป็นสิ่งใหม่ในชุมชน และมองทีมวิจัยว่าทำไม่ต้องทำเรื่องนี้ น่าจะให้ ผู้นำ (หมายถึงผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และสมาชิกองค์กรบริหารส่วนตำบล) เป็นผู้ทำในการรวบรวม ชาวบ้านนำมาเพื่อการพัฒนาสิ่งต่างๆ ในชุมชน และมองทีมวิจัยเป็นชาวบ้านธรรมดาก็จะไม่ สามารถทำเรื่องอย่างนี้ได้ และสมาชิกองค์กรบริหารส่วนตำบลบางคนไม่ค่อยให้ความสนใจที่จะ เรียนรู้เรื่องของชุมชนในรูปแบบแบบแผนนำชุมชน

บทเรียนที่ได้ คือ การพูดในเวทีประชุม ต้องให้ชัดเจน และเข้าประเด็นมากที่สุดรวมถึง การประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึงตลอดจนความพร้อมในเวทีข้อมูลในเวทีประชุม ต้องเตรียมก่อนเสมอ

กิจกรรมที่ 2

ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชนโดยใช้แบบสอบถามศึกษาข้อมูลทรัพยากร พันธุ์ไม้ พันธุ์ สัตว์น้ำ พันธุ์สัตว์บก ประวัติป่า ประวัติลำคลองประวัติชุมชน จากผู้เฒ่า คนทำอาชีพตัดไม้ใน อดีต ผู้ประกอบอาชีพชาวประมง เจ้าของธุรกิจเตาเผาถ่าน ฯลฯ ในช่วงเวลาเดือนมิถุนายน- กรกฎาคม 2546 และเก็บข้อมูลเพิ่มเติมนำมาวิเคราะห์เพื่อเขียนรายงาน

หลังจากได้ผ่านกิจกรรมที่ 1 เวทีนำเสนอโครงการ ทีมวิจัยได้นัดประชุมเพื่อปรึกษาหารือ เรื่องกิจกรรมที่ 2 ในการศึกษาข้อมูล ทางทีมได้ประสานงานไปยังผู้ประสานงาน ศก.ว.คือคุณ สมพงษ์ หลีเคราะห์ลงมาร่วมในการคิดพัฒนาชุมชนคลองลิตีที่สนใจ จากการที่ทีมได้พูดคุย ได้ ถกมุมผู้ประสานงานว่า การศึกษาข้อมูลเราจะทำอย่างไร คุณสมพงษ์ได้ตั้งโจทย์ว่า โครงการศึกษา กรณีส่วนร่วมในการศึกษาป่าชายเลนคือโจทย์ใหญ่ ทีมวิจัยต้องช่วยกันคิดว่าป่าเราจะทำอย่างไร ผลการประชุมทีมได้ข้อสรุปว่าการสำรวจพื้นฐานข้อมูลชุมชนโดยการสัมภาษณ์ และใช้แบบสอบถาม

ขั้นตอนแรก ทีมวิจัยจะแยกออกเป็น 2 ขั้นตอนคือศึกษาข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชน และศึกษาข้อมูลสอบถามประวัติป้าในชุมชน ทีมทำแบบสอบถามออกเป็น 2 ชุดคือป้าในสมัยอดีต และป้าในปัจจุบัน

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาข้อมูลพันธุ์สตัตว์น้ำและสัตว์บกรวมถึงประวัติลำคลองของชุมชนทั้ง 2 ขั้นตอนโดยใช้เวลาในการศึกษาข้อมูล 1 เดือนโดยแบ่งหน้าที่ทีมวิจัยแต่ละคนคือ

นายบ่าว ดาวนุย รับผิดชอบในเรื่องข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชน ซึ่งให้เป็นตัวหลักในการหาข้อมูล และทีมที่เหลือเป็นตัวช่วยในการเก็บข้อมูล

ทีมวิจัยลงสัมภาษณ์ข้อมูลต่างๆ ในชุมชน

ในส่วนของทีมวิจัย 4 คนแบ่งเป็นคุณนาข้อมูล ในชุมชนและชุมชนใกล้เคียงเกี่ยวกับประวัติป้าและการใช้ประโยชน์จากป้า และพันธุ์สตัตวน้ำทั้งในอดีตและปัจจุบัน รวมถึงข้อมูลพันธุ์สตัตว์น้ำ สัตว์บกและลำคลอง

สัมภาษณ์ผู้สูงอายุ ผู้รู้ และชาวบ้านในชุมชน นอกชุมชน

เมื่อเริ่มสัมภาษณ์ข้อมูลพันธุ์น้ำ พันธุ์สตัตว์น้ำในอดีตและปัจจุบันทีมวิจัยได้ชี้แจงกับชาวบ้านเรื่อง การศึกษาเกี่ยวกับพันธุ์น้ำ พันธุ์สตัตว์น้ำ และพันธุ์สตัตว์บก ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อให้พื้นที่ในชุมชนได้คิด ทบทวนเหตุการณ์ที่ผ่านมา

ในการศึกษาข้อมูลของการใช้ประโยชน์จากป้าไม่ว่าจะเป็นพันธุ์น้ำพันธุ์บกสมุนไพรพันธุ์สตัตวน้ำ ทำให้ทีมวิจัยมีความสนใจและสนใจในการหาข้อมูลจากคนเฒ่าคนแก่วัยกลางคนและเยาวชนได้ความรู้มากจากลิ้งที่ไม่รู้ก็ได้รู้มากขึ้น อีกทั้งยังทำให้คนเฒ่าคนแก่ในชุมชนที่รู้ประวัติความเป็นมาของชุมชนกลับมามีชีวิตชีวາอีกครั้งที่ลูกหลานให้ความสนใจ บางคนเห็นเป็นคนแก่ไม่ค่อยให้ความสำคัญ แต่พอยกชักถาม และได้รู้ถึงประวัติความเป็นมาของชุมชน ทำให้หลายคนให้ความสนใจ และมองคนเฒ่าคนแก่แบบมีคุณค่า ถ้าไม่ได้คนรุ่นเก่าๆ เราไม่อาจจะได้ข้อมูลของชุมชนแบบถูกต้อง

ทีมวิจัยเดินทางไปสัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่มีอยู่ในหมู่บ้าน โดยไปสัมภาษณ์ตามบ้านเรือนที่เป็นเป้าหมายต่างๆ ทั้งในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้าน คือบ้านทุ่งริ้ว ที่อยู่ต่ำบ่ลเดียวกัน ที่รู้เรื่องเกี่ยวกับป่า ลำคลอง คลองลิตดี คลองจีน ซึ่งในการจัดทำแบบสอบถามก็จะมีการแยกเรื่องของในอดีต และปัจจุบัน ซึ่งกลุ่มเป้าหมายก็จะไม่เหมือนกัน ในอดีตก็จะดูที่อายุของผู้รู้โดยนับจาก 60 ปีขึ้นไป ในขณะที่ลงไปสัมภาษณ์รู้ว่าคนนี้อายุ 86 ปี รู้เรื่องประวัติลำคลอง และเมื่อไปถ้านคนๆ แรก ก็จะทราบ

จากการบอกต่อว่า ยังมีบัง(พี)ของคนนี้อีกคนหนึ่งที่มีข้อมูลที่จะให้ความชัดเจนได้มากกว่า ถ้าเป็นเรื่องของปัจจุบันก็อาจถูกความรุนแรงได้ แต่ที่ถูกข้อมูลที่เป็นเรื่องในอดีตก็ต้องถูกผู้สูงอายุ เพราะเขามีประสบการณ์อยู่กับป้าชายเลนมานาน

การลงพื้นที่สัมภาษณ์ไม่ได้ไปเป็นทีม ต่างคนต่างสัมภาษณ์ตามพื้นที่ แต่ละจุดก็จะต้องพยายามให้ได้ข้อมูลที่มีความชัดเจนมากที่สุด โดยการไปสอบถามกันหลายท่า แยกย้ายกันไปสัมภาษณ์ แล้วนำมาสรุปเช่นกันทุกครั้ง ว่าข้อมูลที่ได้ตรงกันหรือไม่ สำหรับการเข้าไปถูกตั้งใจในบ้านพื้นเมืองชาวบ้านก็ให้ความร่วมมือดี โดยสังเกตได้จากเขามีความตั้งใจที่จะเล่าถึงแม้จะเปลี่ยนประเทศนไปคุยเรื่องอื่นแล้วก็ตามแต่ก็ยังจากเข้าสู่ประเทศไทยเดิมเล่าจากประสบการณ์ที่ประสบมา ตั้งใจเล่าจนผู้สัมภาษณ์สามารถจินตนาการความรู้สึกสูอดีตได้

สัมภาษณ์หัวหน้าสถานีพัฒนาป้าชายเลนที่ 36

ที่สถานีพัฒนาป้าชายเลนเป็นแหล่งข้อมูลสัมปทานที่สำคัญที่ทีมต้องเข้าไปเก็บข้อมูลในเรื่องการสัมปทานป้า ไม่ว่าจะเป็นช่วงก่อน และหลังสัมปทาน จากการที่ได้ติดต่อประสานงานกันมาไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเตรียมการการศึกษาดูงาน การเข้าร่วมอบรมในประเทศนป้าชายเลน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี จึงง่ายและสะดวกต่อการหาข้อมูล

ผลที่เกิดขึ้นได้รับข้อมูลจากพื้นท้องที่ให้การสัมภาษณ์เพิ่มเติมขึ้นทำให้ทีมวิจัยได้รู้ว่าสภาพป้าจากอดีตสู่ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงมีความคิดในเรื่องการจัดการป้าในโอกาสต่อไป สำหรับพื้นท้องได้มีความคิดเห็นว่า การทำงานอย่างนี้เป็นโอกาสที่ดีที่ทำให้พื้นท้องชุมชนคลองลิดมีบทบาทเป็นแนวร่วมในการจัดการป้าชายเลน และได้มองเห็นภาพที่ดีขึ้นจากสภาพในอดีต ถึงปัจจุบันนอกเหนือจากสิ่งที่ทำให้คนในปัจจุบันเข้าใจในคุณค่าหรือเห็นสภาพของความจริงในกระบวนการแลกเปลี่ยนความคิด

ปัญหาเกิดจากชาวบ้านคลองลิดบ้างกลุ่ม ไม่ค่อยให้ความสนใจเท่าที่ควรอย่างอยู่แบบเดิมๆ อยู่เฉยๆไม่แสดงความคิดเห็นตัวใครตัวมัน บางคนไม่มีความคิดเห็น ทำก็ได้ไม่ทำก็ได้

อุปสรรคเวลาค่อนข้างจำกัดในการลงพื้นที่ คือทีมวิจัยส่วนใหญ่มีอาชีพประจำ เวลาทำงานของแต่ละคนจึงแตกต่างกันบางคนตกลงทำไปตามน้ำขึ้นทำงานในช่วง 12 ค่ำถึง 5 ค่ำ บางคนวางแผนช่วงน้ำเดิน 11 ค่ำ ถึง 8 ค่ำไม่ว่าเดือนขึ้นหรือเดือนแรม บางคนวางแผนไปปลูกลำข้างนอกคลองก่อน เพราะน้ำขึ้นไม่ถึง ชาวบ้านต้องออกหากินก่อนน้ำจะลงก้าไปหลังกว่าันน้ำจะแห้งจึงไปไม่เทันถ้าวันไหนเป็นแบบนั้นเป็นอันว่าไม่สามารถออกหากินได้

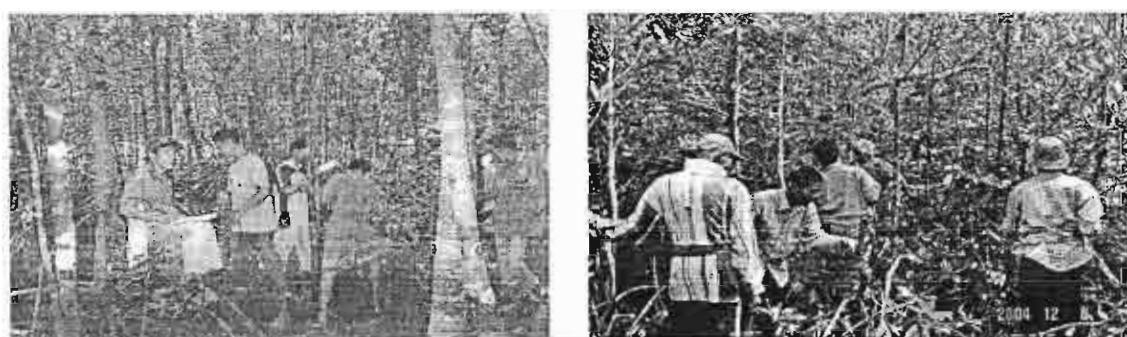
วิธีแก้ปัญหา ที่มีวิจัยต้องแบ่งเวลาให้ถูก ความพร้อมคือเรื่องเวลาควรเสียสละ ทีมต้องให้ชัดเจนเปิดโอกาสโดยไม่มีการรีบเร่ง

หลังจากประชุม ทีมวิจัยได้กล่าวว่า กิจกรรมที่จะทำต่อจากนี้ ทีมจะทำอะไร และเยาวชนจะช่วยอะไรได้บ้าง กิจกรรมที่จะทำต่อไปก็คือ ลงสำรวจสภาพพื้นที่ป่าในการวิจัย สำรวจลักษณะ พันธุ์สัตว์น้ำ ซึ่งทีมวิจัยได้กล่าวว่า ต่อไปเราจะลงสำรวจพื้นที่ป่าเพื่อจะทราบว่าพันธุ์ไม้ในป่ามีอะไรบ้าง และไม่ในป่าสมบูรณ์มากน้อยแค่ไหน สรุปว่าเราต้องไปติดต่อเจ้าหน้าที่ที่สำรวจ หลังจากมีมติในที่ประชุมในการกำหนดวันเวลาไปติดต่อหน่วยงาน และกำหนดวันเวลาที่จะลงสำรวจเป็นที่เรียบร้อย ตัวแทนทีมวิจัย นายสานมาด หลังเสร็จได้กล่าวปิดเวทีประชุม

กิจกรรมที่ 3. สำรวจพื้นที่ป่าชายเลนและทรัพยากรอื่นๆ

การสำรวจสภาพของป่าชายเลนที่ได้ลงสำรวจร่วมกันมีทั้งหมด 8 ครั้ง ในครั้งที่ 1-5 เป็นการสำรวจพื้นที่โดยทั่วไป เช่นสำรวจพันธุ์ไม้ พันธุ์สัตว์ พืชสมุนไพร เป็นการสำรวจของทีมวิจัยเอง

ในวันที่ 29 กรกฎาคม 2546 สำรวจป่าครั้งที่ 6 เป็นการสำรวจครั้งใหญ่โดยมีผู้เข้าร่วม 42 คน ทีมวิจัย 6 คน เจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 36 ชาวบ้าน 23 คน เยาวชน 12 คน เจ้าหน้าที่รัฐพยากรป่าชายเลนมาติดการสำรวจ การวัดความสมบูรณ์ ณ คลองพลายใหญ่ คลอง

กิจกรรมลงสำรวจพื้นที่ป่า พันธุ์ไม้ พันธุ์สัตว์

พลายเล็ก คลองลิตตี้ คลองจีน ในพื้นที่ 10×10 ตารางเมตร มีการนับปริมาณไม้ จำนวนสัตว์น้ำในจำนวน 4 พื้นที่ เป็นการสำรวจเพื่อวัดความอุดมสมบูรณ์ของป่า ครั้งแรกมีพื้นที่นองเข้าร่วม 44 คน ทีมได้พูดคุยแจงในการลงสำรวจพื้นที่ป่า

ทีมได้เชิญเจ้าหน้าที่สถานีทรัพยากรป่าชายเลนที่ 36 ขึ้นชี้แจงวิธีสำรวจ ในพื้นที่ 10 ตารางเมตร มีอะไร มีได้ขนาดเท่าไร พื้นที่มีเท่าไหร มีอะไรบ้างแล้ว ครั้งนี้ในขั้นตอนการสำรวจโดยแบ่งเป็น 3

กลุ่มฯ 19 คน มีการแบ่งหน้าที่กัน เช่นว่า ผู้จดบันทึก ทีมที่ดึงสายวัด ทีมตรวจบัน

จุดสำรวจพื้นที่ป่า คือปากคลองพลายใหญ่ ถึงคลองพลายเล็ก เริ่มโดยใช้เชือกขึงเป็นมุน 4 เหลี่ยมเท่ากันพื้นที่ 10 ตารางเมตร โดยดึงเชือกผูกติดกับหลักได้ให้ผู้เข้าร่วมเข้าไปอยู่ในพื้นที่ 10 ตารางเมตรแล้วบันทึกไม้แต่ละชนิดมีต้น แล้วบันทึกเอาไว้ มีหอยปู และต้นไม้ที่遁ตัด และไม้ตายที่มีอยู่ตามธรรมชาติมีเท่าไร แล้วบันทึกไว้ด้วยทุกครั้งในพื้นที่ 10 ตารางเมตร ทุกครั้งที่ทำการวัด ทั้งหมดได้ทำการวัด 8 แปลงด้วยกัน

เจ้าหน้าที่ได้แนะนำทีม และพื้นของชุมชนคลองลิดีที่เปิดวายให้บันทึกข้อมูลที่มีอยู่ในพื้นที่ 4 เหลี่ยม 50 ตารางเมตรดังนี้ 1. ให้บันทึกพันธุ์ไม้แต่ละชนิดมีจำนวนกี่ต้น 2. ต้นไม้ที่ถูกตัดมีจำนวนเท่าไหร่ 3. ต้นไม้ที่ตายโดยธรรมชาติมีกี่ต้น 4. มีพันธุ์หอยอยู่ในริบังจำนวนเท่าไหร่ 5. พันธุ์ไม้ชนิดใดที่ไม่มีในพื้นที่ทำการวัด เมื่อเจ้าหน้าที่สาธิตการวัด และบอกสิ่งที่มีอยู่ในพื้นที่ ทีม และชาวบ้านได้ทำการวัดครั้งละ 2 พื้นที่ โดยใช้พื้นที่ 50 ตารางเมตรเท่ากัน แต่ที่ลืมเสียไปได้คือการบันทึก เพราะเจ้าหน้าที่ได้บอกว่าเสร็จจากการวัดพื้นที่จะชี้แจงความสมบูรณ์ของป่า ว่าสมบูรณ์ หรือเสื่อมโกร姆 พร้อมกับพันธุ์หอย เจ้าหน้าที่บอกว่าพันธุ์หอยเป็นตัวหนึ่งที่บ่งบอกได้ว่าสภาพป่าเสื่อมโกร姆 หลังจากนั้นทีมและชาวบ้านได้ลงมือวัดตามขั้นตอนที่เจ้าหน้าที่ได้แนะนำ

หลังจากนั้นทีมและชาวบ้านพร้อม คณบกได้สำรวจเป็นที่เรียบร้อย เสร็จจากนั้นก็ได้มีการรับประทานอาหารเที่ยงจากนั้นก็มา ประชุมร่วมกันว่าแต่ละคนได้อะไรกันมาบ้าง ทีมได้รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสำรวจมา รวมกันว่าตรงกันหรือไม่ตลอดจนปัญหาที่พบ ส្មูปแล้วในที่ประชุมเห็นพ้องกันว่า ทีมวิจัยจะ

ทำการวิจัยเรื่องป่าชายเลนเมื่อทราบข้อมูลต่างๆ ก็ได้อธิบายสภาพพื้นที่ป่าที่สมบูรณ์จริงๆ 1 ไร่จะมีพันธุ์ไม้ 710 ต้น ถ้าหากพื้นที่ที่ลงสำรวจไม่ได้จำนวนนี้ ถือได้ว่าเป็นพื้นที่เสื่อมโกร姆 ต้องสร้าง พื้นฟูเป็นการทดแทน

การลงสำรวจพื้นที่ป่าเป็นครั้งแรกของชีวิตทีมวิจัย จากอดีตประมาณ 90 ปี ที่ผ่านมาจากการสัมภาษณ์ผู้เฒ่าผู้แก่ได้บอกว่า ไม่ป่าชายเลน ณ วันนี้ นับว่ารุ่นลูกหลานเป็นผู้ที่โชคดีที่มีเจ้าหน้าที่ป่าชายเลนมาวัดพื้นที่ป่า และได้รู้ว่า ทำอย่างไร โดยมีการแนะนำอย่างละเอียดจากเจ้าหน้าที่ป่าชายเลนซึ่งเป็นสิ่งที่ประทับใจที่สุด

มีเรื่องหนึ่งที่ทีม แล้วชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ไปสำรวจได้ไปพบในวันนั้นก็คือ พบไม้ที่ถูกตัด และตีเปลือกเรียบร้อยแล้ว ซึ่งจะถูกลำเลียงไปเปรูปในการสร้างบ้านจำนวน 2 ห้อง ซึ่งวัดรอบลำต้นได้ขนาด 45 นิ้ว ทำให้ทีมวิจัยได้ประชุมกันว่า เราจะต้องร่วมกับพื้นดินในชุมชนคลองลิดี และสมาชิกร่วมกับบ้านบึงกษาหาแนวทางป้องกัน บางคนเสนอว่าจะทำป่าชุมชนโดยคนในชุมชนเป็นคนจัดการดูแลรักษา มีภาระเบี่ยงในการใช้ ถ้าเราปล่อยไว้แบบนี้ อีกไม่นานไม่มีขนาดใหญ่ก็คงจะหมดไปเมื่อถูกน้ำในอีกไม่นาน ทีมวิจัยน่าจะทำป่าชุมชนขึ้นมาใหม่ หลังจากนั้นทีมได้ปรึกษาหารือว่า การสำรวจสภาพน้ำกำหนดกันวันไหน ซึ่งสมาชิกที่เข้าร่วมมีส่วนร่วมให้ทีมไปกำหนดเวลาในการเชิญเจ้าหน้าที่จากศูนย์วิจัยเพาะเลี้ยงกรมประมงชายฝั่ง จางนันทีมวิจัยได้เชิญผู้ประสานงานคือคุณสมพงษ์ หลีเคระห์ก่อตัวให้ข้อคิด ให้คำแนะนำพร้อมกล่าวปิดการประชุม

ครั้งที่ 7 ในวันนั้นคนทีมวิจัยได้ใช้เรือสำรวจ 2 ลำ ในพื้นที่บริเวณปากคลองพรายเป็นที่สำรวจ ได้แบ่งทีมออกเป็น 4 ทีมเป็นชุด 2 คน 3 คนแล้วก็ 5 คนในการสำรวจ ทุกครั้งที่ลงพื้นที่ต้องมีการบันทึกถ่ายภาพ จากการสำรวจทีมได้พบว่าสภาพป่าไม้ขนาดคนโอบไม่มี มีไม้ทั่วไป 30-40 นิ้วสภาพไม่ขึ้นหนาแน่น ทำให้การเจริญเติบโตของไม้ในพื้นที่ปากคลองพรายใหญ่ถึงปากคลองสูบัง เล็กใหญ่ไม่เท่าที่ควร และทีมได้สังเกตเห็นพื้นที่ไม้ที่ถูกตัดส่วนใหญ่จะอยู่ยอดคลอง และกลางปากคลองป่าเป็นไม้แบบอยู่รวมปะปน ที่ขึ้นอยู่ในบริเวณพื้นที่เดียวกันที่มีบังไดพับพื้นที่โล่ง มีหอยตามห้วยน้ำตก ก่อตัวและ นอกจากนั้นยังมีต้นแก้มกุ้มอขึ้นมาทดแทน

กิจกรรมสำรวจสภาพน้ำในลักษณะ

ครั้งที่ 8 ลงพื้นที่สำรวจป่าเป็นกิจกรรม

อยอย เป็นกิจกรรมเสริมของทีมวิจัยในยามว่าง คือมีคนใดคนหนึ่งในคณะทีมวิจัยอาสาจะลงไปคุ้งนกระจับหรือไปคุ้งผึ้งหรือหาข้อมูลเกี่ยวกับป่าบางอย่างเพิ่มเติม

ผลที่ได้จากการสำรวจพื้นที่ป่าชายเลน

- ชาวบ้านคลองลิดีให้ความสนใจ เกิดจากการไปเข้าร่วมโครงการอบรมราชภารีองหลัก สูตรเพาะชำก่อตัวไม้ป่าชายเลน เพื่อการฟื้นฟูระบบนิเวศป่าชายเลน ของสถานีพัฒนาป่าชายเลนที่ 36 จังหวัดสตูล และรวมทั้งไปศึกษาดูงานที่จังหวัดตรัง ทำให้แต่ละคนมีจิตสำนึก มีใจอยากรักษาให้ชุมชนคลองลิดีมีป่าสวยงาม รวมทั้งได้แนวร่วมจากพื้นดินชุมชนด้วยกัน จึงมาร่วมกันศึกษา
- สมาชิกทีมวิจัยบางคนทำอะไรไม่เป็นกลับทำเป็น เช่น สามารถบันทึกข้อมูลเองได้ถ่ายภาพได้ และสามารถวัดพื้นที่ป่าได้ เมื่อชาวบ้านถามในเรื่องข้อมูลที่ว่าไปเก็บดูได้

ปัญหา / แนวทางแก้ไข

1. การนัดหมายกับชาวบ้านเวลาทำกิจกรรมต้องมีหนังสือเชิญเข้าร่วมทุกครั้งโดยเชิญทุกหลัง
ค่าเรือนในชุมชน และมีการประชาสัมพันธ์ในวันศุกร์ด้วย (ในวันศุกร์ผู้ชายจะมีการละหมาดร่วมกัน)
ถ้าไม่ทำอย่างนี้ชาวบ้านจะไม่ทราบทั่วทั้งหมู่บ้าน

2. การลงพื้นที่สำรวจลำคลองเวลาเดินทาง
โดยเรือต้องเป็นไปตามน้ำขึ้นน้ำลง เวลานัด
กับชาวบ้านถ้าบ้านตั้ง 9 โมง เวลาขึ้นต้องตรง
เวลา คราวมาผิดเวลาบ้านน้ำก็จะลงเป็นอันว่าไม่
ต้องไป

บากบ่ายที่อพันธุ์ไม้ในป่าชายเลน

กิจกรรมที่ 4. สำรวจคุณภาพน้ำในลำคลอง

การสำรวจสภาพน้ำโดยทีมวิจัย และชาวบ้านคลองลิตดีได้ลงสำรวจในวันที่ 20 ตุลาคม 2546
เริ่มตั้งแต่เวลา 10.00 น ไปจนถึงเวลา 14.00 น. โดยที่ก่อนลงสำรวจได้มีการประชุมกัน มีพี่น้องที่
ประมงค์จะเข้าร่วมประมาณ 20 คน แต่พ่อวันที่ลงสำรวจจริง ปรากฏว่า พี่น้องมาร่วมกันมากถึง 35
คน และเจ้าหน้าที่จากศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งจังหวัดสตูลมาเป็นวิทยากรในครั้งนี้ และ
ร่วมลงสำรวจตามคำเชิญของทีมวิจัย ได้มีการนำข้าวห่อไปกินกันในลำคลอง
ทีมได้แนะนำพื้นที่และจุดต่างๆ ของคลองและพื้นที่วิจัย 1,050 ไร่ ทีมได้บรรยายไปเรื่อยๆ เกี่ยวกับ
ความลึกของน้ำ สภาพอากาศในอดีต และปัจจุบันให้เจ้าหน้าที่ฟัง ซึ่งการสำรวจ สภาพน้ำไม่เคยเกิด
ขึ้นกับพี่น้องคลองลิตดีมาเป็นเวลา 90 ปีที่ผ่าน

เจ้าหน้าที่แนะนำให้ข้อมูล ก่อนลงสำรวจสภาพน้ำ

หลังจากนั้นทีมได้แนะนำตัวและได้เชิญเจ้า
หน้าที่ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งสตูล
คือคุณพัชรา แมเร้า และคุณประเสริฐ
คงศรี ก็ได้ลงเรือออกสำรวจ ในจำนวน 4
คลอง วัดคุณภาพน้ำ 3 ระดับ คือชั้นบน กลาง
ชั้นล่างสุด ดูความเป็นกรดเป็นด่างความดีม
เนื่องจากผนตก

ตลอดห้องวันที่มีและพื้น้องชาร์บ้านคลองลิเดียพร้อมเจ้าหน้าที่ศูนย์วิจัย ฝ่ายวิจัยน้ำ ฝ่ายผลิต ได้ลงเรือพร้อมกัน ใช้เรือในการสำรวจ 3 ลำ

ลงสำรวจลำคลอง 4 ลำคลองคือคลองสูบงเล็ก คลองปูเหรา คลองจีน คลองลิเดีย การวัดน้ำแบ่งออกเป็น 3 จุดของแต่ละคลองคือ ปากคลอง กลางคลอง และยอดคลอง เมื่อถึงถึง คลองสูบงเล็กเจ้าหน้าที่เริ่มปูกรนยื่่อนลงไปในน้ำแล้วดึงเอาหน้าไฟขุดบริวุฒ กระบวนการเก็บน้ำ

3 ระดับคือชั้นล่างสุดวัดความลึกได้ 3 เมตร ชั้นกลางน้ำมีความลึก 1 เมตรครึ่งและชั้นบน เพียงการตักน้ำบันพิวน้ำ มีการเอาน้ำแต่ละชั้นมาใส่ในอุปกรณ์สาโนนิเตอร์ เพื่อวัดความเค็มของน้ำ ในระดับ 1,000 ส่วนของน้ำ และส่งต่อไปในอุปกรณ์ชื่อว่าโทโนมิเตอร์ เพื่อทำการวัดอุณหภูมิ และทัน ตอนสุดท้ายชื่อว่า เช็คทีส เพื่อวัดความโปร่งแสง ความโปร่งแสงน้ำ ซึ่งจะดูลักษณะน้ำ ในวัน นั้นมีฝนตกทำให้เก็บน้ำได้เพียง 3 คลองคือคลองสูบงเล็ก คลองจีน คลองลิเดีย เจ้าหน้าที่ได้บอกชาร์บ้านที่ไปด้วยว่าอะไรที่พนองไม่รู้ให้ซักถามจะขอชิบายให้

ในช่วงการวัดคุณภาพน้ำ ทำให้ทีม และชาร์บ้านในชุมชนอย่างเรียนรู้ ถึงวิธีการวัด เครื่องมือ การบันทึกเก็บข้อมูลสภาพน้ำ จึงตั้งคำถามมาตลอดว่า วัดอย่างไร แล้วเราจะรู้ได้อย่างไรว่าสภาพน้ำ ผิดปกติหรือไม่ มีสารตกค้างหรือไม่ มีผลกระบทต่อพันธุ์สัตว์น้ำหรือไม่

บรรยากาศพื้น้องชุมชนคลองลิเดีย มีความรู้สึก平原ปลื้มใจที่ได้เข้าร่วมในการเรียนรู้การวัด สภาพน้ำในลำคลองพร้อมกับทีมวิจัย ทีมและพื้น้องที่ร่วมสำรวจมีความรู้สึกว่าเป็นครั้งแรกที่ได้รู้ เกี่ยวกับวิธีการวัดสภาพน้ำไม่รู้ด้านอุปกรณ์ที่ใช้ ใช้เพื่ออะไรไม่รู้จัก เจ้าหน้าที่ก็ได้อธิบายว่า การ เอาถุง ปู ปลาไปเพื่อจุดประสงค์เข้าห้องแล็บ วิจัยเกี่ยวกับจำพวกสารตกค้างบางอย่างที่มากับน้ำที่ ให้ลงมารวมกันหลายที่จะมาสะสมอยู่ในสัตว์น้ำเพราสารเหล่านี้ มีสารตกค้างจึงสะสมอยู่ในปลาได้ เป็นอย่างดี ซึ่งถ้ามีสารตกค้างจะแก่ปัญหาได้ทัน

ถึง汾จะตกแต่ก็ไม่ได้สร้างปัญหาอะไรให้กับทีม และผู้เข้าร่วมสำรวจ หลังจากสำรวจสภาพ น้ำเสร็จเรียบร้อยก็กลับเข้ามารับประทานอาหารเที่ยงที่บริเวณท่าเรือคลองลิเดีย เมื่อรับประทานอาหาร เสร็จแล้วก็มีการสรุปข้อมูลในการสำรวจ ต่อจากนั้นเจ้าหน้าที่ศูนย์วิจัยได้กล่าวถึงการสำรวจสภาพ น้ำในลำคลองหัง 4 คลอง ซึ่งเจ้าหน้าที่ก็ได้แนะนำ การใช้เครื่องมือต่างๆ โดยคุณพัชรา แมเรีย กล่าวว่า หลายปีที่ผ่านมาการนำน้ำไปตรวจทางเจ้าหน้าที่จะเออน้ำที่เข็นบ้านทุ่งริมน้ำที่ 1 และบ้าน สาครหมู่ที่ 2 หลังจากการสำรวจครั้นนี้ เจ้าหน้าที่ได้บอกชาร์บ้านว่าจะใช้เป็นสถานที่ตรวจสภาพน้ำอีก หนึ่งแห่ง ทำให้ชาร์บ้านดีใจมาก เพราะชาร์บ้านบางกลุ่มในเขตคลองลิเดียจะได้เลี้ยงปลากระชัง การมี เจ้าหน้าที่มาตรวจสอบน้ำทุกเดือนทำให้ชาร์บ้านได้รู้ข้อมูลต่างๆ ซึ่งมีผลต่อการเลี้ยงปลาด้วย

ผลที่เกิด ที่มีวิจัยสังเกตเห็นว่าพื้นดองให้ความสนใจเป็นอย่างมาก และให้ความร่วมมือทั้งผู้หญิงกับหุ้นหันกับข้าว ให้กับพวากผู้ชายที่ลงไปสำรวจ เป็นกิจกรรมที่สร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลนของทุกชน คือทุกชนเกิดการยอมรับคือเมื่อมีภูมิปัญญา ภารกิจการเปลี่ยนแปลงตัวตัวเอง เป็นไปตามระเบียบของคณะกรรมการที่กำหนดไว้ การใช้ไม้สมัยก่อนมีการตัดไม้ตัดทิ้งตัดขาวง เมื่อมีภูมิปัญญาไม่ที่จะใช้มีความจำเป็นไม่ได้ตัดทิ้งเหมือนเมื่อก่อนและจะตัดเมื่อจำเป็นเท่านั้น

มีชาวบ้านให้ความสนใจมากในช่วงลงสำรวจวัดน้ำในลำคลอง ชาวบ้านที่ไปด้วยจำนวน 42 คน เพื่อที่จะไปดูการวัดน้ำ ว่ามีการวัดกันแบบไหน และส่วนหนึ่งเกิดจากทุกชนคลองลิตตี้ในปีหนึ่งๆ แบบที่จะไม่มีกิจกรรมอะไรเลยที่สนับสนุนในหมู่บ้าน ชาวบ้านจึงตื่นเต้น และร่วมเรียนรู้ไปด้วย

ได้รับทราบผลการตรวจสภาพน้ำ ในการวัดทั้ง 3 คลองว่ามีสารตกค้างหรือไม่ โดยดูได้จากที่เจ้าหน้าที่ศูนย์วิจัยพัฒนาประมงชายฝั่ง นำกุ้ง ปู ปลา และหอยไปตรวจดูสารตกค้าง ปรากฏว่าสัดวันน้ำที่อยู่ใน คลองลิตตี้อยู่ในเกณฑ์ดี ไม่มีสารพิษตกค้าง 2. สภาพน้ำไม่มีผลกระทบต่อพันธุ์สัตว์น้ำ ถ้าจะเลี้ยงปลากระชังจะไม่มีผลกระทบแต่อย่างไร 3. ความเค็มของน้ำปกติ สภาพน้ำถ้าเกิดเปลี่ยนสีขึ้นอยู่กับฤดูกาล

ผลต่อที่มีวิจัยทำให้มีมีวิจัยสามารถวัดระดับน้ำด้วยตนเองได้ ถ้าหากมีเครื่องมือพร้อม และสามารถให้ความรู้ กับชาวบ้านเกี่ยวกับการวัดสภาพน้ำ สารตกค้างตามลำคลองสภาพที่เหมาะสมที่จะเลี้ยงปลา กุ้ง หอยซึ่งอาจมีผลกระทบต่ออาชีพประมงได้

ปัญหาและแนวทางแก้ไขถ้ามีสารตกค้างผู้เลี้ยงปลากระชังก็ไม่ควรนำไปเลี้ยงปลาในบริเวณนั้น เพราะจะทำให้ปลาตายได้

กิจกรรมที่ 5 รวมรวม วิเคราะห์ข้อมูลร่วมพื้นดองชาวบ้าน

ที่มีวิจัยสรุปข้อมูลที่ได้หลังจากที่ได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์ ประวัติทุกชน ป่า ลำคลอง ประวัติศาสตร์ทุกชนถูกต้องมากน้อย แค่ไหน ประวัติพันธุ์ไม้ และพันธุ์สัตว์น้ำสัดวบก เพื่อเพิ่มเติม หรืออะไรขาดหายไปบ้าง ที่มจะได้ออกสอบถามต่อ แต่ละคนมาช่วยกันสรุปเรียนรู้เป็นเอกซ์เพรสส์

เป็นมา เพื่อเอาข้อมูลของแต่ละคนมาช่วยกันสรุปเรียบเรียงโดยเชิญชาวบ้านทั้งหมู่บ้านเดิมเดิม ในส่วนที่ข้อมูลขาดเหลือ หรือบกพร่องจะเดิมเดิมเพื่อให้ข้อมูลที่ถูกต้องมาช่วยกันนั้น จะมีการทำเวทีเสวนาวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอให้พี่น้องชาวบ้านคลองลิตีทราบร่วมกันต่อไป

เกทีวิเคราะห์ข้อมูลวันที่ 30 ธันวาคม 2546 ผู้เข้าร่วมกันชาวบ้านชุมชนคลองลิตี 63 คน ผู้ประสานงานวิจัยและทีมได้เชิญนายจำรงค์ ลาเรน สماชิกองค์การบริหารส่วนตำบลสาครหมู่ที่ 3 นายวัชระ ทิพย์ทอง นักพัฒนาเอกชน นายแนน สายันต์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 ตำบลสาคร นายวิรช โอมณี ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 ตำบลกำแพง อำเภอละงู นายเอนก พันสกุล คณะกรรมการประมงพื้นบ้าน จังหวัดสตูล และนายสมยศ โต๊ะหลัง ผู้ประสานงานชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดตรัง เข้าร่วมเที่ยวเสวนาขบวนการสรุปข้อมูล

ในวันเปิดเวที นายพล ชัชมัตพงศ์ ผู้ช่วยที่มีวิจัยได้กล่าวเปิดเวทีพร้อมรายงานเล่าถึงขบวนการทำวิจัยซึ่งเริ่มแรกได้มีการจัดการป่าชายเลน ลงศึกษา สำรวจ สัมภาษณ์ ประวัติหมู่บ้านประวัติศาสตร์ชุมชน คลอง ตึ้งเต่อตีด จนถึงปัจจุบัน ด้วยเหตุผลด้านงานวิจัยที่ได้ศึกษา ได้มีการรวบรวมข้อมูลคือประวัติศาสตร์ชุมชน ประวัติตำบล ชื่อคลอง ความลึก ความกว้างของคลอง โดยรวมแยกตามวาระหัวข้อ สรุปเข้าเป็นเอกสารอันเดียวกัน หลังจากนั้นทำเป็นระบบข้อมูลจัดพิมพ์เอกสารออกมา 1 ชุด เสร็จแล้วมานั่งคุยกันว่าตรงไหนต้องหาข้อมูลเพิ่มเติม ตรงไหนเสริม ตรงไหนตัดออก แล้วจึงรวมมาเป็นข้อมูลที่สมบูรณ์

นายเอนก พันสกุล กรรมการชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดสตูล ขึ้นกล่าวความเป็นมาของป่าชายเลน และได้พูดว่าถ้าพื้นท้องในชุมชนอยากจะทำป่าชายเลนชุมชน พร้อมจะให้คำแนะนำ

นายวัชระ ทิพย์ทอง ได้ทบทวนถึงขั้นตอนต่างๆ ของขบวนการของชาวบ้านในการพัฒนาชุมชนให้ถูกทาง และถูกกฎหมายบ้านเมือง และไม่ขัดกับพื้นท้องชุมชนด้วยกันเอง ทำให้ชาวบ้านมีความต้องการที่จะทำป่าชุมชนโดยชุมชนเป็นผู้ดูแลและรักษาภัยกันเอง และมีภูมิปัญญาที่ไม่ขัดแย้งกับคนในชุมชน เมื่อชาวบ้านมีความต้องการจะขอพื้นที่ป่าชายเลน ทำป่าชุมชนได้มีชาวบ้านคนหนึ่งได้ถามว่า จะทำอย่างไรตาม ขบวนการขั้นตอนต่างๆ นายวัชระกล่าวว่า พื้นท้องมีความรู้แค่ไหนในการทำป่าชายเลน วันนี้พื้นท้องมาด้วยความสมัครใจในการทำป่าชุมชน และยังได้บอกว่า กฎหมายของบ้านเมืองบุคปัจจุบัน ที่ว่าชุมชนให้สิทธิกับชุมชน จริงๆ แล้วชุมชนเป็นผู้คิดและจัดการดูแล ถ้าดันไม่ได้เสื่อมสลาย ทำให้สังคมน้ำหนายไปจากชุมชน ซึ่งกฎหมายก็เปิดโอกาสให้ชุมชนอยู่แล้ว

นายวัชระได้เล่าถึงขั้นตอนต่างๆ ของขบวนการทำวิจัย ที่มีได้เปิดโอกาสให้พี่น้องคลองลิตี ว่าใครก็ได้ที่รู้เรื่องประวัติชุมชน ประวัติคลอง ของชุมชนคลองลิตี และให้ชาวบ้านคลองลิตีดูตามเอกสารที่แจกไปถ้าส่วนไหนที่ไม่ถูกต้องให้ตัดออก และเพิ่มเติมข้อมูลที่เห็นว่าถูกต้อง ป่วยกว่าไม่มี

ชาวบ้านคนได้วิจารณ์ ทุกคนต่างรู้สึกว่าดีมากๆ เอกสารไม่ต้องแก้ไข ต่อไปลูกหลานจะได้เรียนรู้ ประวัติหมู่บ้านของตัวเอง

ผลที่ได้จากเวทีี้แจง ข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชนในครั้งนี้ทำให้ชุมชนมีความต้องการที่อยากรู้จะทำป้าชุมชนโดยคนในชุมชนดูแลรักษาภันเอง

กิจกรรมที่ 6. ศึกษาดูงานบ้านทุ่งตะชะ ต.ทุ่งกระนือ อ.ย่านตาขาว จ.ตรัง

ทีมได้นัดประชุมกันว่าขบวนการขันตอนต่างๆต่อไปจะทำอย่างไร ทีมได้ประสานไปยังผู้ประสานงานวิจัยมาร่วมประชุม คุณสมพงษ์ได้กล่าวว่า กิจกรรมศึกษาดูงานป้าชุมชนที่บ้านทุ่งตะชะ จังหวัดตรัง นั้นตามแผนงบประมาณทีมเขียนไว้ โดยให้สมาชิกพร้อมทีมจำนวน 40 คนและใช้รถปิกอัพจำนวน 4 คันแต่ในช่วงขณะนั้นชาวบ้านมีความต้องการจะไปกันมาก ทางทีมจึงได้มีการปรับแผนใหม่ โดยใช้รถบัสจำนวนคน 60 ที่นั่งพร้อมรถปิกอัพอีก 1 คัน หลังจากนั้นได้วางแผนงานในการไปติดต่อประสานงานฝ่ายสถานที่ กำหนดวันเวลาในการไปศึกษา พร้อมแจ้งกับพื้นท้องในชุมชนให้รับทราบ

ศึกษาดูงานที่บ้านตะชะในวันที่ 11 มีนาคม 2547 มีสมาชิกเข้าร่วม 60 คน เนื่องจากชาวบ้านต้องการเห็นป้าชัยเล่นชุมชนที่ผ่านการวิจัยแล้วว่าผลของการจัดการป้าจะออกมายังไง การเดินทางในวันนั้นอากาศไม่ค่อยอำนวย ฝนตกเกือบทตลอดทั้งวัน

พอยไปถึงบ้านทุ่งตะชะได้รับการต้อนรับจากนายน้อม อธีตผู้ใหญ่บ้าน ปัจจุบัน ประธานป้าชัยเล่นชุมชนบ้านทุ่ง ตะชะ ได้กล่าวความเป็นมาของชุมชน และเหตุผลที่ต้องรักษาป้า และการต่อสู้กับคนในชุมชนที่ไม่เห็นด้วย และต้องต่อสู้กับนายทุนผู้ลักครอบตดไม้ จนกระทั่งได้รับการยินยอมจากหน่วยงานของภาครัฐ และกลุ่มต่อต้านต่างๆ ให้เป็นป้าชุมชน และยังได้รับงบจากสมเด็จพระนางเจ้าพพระบรมราชินีนาถ และได้รับรางวัลดีเด่นอีกด้วยอย่าง หลังจากได้รับการบรรยายสรุปจาก

ประธานป้าชุมชนบ้านทุ่งตะเภาแล้ว ประธานถือโอกาสให้ผู้ป่วยงานได้ซักถามความต้องการต่างๆ เช่น มีการทำการทำป้าชุมชนอย่างไร ต่อข้อถามในเวทีต่อพื้นของชาวตะเภามีความประทับใจจากการทำป้าอย่างไร ชาวบ้านตอบเป็นเสียงเดียวกันว่าชาวบ้านอยู่ดีกินดี โดยไม่ต้องทำงานข้างนอก

มีชาวบ้านจากคลองลิตติ้หลายคนช่วยกันตามจนเป็นที่พอย หลังจากนั้นทางคณะกรรมการที่มีวิจัยบ้านทุ่งตะเภา ได้เชิญคณะที่ป่วยงานร่วมรับประทานอาหาร ซึ่งกับข้าวที่ทางคณะกรรมการที่มีวิจัยบ้านทุ่งตะเภาเลี้ยงต้อนรับได้มาจากผลผลิตที่นำมาได้จากป้าชุมชน ไม่ว่าจะเป็น หยวกของต้นแบง เครามาทำแกง และหอยในบริเวณป้าชุมชน นำมาเป็นอาหาร

จากการป่วยงาน ชุมชนบ้านทุ่งตะเภา มีขบวนการต่อสู้ในการจัดการป้าคือ ผู้หญิงน้อมได้ นอกกว่าพื้นท้องส่วนในญี่ปุ่นที่นั่นบ้านถือศาสนาอิสลาม 85 % ในพ.ศ 2543 ป้าชุมชนถูกทำลาย พันธุ์สัตว์น้ำกำลังสูญพันธุ์ การประกอบอาชีพลำบาก พันธุ์สัตว์ลดลง ในปี 2534-2535 ในความรู้สึกของผู้ใหญ่น้อมจึงคิดว่าจะทำอะไรสักอย่างเกี่ยวกับป้า จึงเกิดแนวคิดในการฟื้นฟูป้า ผู้ใหญ่

น้อมกล่าวว่า การคุ้นเคยรักษาป้าของเจ้าหน้าที่ไม่กำลังคนพอ จะนั่นไม่สามารถคุ้นเคยป้าให้ทั่วถึงได้ พื้นที่ควบคุมดูแลป้าในการทำวิจัยครอบคลุมจำนวน 2,000 ไร่ มีนักเรียนตัวราชชัยแทน ชาวบ้าน ไปร่วมกันปลูกป้าเพิ่มเป็นการฟื้นฟูป้าในส่วนที่ถูกทำลาย ในจำนวนป้า 2,000 ไร่ที่เป็นป้าใช้สอย บางส่วน ป้าสมุนไพรและป้าอนุรักษ์ รวมทั้งมีกิจกรรมในการแบ่งโซนป้า ถ้าหากสมาชิกคนใดไม่เข้าร่วมกิจกรรมแค่เพียงครั้งเดียว ไม่มีสิทธิ์ใช้ผลประโยชน์จากป้า ถ้าหากลักลอบตัดไม้ ปรับ 5,000-10,000 บาท คนนอกพื้นที่ ไม่มีสิทธิ์ตัดไม้อย่างเด็ดขาด

คณะกรรมการมาจากการแม่ ปุจนถึงเด็ก ซึ่งเปิดโอกาสในการสมัครเข้าเป็นสมาชิกโดย ไม่จำกัดรุ่น ส่วนในญี่ปุ่นคณะกรรมการจะเป็นผู้หญิง เพราะมักจะมีความรับผิดชอบ และมีความจริงจัง จริงใจในการทำงาน ผลดีของกลุ่มป้าชุมชนบ้านทุ่งตะเภา มีกลุ่มหlaysay โครงการกลุ่มใหญ่เลือก ได้เลย และสามารถพูดกันได้ง่าย ปัญหาที่เกิดกับป้าชุมชนบ้านที่มีก่อน เกิดจากการใช้ยาเบื้องปลา ใช้อวนรุ่น และมีการเลือยไม้ แก้ปัญหาด้วยการเอาความดีเข้าเลอก โดยไปเยี่ยมเยียนที่บ้านหlaysay ครั้ง ความแตกต่างจากการทำป้าชุมชนจากอดีต ไม่มีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมแต่ปัจจุบัน มีเจ้าหน้าที่ส่งเสริม การสั่งหยุดเครื่องมือทำลายล้าง

โดยการจัดเวทีพูดคุยระหว่างหนุ่มบ้านใกล้เรือน เดียงด้วยกันมีทั้งหมด 10 หมู่บ้าน จากอดีต ช่วงที่ไม่ได้เป็นป้าชุมชนตามปกติวันหนึ่งได้ 2 กิโลกรัม ปัจจุบันเมื่อทำป้าชุมชนแล้ว ตกลงได้วันหนึ่งได้ 7 กิโลกรัมนอกจากจะมีกุ้ง บู่ ปลา เพิ่มมากขึ้นแล้วลิ่งที่ไม่มีกลับมี เช่น

หอยเม็ดขันนุนเมื่อรับประทานอาหารเสร็จ เป็นการแตกเปลี่ยนรูปซึ่งกันและกันโดยที่ได้จดแบ่งเป็นกสุ่มย่อยจำนวน 4 กลุ่ม มีวิทยากรพื้นที่ประจำกลุ่มพร้อมที่ให้ข้อมูล ทั้งลงคูพื้นที่จริงในป่าชายเลน

วิธีการจัดการป่าชุมชน พื้นอ่อง ชาวบ้านคลองลิตดีได้รับรู้ผลที่เกิดขึ้นในการรักษาป่า ดูแลป่าและสามารถนำมาเป็นแนวทางจัดการป่าของบ้านของตัวเองในอนาคต

จากนั้นมีการสรุปข้อมูลที่ศาลาป่าชุมชนบ้านทุ่งตะชะ พื้นอ่องบ้านคลองลิตดี ถูกตั้งคำถานหนึ่ง จากคณะกรรมการป่าชายเลนชุมชนบ้านทุ่งตะชะว่าต้องการกลับไปทำป่าชุมชนหรือไม่ ชาวบ้านคลองลิตดีตอบเป็นเสียงเดียวกันคือ กลับไปแล้วต้องทำ

ผลจากการศึกษาป่าชุมชนบ้านทุ่งตะชะได้รับ รู้ผลลัพธ์เรื่องมีดังนี้คือ

ชาวบ้านคลองลิตดีได้รู้ถึงกระบวนการการทำงานวิจัยของคณะกรรมการวิจัยป่าชายเลนบ้านทุ่งตะชะที่มีแก่นนำในการทำป่าชุมชนอยู่ 5 คน ในจำนวน 5 คน 1 คนที่เป็นผู้ชาย และอีก 4 คนที่เป็นผู้หญิง ซึ่งแรกมีผู้ชายเป็นคณะกรรมการ แต่ด้วยการรับผิดชอบหน้าที่ไม่เต็ห้าที่ควรทำให้ทำงานล่าช้า จึงเกิดความคิดให้ผู้หญิงมาทำแทน เนื่องจากผู้หญิงมีความรับผิดชอบ และจริงจังในการทำงานมากกว่า พร้อมได้คำถานที่มีผลต่อการจัดการป่าคือ ภาพความเป็นจริงของป่าที่เกิดการยอมรับตันไม้ที่มีขนาดใหญ่ที่ผ่านการดูแลรักษาเป็นอย่างดี ซึ่งอย่างจะให้เกิดขึ้นกับชุมชนคลองลิตดี

แนวคิดที่ได้นำมาเพื่อการพัฒนาคลองลิตดีคือ มีผู้ยืนหยัดทำป่าอยู่ 5 คนความรับผิดชอบของผู้ชายสู้ผู้หญิงไม่ได้ การทำป่ามิใช่ทำเพื่อวันนั้น หรือวันนี่ หากแต่ทำเพื่อความเป็นอยู่ของชุมชนในอนาคตด้วยการยืนหยัดของตัวเราเอง ผู้คิดที่จะพัฒนามักเป็นผู้นำในชุมชนคือผู้ในบ้าน มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมเพื่อเปิดโอกาสให้ทุกคนในชุมชนได้แสดงความคิดเห็น ไม่มีวุฒิไม่มีความรู้ แต่เราสามารถบรรยายเรื่องของเรางเองให้คนอื่นฟังได้

คณะกรรมการป่าบ้านทุ่งตะชะมีกิจกรรมที่ชัดเจน สามารถปรับสภาพป่า/พื้นที่ ทำงานแบบไม่ยึดติดกับคนๆเดียว

ปัญหาคือการต่อสู้กับพื้นอ่องชาวบ้านทุ่งตะชะเองที่ไม่เห็นด้วยในการทำป่าชุมชน และประกอบกับผู้ที่ประกอบอาชีพให้เครื่องมือผิดกฎหมาย เช่น awanrun ยาเบื้อง ระเบิดปลา รวมทั้งผู้ประกอบการเลือยไม่โดยใช้วิธีการแก้ปัญหาคือใช้วิธีการต่อสู้ด้วยการทราบให้ว่า ขอร้อง ให้ข้อมูล

กิจกรรมที่ 7. วางแผนงาน บริหารงานและการจัดการป้าชายเลนที่ยังยืน

หลังจากกลับดูงาน ซึ่งพอมีข้อมูลประสบ

การณ์การทำงานต่างพื้นที่ และมีข้อมูลองค์

ความรู้ในบ้านของตัวเอง พอที่จะนำมาจัดการ

ป้าชายเลนได้ จึงร่วมกันคิด ประชุมหาแนว

ทางการจัดการ ได้ร่วมกันวางแผนการจัด

การป้าชายเลนในพื้นที่โดยใช้เวลาที่ระดมความ

คิดเห็นของพื้น้องสมาชิก และได้ไปปรึกษาเจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาทรัพยากรป้าชายเลนที่ 36 ในการ

จัดทำป้าชุมชน ได้แบ่งประเด็นการหารือร่วมกันดังนี้

1. การจัดแบ่งใช้ป่าออกเป็น 4 เขต

- ป่าอนุรักษ์ เพื่อการเรียนรู้ให้ลูกาหนานเยาวชนและบุคคลทั่วไปได้ศึกษาพันธุ์ไม้ พันธุ์สัตว์น้ำ สัตว์บก รวมทั้งให้ชาวบ้านในชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากไม้ แต่ต้องผ่านกระบวนการจากคณะกรรมการป้าชายเลนชุมชน คือต้องสมัครเป็นสมาชิกพร้อมกับเอกสารใช้ผลประโยชน์จากไม้และต้องเสียค่าธรรมเนียมตามมติของคณะกรรมการป้าก่อนจึงจะตัดไม้ได้
- ป่าเพาะพันธุ์เมล็ดพืช เพื่อเป็นแหล่งขยายพันธุ์ไม้ ป้าชายเลนทุกชนิด
- ป่าสมุนไพร รวมไปถึงแปลงสาอิต และแปลงเพาะพันธุ์สัตว์น้ำอยู่ในโซนเดียวกันเพื่อศึกษาเครื่องสมุนไพรแผนโบราณนำมารักษาคนในท้องถิ่นจากภูมิปัญญาชาวบ้าน และเป็นที่ขยายพันธุ์ไม้ และพันธุ์สัตว์น้ำ
- ป่าเพาะพันธุ์จากเพื่อเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ต้นจากให้ชุมชนได้ใช้ประโยชน์

2. มีการจัดตั้งกลุ่มในการจัดการป้าชายเลน เข้ามาดูแล ช่วยกันจัดการป้าอย่างชัดเจน

ประกอบไปด้วยการรับสมາชิก และคัดเลือกคณะกรรมการป้าชายเลนชุมชน โดยสมาชิกมีการคัดเลือกตามความเหมาะสม มีการตั้งคณะกรรมการสำรอง ซึ่งในที่ประชุมไม่มีใครเสนอตัว หลังจากนั้น เมื่อไม่มีใครเสนอตัวในที่ประชุมจึงได้ให้ผู้เข้าประชุมเสนอตัวเป็นคณะกรรมการซึ่งได้คณะกรรมการป้าชายเลนชุมชนบ้านคลองลิดีทั้งหมดจำนวน 23 คน

มีการแบ่งบทบาทหน้าที่กันดังนี้ นายบ่าว ดาวนุย ดำรงตำแหน่งประธาน รองประธานมีนายพล อะมัดพงศ์ นายหมุด ยามาเลน นายวัชระ ยาวาหาน ตำแหน่งเลขานุการ นายสามาด หลังเส็น นางมีะ ทุ่มมาลี ตำแหน่งผู้ช่วยเลขานุการ ฝ่ายบัญชีจำนวน 5 ท่านนายด้าด ชาลุเด่น นายกูสานะแล้ว บิสันุ นายนารอปัน กอลาบันหลง นางอุลนา หลังลิญ นางโนน ดาวนุย นางตีปอสา เสียมใหม่ นาย

ฉบับนี้ ยึดโสัช แล้วฝ่ายดำเนินการ 10 ท่าน นายหมวดลักษ์ คล่องยวน นายอะหมัด ยะวานาน นายเสน แಡวามาลัย นายฝ่าอาด ทุ่มมาลี นายรุ่มดัน บูเกศ นายฝ่าอาด ตุกันธัน นางสาวอุสนา หยิบโสัช นายบา荷รุ่ม อุสึน นายไช่ บุนหา และนายสอแล็ง คีรีตัน

3. มีการร่างระเบียบการบริหารจัดการป่า เช่น การใช้ประโยชน์จากป่า การฟื้นฟู การเป็นสมาชิกทุกคนช่วยกันคิดมีการหารือเรียกสมาชิกที่สมควรเข้าร่วมมีการร่างระเบียบกฎกติกาการใช้ประโยชน์ร่วมกัน โดยมีกฎระเบียบป่าชายเลนชุมชนบ้านคลองลิตตีหมู่ที่ 3 ตำบลสาคร อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล

ว่าด้วยการเป็นสมาชิก ดังนี้

1. ต้องเป็นคนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ หมู่ที่ 3 บ้านคลองลิตตี ต.สาคร อ.ท่าแพ จ.สตูล เท่านั้น นอกเหนือจากนั้นขึ้นอยู่กับดุลพินิจของคณะกรรมการ
2. ครอบครัวหนึ่งต้องเป็นสมาชิกอย่างน้อย 1 คนและต้องมีอายุครบ 18 ปีบริบูรณ์
3. สมาชิกต้องเข้าร่วมกิจกรรมกับทางชุมชนเมื่อคณะกรรมการกำหนด
4. บุคคลใดที่ประสงค์จะเป็นสมาชิก ต้องสมัครด้วยตนเองพร้อมนำหลักฐานดังนี้ สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน พร้อมค่าสมัครคนละ 5 บาท

ว่าด้วยการใช้ประโยชน์จากไม้

1. บุคคลใดที่ยังไม่ได้สมัครเป็นสมาชิกไม่มีสิทธิ์ใช้ไม้เด็ดขาด ต้องมาสมัครเป็นสมาชิก ก่อนแล้วมีสิทธิ์ใช้ไม้
2. สมาชิกต้องรู้การแบ่งโซนพื้นที่การใช้สอยไม้ในป่าโดยมีการติดป้ายบอก
3. สมาชิกที่ต้องการใช้ไม้ต้องมาขอใบแสดงความจำนงจากคณะกรรมการ และรอ กําชื่อ อนุมัติความต้องการ เสร็จแล้วยื่นให้กับคณะกรรมการภายใน 3 วัน และเสียค่าธรรมเนียมครั้งละ 10 บาท (หลังจากผ่านการบริหาร 90 วันแล้ว) ต้องใช้ตามวัตถุประสงค์ดัง ต่อไปนี้ นำมาทำบ้านเรือน, ซ่อมแซมบ้าน, ยกหน้า, ทำรั้ว, คอกสัตว์, หลังเรือ, หลัง พิงพาง, สะพาน หรือทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ
4. สมาชิกคนใดที่ได้ใช้ประโยชน์จากไม้ไปแล้ว ต้องปลูกทดแทนในอัตราส่วน 1 ตัน เท่ากับ 5 ตัน พร้อมกับรักษา และฟื้นฟู
5. ห้ามตัดไม้เพื่อขายทั้งคนในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้าน เพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว
6. สมาชิกคนใดต้องการใช้ประโยชน์จากไม้ แต่ไม่มีความสามารถตัดเองได้ ให้แจ้งเรื่องต่อ คณะกรรมการเพื่อดำเนินการต่อไป
7. สมาชิกที่ต้องการใช้ประโยชน์ครั้งต่อไปต้องขอใบแสดงความจำนงใหม่

ว่าด้วยการลงโทษการฝ่าฝืนกฎระเบียบ

1. สมาชิกคนใดที่ใช้ประโยชน์จากไม้เกินกว่าที่เขียนในใบแสดงความจำนำ ถือว่าเป็นความผิดต้องผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการเพื่อทำการลงโทษ
2. สมาชิกคนใดที่ฝ่าฝืนกฎระเบียบคณะกรรมการต้องทำตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้
  - 2.1 คณะกรรมการต้องเข้าพูดคุยเพื่อทำความเข้าใจ และกล่าวด้วยเดือนไม้เกิน 2 ครั้ง หากยังฝ่าฝืนให้คณะกรรมการเป็นผู้พิจารณาโทษ
  - 2.2 บุคคลภายนอกเข้ามาตัดไม้โดยไม่ได้รับอนุญาตคณะกรรมการต้องพิจารณาโทษ
2. แผนกิจกรรมการฟื้นฟูป้าชัยленมีการเรียกคณะกรรมการและสมาชิกป้าชัยленชุมชนมาร่วมกันคิด หารือวางแผนกิจกรรมร่วมกันในอนาคต ว่าจะจัดการอย่างไรในการปลูกป่า การฟางป่า การดูแลรักษา การฟื้นฟู โดยใช้แผนระยะเวลา 3 ปี ทุกกิจกรรมในอนาคต

กิจกรรมการจัดการป่า

กิจกรรมแรก หลังจากได้ดำเนินการตามขั้นตอนข้างต้นแล้วทางคณะกรรมการป่าได้จัดทำรายชื่อผู้เห็นด้วยในการขอพื้นที่ป่า เพื่อจัดทำเป็นป้าชุมชน และจัดทำโครงการ นำเสนอเพื่อความเห็นชอบต่อองค์การบริหารส่วนตำบลสาคร และส่งต่อไปยังสถานีพัฒนาทรัพยากรป้าชัยленที่ 36 ซึ่งเป็นหน่วยงานรับผิดชอบในวันที่ 9 พฤษภาคม 2547

กิจกรรมที่ 2 มีการติดตั้งป้ายบอกสถานที่ติดเปลงป้ายป่ามีทั้งหมด 5 จุดคือ 1. ปากคลองปู Hera ใหญ่, คลองสูบังเล็ก จุดที่ 2 คลองสูบังเล็ก จุดที่ 3 คลองแผลม, คลองปู Hera เล็ก, คลองปู Hera ในญี่ จุดที่ 4 คลองจีน, คลองโพงพาง, คลองแผลม จุดที่ 5 คลองพลายใหญ่, คลองพลายเล็ก, คลองลิตตี เมื่อติดป้ายเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ทีมได้มีการประชุมกันว่าจะเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นสักขีพยานในการติดป้าย อาทิ สถานีพัฒนาป้าชัยленที่ 36 องค์การบริหารส่วนตำบล และเชิญนายอำเภอท่าแพ เป็นประธานในการติดป้าย

กิจกรรมที่ 3 มีการปล่อยพันธุ์กุ้งกุลาจำนวน 3 ครั้งในจำนวน 1.5 ล้านตัว

ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 30 มกราคม 2547 ได้มีการปล่อยพันธุ์กุ้งกุลาจำนวน 1 ล้านตัว ณ ท่าเรือคลองลิตตีมีผู้ท่ามกลางอาชูโส อำเภอท่าแพ ชาวบ้านคลองลิตตีพร้อมด้วยคณะครู นักเรียน อาจารย์ เรียนสาครวิทยา และโรงเรียนบ้านสาครได้ทั้งหมด 35 คนเข้าร่วมกิจกรรม

ครั้งที่ 2 วันที่ 12 สิงหาคม 2547 ปล่อยพันธุ์กุ้งกุลาจำนวน 320,000 ตัวมีผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลหมู่ที่ 3 ได้เชิญมาร่วม นักเรียนจากโรงเรียนสาครพิทยาการและนักเรียนจากโรงเรียนสาครได้เข้าร่วมกิจกรรม

ครั้งที่ 3 วันที่ 7 มีนาคม 2548 มีการปล่อยกุ้งกุลาจำนวน 200,000 ตัวที่ท่าเรือคลองลิตติพร้อมเปิดป้ายศาลากลางนุรักษ์เพื่อการเรียนรู้มีผู้เข้าร่วมประมาณ 600 กว่าคน

กิจกรรมที่ 4 ทีมวิจัย และชาวบ้านคลองลิตติปรึกษากัน และได้ทำศาลาเพื่อการเรียนรู้ และทำสะพาน ภายในบริเวณพื้นที่ศึกษาพันธุ์ไม้จะมีการทำศาลาจำนวน 3 หลัง คือ 1 ศาลาอนุรักษ์เพื่อการเรียนรู้ 2. ศาลาการเพาะพันธุ์อยุตด้วยตัวเอง 3. ศาลาเพื่อการเพาะพันธุ์ปูดำ โดยสร้างสะพานบรรด์เวย์เป็นวงกลมในบริเวณพื้นที่กำหนด และใช้ระยะ 500 เมตรเป็นขั้นตอนแรก เพื่อให้เยาวชนในชุมชนและเด็กนักเรียนในชุมชนได้เข้ามาศึกษาวิถีชีวิตของคนในชุมชน และศึกษาเรื่องพันธุ์ไม้ในป่าชายเลน และพันธุ์สัตว์น้ำต่างๆ ที่อยู่ในบริเวณชุมชน จุดนี้เองเป็นประกายให้กับพื้นที่คลองลิตติที่มีความตั้งใจอย่างจะพัฒนาป่าให้เป็นป่าชายเลนที่มีรูปแบบ

ทีมได้ปรึกษากับผู้ช่วยงานวิจัยอีกครั้งหนึ่ง เพื่อการวิจัยของทีมได้หมดสัญญาต่อสภาก. ซึ่งทางผู้ประสานงานทีมวิจัย บอกว่าไม่เป็นไร เรายสามารถต่อสัญญาเพื่อขยายเวลาได้ ถ้ามีเหตุการณ์แบบมีส่วนร่วมของพื้นที่ในชุมชน ทีมจึงมีมติต่อขยายเวลาต่อไปอีก 2 เดือน แต่ในขณะเดียวกันงบประมาณในการสร้างศาลาอนุรักษ์เพื่อการเรียนรู้ และสร้างสะพานบรรด์เวย์ไม่มี ทีมจึงได้มีการประชุมกัน และเชิญคณะกรรมการทั้งผู้นำชุมชนในการหารือแนวทางในการหางบประมาณ ผลก็คือทางคณะกรรมการกว่าถ้าไม่มีงบประมาณ ก็ต้องช่วยกันคนละไม้คนละมือ คราวนี้จะไร้กีช่วยกันบริจาคโดยมี ชาวบ้านร่วมบริจาคเงิน 600 บาทและนำข้าวสารอาหารแห้งมาร่วมกันทำ แม่ค้าขายผักในตลาดนัดบริจาค 150 บาท มีผู้บริจาคเงินซื้ออุปกรณ์ทำศาลา 100 บาท และซื้อน้ำหวาน 100 บาทนำเงินที่ได้ทั้งหมดมาซื้อตะปู กับอาหาร

หลังจากนั้นได้มีการประชุมอีกครั้งหนึ่งในการตัดไม้มาทำสะพานและศาลา ในการตัดไม้ได้มีมติในที่ประชุมคือ คณะกรรมการป่าชุมชนร่วมกับทีมวิจัยช่วยกันตัดไม้ และกำหนดวันเวลาในการทำสะพานและศาลา ในวันทำศาลาและสะพานทีมได้เชิญเจ้าหน้าที่พัฒนาป่าชายเลนที่ 36 พร้อมผู้ใหญ่บ้านคลองลิดี ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการป่าชุมชนคลองลิดีเป็นสักขีพยาน สรุปกิจกรรมในการสร้างศาลาและสะพานจะมีการทำ 4 ครั้ง ซึ่งดำเนินการไปแล้ว 1 หลัง

ผลต่อการจัดการป่าหากมองเรื่องการจัดการป่า เมื่อก่อนป่าจะถูกจัดการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือว่าผู้ใหญ่หรือกำนันเป็นผู้ดูแลป่า รักษา ห้ามมีการตัดไม้ทำลายแต่เพียงฝ่ายเดียว นอกเหนือนี้ยังมีการจัดสัมปทานป่า ซึ่งชาวบ้านก็เป็นเพียงลูกจ้างไม่ได้มีส่วนร่วมในการจัดการด้วย แต่เมื่อได้เกิดกระบวนการเรียนรู้จากงานวิจัยทำให้ชุมชนเกิดการตื่นตัว อยากรู้อยากเห็น อยากรู้สึกว่าต้องทำให้สั่งเรื่องลุ่มจากงานชั้นแล้วชั้นเล่า ซึ่งถือเป็นความภาคภูมิใจอย่างยิ่ง

กิจกรรมพื้นฟูป่า

ในกระบวนการการวิจัยทีมวิจัยและชาวบ้านในชุมชนได้ร่วมกันพื้นฟูป่าชายเลนไปด้วยหลายครั้ง ไม่ว่าจะเป็นการปล่อยพันธุ์กุ้งกุลาดำ จำนวน 3 ครั้ง จำนวน 1.5 ล้านตัวและปลูกพันธุ์กุ้งล้าไม้ 2 ครั้ง ในช่วงที่มีการทำวิจัย จากกิจกรรมพื้นฟูทางเจ้าหน้าที่ศูนย์วิจัยและพัฒนาป่าธรรมชาติสัตว์น้ำและพันธุ์ไม้ป่าชายเลน ตามที่คณะกรรมการป่าชายเลนชุมชนเสนอไปและได้รับการสนับสนุนผ่านทางชุมชนชาวป่าธรรมชาติพื้นบ้าน จ.สตูล

ปลูกพันธุ์กุ้งล้าไม้จำนวน 2 ครั้งในพื้นที่ 680 ไร่ เริ่มพื้นฟูตั้งแต่ปี 2543 โดยในช่วงการทำวิจัยมีการปลูกพันธุ์กุ้งล้าไม้ จำนวน 2 ครั้งคือ

ครั้งที่ 1 วันที่ 26 เมษายน 2547 ณ เกาะแมว ทีมวิจัยได้ทดลองปลูกป่ากันพื้นท้องชุมชน คลองลิดีโดยมีผู้เข้าร่วมทั้งหมด 45 คนทีมวิจัย 5 คน ปลัดอำเภอท่าแพ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้าน

ตะโล๊ะໄສ พร้อมนักศึกษามหาวิทยาลัยทักษิณ 15 คน เยาวชน 12 คน พนักงานคลองลิดพร้อมผู้ประสานงานสกอ. 13 คน มีพันธุ์ไม้ 3 ชนิดคือ ต้นไผ่ ต้นพังกาในญี่ ปรากร瓜ว่าในระยะ 1 เดือน พันธุ์ไม้ที่ปลูกเริ่มแตกใบ แต่ปรากร瓜ว่าถูกปูบางชนิด กินใบจนหมด และหอยตัวเล็กได้เกาะที่พันธุ์ไม้ จนมันรับน้ำหนักไม่ไหว และถูกกระแทกน้ำที่หลังขึ้น และในลดลงจนมันล้มลงกลially เป็นโคลนในที่สุด

ครั้งที่ 2 วันที่ 9 ธันวาคม 2547 มีการปลูกพันธุ์ไม้จำนวน 2,000 ต้นที่บวีเวนท่าเรือ คลองลิดโดย ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลสาคร ซึ่งมีชาวบ้านคลองลิด และชุมชนไกลเดียงเข้าร่วมจำนวน 100 คน

โครงการฟื้นฟูในพื้นที่ป่ารายเดือนบ้านคลองลิด

โครงการที่ 1 จากสาครไปยังคลองลิด จำนวน 900 ไร่ เริ่มโครงการเมื่อปี 2537 ระยะเวลา 10 ปี

โครงการที่ 2 จากคลองลิดไปยังคลองสูบังเล็ก (แนวบนติดกับพื้นที่นา จำนวน 720 ไร่ เริ่มโครงการเมื่อปี 2545 ระยะเวลา 10 ปี)

โครงการที่ 3 จากคลองท่าจีน จำนวน 220 ไร่ เริ่มโครงการเมื่อปี 2546 ระยะเวลา 10 ปี ในโครงการฟื้นฟูของกรมป่าไม้ชาวบ้านคลองลิดจะรับจ้างลงป่า และปลูกป่า

ผลที่ได้จากการจัดการ และฟื้นฟูป่า

เกิดกลุ่ม ที่มาตรฐาน ช่วยกันจัดการป่าอย่างขั้ดเจน ซึ่งได้ช่วยกันวางแผนภาระเบี่ยบเพื่อการจัดการด้วยกัน ดังนี้

ผลที่ได้จากการเบ่งโซนป่า การทำป้ายติดแปลงเขตป่าเพื่อต้องการให้รู้และเขตป่าทั้งคนในชุมชนและคนภายนอกพื้นที่ แต่ละแปลงเขตมีการกำหนด รับรู้การใช้ภาระเบี่ยบการให้ผลประโยชน์จากป่าร่วมกันผลที่จากการจัดการป่าคือการทำให้เกิดความร่วมมือ

ผลต่อชุมชนคลองลิด

ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน มีจิตสำนึก รู้จักคุณค่าการดูแลป่าแบบยั่งยืน เป็นการลดปัญหาการคัดค้านทำป่าชุมชน และไม่ควรใช้ประโยชน์จากไม้อย่างเดียว เราต้องมีการจัดการป่าพร้อมกันไปด้วย เป็นการสะดวกในการใช้ผลประโยชน์จากป่า

ผลที่ได้จากการวางแผน การจัดการป่า ได้ขับวนการแนวร่วมของคนในชุมชน และหน่วยงาน ของรัฐ เอกชน โรงเรียน ทำให้ได้ร่วมทำกิจกรรมที่ทางทีมวิจัยได้กำหนดวางแผน เช่น การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ ปลูกป่า geleae เมว ผลที่เกิดขึ้นจึงเป็นคุณค่าจากการจัดการป่าชายเลน

ผลต่อทีมวิจัย

สามารถพันธุ์สัตว์น้ำมาปล่อยเพื่อการเพิ่มรายได้กับอาชีพของคนในชุมชน
กิจกรรมที่ 8. นำเสนองผลการวิจัยให้กับชาวบ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ในวันที่ 7 มีนาคม 2548 ณ. แหล่งเรียนรู้ป่าชายเลนบ้านคลองลิตดี หมู่ที่ 3 ตำบลสาคร อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล ภายใต้ชื่องานเวที “ มองงานวิจัยท้องถิ่น กับการจัดการป่าชายเลนบ้าน คลองลิตดี ”

เป็นกิจกรรมสุดท้ายที่ทีมวิจัยได้จัดเวทีนำเสนอ ผลงานวิจัยท้องถิ่น ชื่อเวที “ โครงการมอง งานวิจัยท้องถิ่นกับการจัดการป่าชายเลนชุมชนบ้านคลองลิตดี ” ซึ่งก่อนหน้านี้ ทีมวิจัยได้ปรึกษาภัน ว่า จะทำอย่างไรต่อ ในการเชิญหน่วยงานต่างๆ รวมถึงพนักงานเครือข่ายป่าชุมชนแต่ละแห่ง คุณ สมพงษ์ผู้ประสานงานสกอ. บอกว่าจะเชิญโครงการเป็นประธาน การเปิดงาน ทีมวิจัยและสมาชิก ปรึกษาภันว่า น่าจะเชิญท่านผู้ว่าราชการจังหวัดสตูลมาเป็นผู้เปิด ทางผู้ประสานได้บอกให้ทีมฯ ร่วงหนังสือเชิญ หลังจากนั้นได้ประชุมอีกหลายครั้ง ในการเตรียมงานนำเสนอผลงานวิจัย มีการ ประชุมในการแบ่งหน้าที่ทีม และสมาชิก คณะกรรมการป่าชุมชนในการทำงานด้านต่างๆ มีการแบ่ง หน้าที่ภัน แต่ละคน

โดยก่อนหน้านี้ ทีมวิจัยได้กำหนดจัดงานในวันที่ 3 มีนาคม 2548 แต่หลังจากนั้นทีมวิจัย และคณะกรรมการป่าพร้อมทั้งผู้ประสานงานวิจัยสกอ. สตูล ได้เดินทาง ไปพบนาภยมานิต วัฒนเสน ผู้ว่าราชการจังหวัดสตูลที่ศาลากลางจังหวัดในวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2548 เข้าพบผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อขอความร่วมมือจากท่านเชิญมาเป็นประธานในพิธีเปิดป้ายในงานวันดังกล่าว ซึ่งทางผู้ว่าราชการ จังหวัดสตูลให้การตกลง โดยท่านไม่ว่างในวันที่ 3 เนื่องจากติดภารกิจ จึงขอเปลี่ยนเป็นวันที่ 7 มีนาคม 2548 แทน ซึ่งในวันนั้นทีมวิจัยได้นำหนังสือเชิญหัวหน้าส่วนราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมา ร่วมงาน และร่วมเสวนา ประกอบด้วย พัฒนาชุมชนจังหวัด ป้าไม้จังหวัด ประมงจังหวัด ศูนย์การ ศึกษาอกรองเรียน สถานีพัฒนาป่าชายเลนที่ 36 ศูนย์วิจัยเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ องค์การบริหารส่วน จังหวัด นายอำเภอท่าแพ องค์การบริหารส่วนตำบลสาคร ชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดสตูล คณะกรรมการป่าชุมชน โรงเรียนต่างๆ ในตำบลสาคร นักเรียน เยาวชน และสื่อมวลชน รวมทั้งผู้เข้าร่วมในชุมชน ต่างชุมชน ตลอดจนหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องต่างๆ จำนวน 500 กว่าคน

เมื่อกลับจากศาลากลางจังหวัดแล้ว ทีมได้เดรียนสถานที่ เตรียมเวที ทั้งเรื่องการจัดทำบอร์ด นิทรรศการ การทำแผ่นป้าย เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในการจัดงาน ตลอดจนเตรียมเอกสาร แผ่น

พับ เพื่อแจกในงาน หลังจากนั้นทีมได้มีการแบ่งหน้าที่กัน เกี่ยวกับประเด็นการพูด รายงานความ เป็นมาของการวิจัยต่อหน้าผู้ว่าราชการจังหวัดอีกด้วย มีการซ้อมพูดต่อหน้ามากๆ กล่าวว่าเวลา ถึงวันงานที่มีวิจัยจะพูดไม่ได้ ซึ่งซ้อมกันหลายวัน

ในวันงาน ทีมวิจัยได้จัดเทิ่นนำเสนอ ได้เชิญ หน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชน ร่วมกับพื้นท้อง เครือข่ายป้าชุมชน พร้อมด้วยชุมชนประมงพื้นบ้าน และเป็นที่น่ายินดีอีกอย่างก็คือ ทีมได้ทราบว่ามี ทีมจากจังหวัดสมุทรสาคร สนใจโครงการของคลองลิดดี และเข้ารับฟังการบรรยายของทีม และต้อง ขอบคุณเจ้าหน้าที่สกว.ภาคที่เดินทางล่วงหน้าจากจังหวัดเชียงใหม่ที่ มา ก่อนงานล่วงหน้า 1 วัน และ

ทีมวิจัยบอกเล่า ที่มาเกี่ยวกับ
กระบวนการทำวิจัยป้าชายเลน
ต่อชุมชน หน่วยงานของรัฐ
และเอกชนในวันปิดโครงการ

ร่วมรับฟังการบรรยายของทีมในวันที่ 7 มีนาคม 2548 ตามกำหนดการของงาน

กำหนดการเวลา 10.05 น. นายมานิต วัฒนsteen ผู้ว่าราชการจังหวัดสตูลประทานในพิธี
เดินทางมาถึง ป้าชายเลนชุมชนบ้านคลองลิดดี และร่วมเปิดป้ายศูนย์เรียนรู้ป้าชายเลนชุมชน พร้อม
ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำและร่วมรับฟังรายงานการดำเนินงาน โครงการ ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการ
ป้าชายเลนชุมชนบ้านคลองลิดดีได้ก่อสร้างงานต้อนรับโดย นายสมพงษ์ หลิเคราะห์ผู้ประสานวิจัย
สกว. จังหวัดสตูล พร้อมรายงานความเป็นมาของงานวิจัย แนะนำโครงการที่เกิดขึ้นในจังหวัดสตูล
โดยการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) อย่างย่อๆ จากนั้นก็ให้เป็นการ
หน้าที่ของทีมวิจัย ด้วยการผลักดันเล่าที่ลະคน เริ่มตั้งแต่นายพล ชาบดพงศ์ แนะนำทีมวิจัย เก็บน้ำ
ไว้ในอดีตชุมชนที่ผ่านมาในลักษณะ ป้าชายเลน มีความอุดมสมบูรณ์ แต่ยุคในปัจจุบันกลับไม่
เหมือนในอดีต จึงเกิดการคิดที่จะทำให้อดีตกลับมาเหมือนเดิม จากนั้นได้เชิญนายด้าด ชาลุเดิน หัว
หน้าโครงการเล่าความเป็นมา เป้าหมายของการทำวิจัย โดยเริ่มจากความต้องการของทีม การมีทีม
งาน นายบ่าว ดาวนุย ได้เล่าถึงขั้นตอนการทำวิจัย ศึกษาข้อมูล ประวัติชุมชน ประวัติป่า คลอง การ
จัดการป่า ต่อจากนั้น นายวชระ ยาราหาน ได้เล่าถึงการประชุม การสำรวจ การวิเคราะห์ ข้อมูล

นายหมายลักษ์ คล่องญวน ได้กล่าวในนามของคณะกรรมการป้าชุมชน รายงานการขอทำป้าชุมชน ระเบียบของกรรมการ การแบ่งโซน ในการบริหาร ซึ่งมีกฎกติกาโดยคนในชุมชนเป็นผู้ช่วยกัน จากนั้น ให้นายสาหามาด หลังเลี้น กล่าวรายงานการประสานงานด้านต่างๆ ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงวันที่ปิดโครงการ จากนั้นนายพล ชัชมัตพงศ์ ได้กล่าวสรุปงานวิจัยตั้งแต่เริ่มทำ ในการพัฒนาจิตวิทยาการวิจัย ตลอดจนการอนุมัติงบประมาณ การศึกษาขั้นตอน และกิจกรรมที่ทำ ปัญหาอุปสรรคในการทำงาน

เมื่อทีมวิจัยกล่าวรายงานขั้นตอนความเป็นมาของ การทำวิจัยเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้ประสานงานวิจัยสก. สตูลได้เชิญท่านผู้ว่าราชการจังหวัดสตูล ในฐานะประธานของงาน ได้ให้โอวาทแก่ทีมวิจัยและคณะกรรมการป้าชุมชนตลอดจนชาวบ้านคลองลิดี และผู้มาร่วมงาน โดยกล่าวว่า "นับเป็นสิ่งที่ดีที่คนในชุมชนมีความคิดที่อยากรู้ให้ชุมชน อยู่อย่างยั่งยืนคู่กับป้าชายเลน ตลอดจนขบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน และเด็กเยาวชนได้สืบทอดเจตนาตน โครงการเกิดขึ้นจากความรู้สึกการมีส่วนร่วมของพวกราชชุมชน และเมื่อมีส่วนร่วมแล้วต้องมีความรู้สึกเป็นเจ้าของป้าของเราง แต่ก่อนคิดว่าเป็นป้าของคน หมู่ 2 หมู่ที่ 3 คลองลิดี ถ้าคิดว่าเป็นของเรา ใจจะรักป้า จะไม่ทำลาย แล้วเราต้องมาเป็นส่วนร่วมในการพัฒนา ผ่านอย่างให้รู้เข้ามา 1. ให้งบประมาณ 2. ให้วิชาการ 3. การตัดสินใจของเขาที่เข้าคิดเอง มันต้องศึกษา วัฒนธรรมของคนในพื้นที่ให้มาก วัฒนธรรมวิถีชีวิตพ้าไปเท่าไหร่ก็ไปไม่รอด วันนี้ผมลัญญาว่า จะนั่งฟังทุกเรื่อง และทำความเข้าใจด้วย ตั้งแต่นี้เป็นต้นไป ผ่านจะเข้ามาร่วมทำงานกับท่าน เพราะว่า สตูลมีดีอย่างหนึ่ง จากที่ทำงานมาไม่มีใครที่ทำงานในหมู่บ้าน มีหลายเรื่อง ผ่านได้พังออก พอดีความได้ว่า ป้าที่นี่มี 900 กว่าไร่ ป้าชายเลนมีดีมาตั้งแต่สมัยก่อน เราก็ไม่รู้สู้ให้สัมปทาน ให้พวกรับนั่นตัดไปขายหมด ตั้งแต่สมัยอยุธยา ขายกิโลละ 2 บาท คิดดูบางตันปลูกมา 20 ปี มาขาย 2 บาท สมัยก่อนความผิดพลาดในอดีตเราไม่ผูกกันแล้ว เราไม่รู้สึกป้ากันใหม่ รักพื้นที่ ที่แห่งนี้เป็นพื้นที่บ้านเรา ในหมู่บ้าน นอกจากว่าทรัพยากรเป็นของเรา เรายัง เรายังเห็น เรายังกันเรื่องนี้เรื่องหนึ่งที่ต้องทำ เรื่องทรัพยากรธรรมชาติ และเรื่องนึงก็คือ เรื่องโครงสร้างพื้นฐาน ถนน หนทาง ต้องตั้งงบประมาณไว้ ให้นายอำเภอ ถ้าจำไม่ผิด 20 ล้านไม่รู้ขอไม่ จำขอทำแพมีถนนหลักๆ 4 สาย "

จากนั้นผู้ประสานงานวิจัยได้กล่าวเชิญผู้ว่าราชการจังหวัดสตูล เปิดป้ายป้าชายเลนชุมชน

บ้านคลองลิดี เยี่ยมชมศalaเพื่อการเรียนรู้ และปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ คือกุ้งกุลาดำ สำหรับการกิจของผู้ว่าราชการจังหวัดสตูลก็เป็นอันว่าเสร็จพิธี

หลังจากนั้นได้มีการสัมมนาในหัวข้อ เรื่อง "ความร่วมมือการจัดการป่าชายเลนชุมชน" โดย อาจารย์ สุทธิ สายสุนีย์ ผู้อำนวยการบ้านโรงเรียนบ้านตะโลไส วิทยากรกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งมีผู้ร่วมสัมมนา คือ นายจรงค์ ควรรุ่ง สถาปัตย์พัฒนาป่าชายเลนที่ 36 นายสมทบ กรดเต็ม ศูนย์การศึกษาอุตสาหกรรมเรียนจังหวัดสตูล นางพัชรา แมเร้า ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งสตูล นายศักดา วิทยาศิริกุล นายอำนวยท่าแพ นายชนิตร์ ชิมสะอดاد เจ้าหน้าที่บริหารประมงจังหวัดสตูล นายวิเชียร เจ๊แอก นายกองค์การบริหารส่วนตำบลสาคร และนายทวีศักดิ์ หวังสนุ กรมการชลประทานช่วยเหลือในพื้นบ้านจังหวัดสตูล

นายจรงค์ คงรุ่ง เจ้าหน้าที่สถาปัตย์พัฒนาป่าชายเลนที่ 36 ให้ความคิดเห็นต่อบทบาทที่จะช่วยสนับสนุนชาวบ้าน ความเป็นมาของป่าลิดี "เมื่อก่อนเป็นป่าไทรสอย สมัยสัมปทานป่าไม้ เพราะเป็นข้อตกลงระหว่างรัฐกับผู้รับสัมปทานสำนักงานป่าไม้เขตสงขลา จัดทำการปลูกป่าในพื้นที่นี้ เข้ามาทำงานในพื้นที่เมื่อปี 2545 โดยการเข้ามาประสานงานกับแกนนำ มีการอบรม และปรึกษาหารือว่าจะจัดทำป่าชายเลนชุมชน จึงได้แนะนำว่าต้องมีข้อมูลเรื่องการจัดการป่าชายเลน จึงได้มีการอบรม 3 วันไปดูงานที่บ้านทุ่งตะ在香港 จังหวัดตั้ง ต่อมาก้าวบ้านได้ขอโครงการจากสกอ. เพื่อทำวิจัยพื้นฐาน (กฎหมายป่าสงวนแห่งชาติ จะทำอะไรต้องขออนุญาตจากสำนักงานป่าสงวนแห่งชาติ ก่อน) แต่เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นประโยชน์ก็ขออนุญาตให้ทำได้โดยไม่ต้องผ่านสำนักงานป่าสงวนแห่งชาติ ป่าสมบูรณ์คือป่าที่มีพันธุ์ไม้หลากหลายและมีสัตว์น้ำอาศัย ตอนนี้มีเครือข่ายช่วยกันรักษาป่าจำนวน 13 หมู่บ้าน คาดว่าปี 2549 จะทำให้ครบ 17 หมู่บ้าน"

นายสมทบ กรดเต็ม ผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษาอุตสาหกรรมเรียนจังหวัดสตูล กล่าวว่า "ก่อนอื่นต้องขอขอบคุณ ที่ช่วยกันดูแลป่าชายเลนที่เคยเสื่อมโทรม จนทำให้สภาพป่าเกือบสมบูรณ์และต้องขอชื่นชมทีมวิจัยที่ทำงานวิจัยแบบมีส่วนร่วม ทำให้คนคลองลิดีได้รับรู้ถึงกระบวนการทำวิจัยที่ผ่านมา และต่อไปจะทำอะไรต่อ ป่าชายเลนตามที่ได้ศึกษา เป็นที่อยู่ของสิ่งมีชีวิต เป็นป่าที่แหล่งผลิตโปรดีนที่จะเป็นอาหารที่เป็นลูกโซ่ของสัตว์น้ำและต้นไม้ เป็นเกราะกำบังของภัยธรรมชาติ สิ่งที่ได้รับจากป่าชายเลนให้ประโยชน์จากไม้ที่ดายแล้ว ทำเฟอร์นิเจอร์โดยทางกศน.จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดฝึกอบรมให้ ทางชุมชนเขียนโครงการ ตอนนี้ได้จัดทำโครงการและอนุมัติโครงการแล้ว อย่างให้ทุกคนได้มาระยึดอย่างเต็มที่ตามเวลาที่กำหนด 80 ชั่วโมง และอย่างให้คิด และช่วยกันดูแลถึงความยั่งยืนและต่อเนื่อง กศน. สามารถช่วยพัฒนาแหล่งเรียนรู้เรื่องป่าชายเลนของชุมชนได้"

นางพัชรา แมเร้าเจ้าหน้าที่ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งสตูล กล่าวว่า "รู้สึกเป็นเกียรติที่ได้เข้าร่วมเวทีนักวิจัยชาวบ้าน ต้องเริ่มจากความรู้และมีชุมชน การเริ่มงานวิจัยอาจจะเริ่ม

จากเยาวชนก็ได้ เพราะเด็กได้เรียนรู้และร่วมศึกษาในสิ่งที่ลึกๆ อย่างให้มีงานวิจัยอย่างต่อเนื่อง ควร มีการต่อยอดงานวิจัยในประเด็นการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนก็ได้ รู้จักเรื่องป่า รู้จักอนุรักษ์ป่า ขยายผลมากแค่ไหน เป็นเวลา 1 ปีแรกเป็นกลุ่มเพศ แยกเป็นกลุ่มอายุแยกเป็นกลุ่มการศึกษา ทุก อย่างทำวิจัยได้หมดอยู่ที่ว่ามีความตั้งใจแค่ไหน จากรวงจรห่วงโซ่ออาหารน่องๆ เขาทำได้ดีในเรื่องป่า ชายเลน เรื่องสัตว์น้ำ สัตว์เล็กๆ พวงปุป bla ในชุมชน เราไม่สามารถทดแทนได้ มีทั้งพันธุ์สัตว์บกพรุ่ง ทั้งสัตว์น้ำทั้งหลายที่สำคัญเหมือนที่ผ.อ สมภพพูดไว้ ในป่าชายเลนเป็นที่อยู่ของสิ่งมีชีวิตและเหลลง ไปต่อใน และมีส่วนประกอบของธรรมชาติเรารู้จักว่าสมบูรณ์เป็นแหล่งไปต่อใน เราได้จับปลาจับกุ้ง จับ ปูชี้งอาศัยอยู่ในป่าชายเลนและเป็นที่เกราะกำบังของคลื่นลมแรงที่เกิดภัยธรรมชาติ

เรามีแนวป่าชายเลนซึ่งภาษาสากลเรียกว่า บับเพอร์โซน (Buffer Zone) เขาเรียกว่าแนว ปะทะซึ่งทำให้เราสามารถผ่านพ้นจากคลื่นแรงๆ หรือพายุได้ เมื่อมีป่าชายเลนอยู่ บางที่เขาก็มีหลัก เกณฑ์ ป่าชายเลนที่จะสมควรสร้างจากแนวชายฝั่งน้ำจะประมาณ 75 เมตร จากแนวชายฝั่งมา บริเวณที่อยู่อาศัยแนวกันชนจากคลื่นแรงนี้ไม่ค่อยห่างสักเท่าไหร่ ถ้าเป็นบริเวณคลองที่ใช้เป็น บริเวณสัญจรแนวที่เป็นป่าชายเลน เช่นฝั่งคลอง 20 เมตรเป็นอย่างน้อย แต่ถ้าต่ำกว่านั้นก็ได้ไม่เป็น ไรคือทำได้ คราวนี้ชุมชนของเรารักษาป่าชายเลนเป็นมากเกินไปหรือเปล่า

เวลาเป็นภัยธรรมชาติหรือเป็นแนวกันชนสำหรับคลื่นอย่างเดียว ยังเป็นตัวที่กรองของเสีย จากชุมชนด้วย เพราะว่ากัวว่าที่ชุมชนมีการตั้งถิ่นฐานชุมชนป่าชายเลนยังปล่อยของเสีย เช่น พวงผงซัก พอกซึ่งมีครบอาหารที่เยอะชาจะเยอะเกินไปพอกลงไปในบริเวณป่าชายเลนตันไม่มีการดูดซับเอาไว้ ส่วนหนึ่ง และที่สำคัญหลังจากป่าชายเลนนี้ยังมีรอยต่อจากป่าชายเลนเป็นแหล่งหญ้าหлевจาก แหล่งหญ้าหлевเป็นแหล่งปะการัง ตรงนี้คือระบบนิเวศสัมพันธ์ทั้งระบบคือว่า เป็นป่าชายเลนถ้าเรา ปล่อยของเสียลงไปตะกอนก็ลงไปในทะเล ถ้าเกิดแหล่งหญ้าหлевถูกทำลายตะกอนก็จะไปในบริเวณ แนวปะการัง แนวปะการังก็จะเสีย จนกระทั่งด้านการท่องเที่ยวเสียไปหมดคือ ระบบปะการังไม่สวย งานพวนนกท่องเที่ยวก็อาจจะไม่มา เพราะฉะนั้นป่าชายเลนมีผลต่อทะเลต่อชีวิตเรามากมายที่สำคัญ เป็นแหล่งของสัตว์น้ำ

พวงกุ้งพวงปลาถ้าตัวโตๆ จะไปอยู่บริเวณในทะเล ในช่วงที่ปล่อยไข่ พวงไช่มาลอยมาอยู่ บริเวณป่าชายเลนเป็นที่หลบซ่อน และหลบภัย ป่าชายเลนเป็นที่เพาะพันธุ์ลูกปลา อย่างให้ทุกคนจะ ช่วยกันอนุรักษ์ เริ่มจากครอบครัว ลูกหลานคือเวลาไปไหนก็ไปบางที่อันที่มีประโยชน์ยังไงทำให้เด็กมี จิตสำนึกรักในภัยหลังได้ ทำให้เขามีความคิดอะไรดีๆ ในที่แบบเราเคยคิดเอาไว้ ไม่อยากให้มีการปิด กันเด็ก อย่างเช่น เมื่อก่อนเราจะหาสีแตงโมเป็นสีเหลืองคุณครูจะจะตี มาจนถึงปัจจุบันแตงโมเราเห็น สีเหลือง แตงโมเป็นลูกกลม หรือมีลูกเหลืองสารพัด เพราะฉะนั้นอย่างให้พวงเราเปิดใจให้กว้าง ทำ ใจให้กว้างสำหรับทุกๆ เรื่อง"

นายชนิตร ชิมສากาด เจ้าหน้าที่บริหารประมงจังหวัดสตูล กล่าวว่า " จากที่ผมได้ฟังทีมงานวิจัยที่ท่านได้ชี้แจงตอนช่วงเช้า ผมว่าเป็นความคิดที่ดีมาก ก่อนงานศึกษาดูด้วยแล้วต้องทำด้วยไม่ทำ

เหมือนสูญเปล่าในฐานะที่ผมเป็นหัวหน้าฝ่ายพัฒนาประมง ผมรับผิดชอบป่าชายเลนโดยตรงผมเห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง แล้วก็มีสำนักงานประมงจังหวัดสตูลก็ได้มีเจ้าหน้าที่อยู่ที่อำเภอท่าแพ เจ้าหน้าที่ศึกษาทำงานในระดับอำเภออยู่แล้ว ผมว่าป่าชายเลนได้มีผลกระทบต่อพันธุสัตว์น้ำในวัยอ่อนจังหวัดสตูลสูญเสียทรัพยากรสัตว์น้ำทางทะเลแม่น้ำลำคลองเป็นเวลานับไม่ถ้วน เป็นความคิดของคณะกรรมการและพนักงานคลองลิดดีใจและยินดีทางสำนักงานประมงจังหวัดคิดมานานแล้วแต่ก็ยังต้องการที่ได้วิจัยมาก็แล้วก็ได้บอกให้ว่างานก็คืองานจะไม่สำเร็จถ้าชาวบ้านไม่ไปหนุนเพริ่ง ข้าราชการโดยย้ายอยู่เรือยสีนีปีต้องไปอีก

ต่อไปลูกน้ำจะต้องต่อสู้และจะต้องอยู่ต่อไปในอนาคตอันลูกน้ำล้น ให้ทำไปตลอดทางจังหวัดพร้อมที่จะเป็นที่ปรึกษาไม่ว่าด้านงบประมาณที่จะขอจากหน่วยไหนได้จะไม่วางเบย และที่สำคัญที่สุดจังหวัดสตูลที่มีชายฝั่งทะเลฯ 140 กิโลเมตรตลอดแนวชายฝั่งมีอำเภอเมือง อำเภอท่าแพ อำเภอละงูและอำเภอทุ่งหว้า 4 อำเภอป่าชายเลนเต็มหมด ป่าชายเลนชายฝั่งในเขตทะเล 3,000 เมตร ปัจจุบันจะมีเครื่องมืออวนลาก ovarian โงพาง ปัจจุบันก็ยังมีเพริ่งมีสาเหตุ ก็มีการทำประมง ชาวบ้านเข้ารักภัณฑ์มากแล้ว ที่นี่บางที่เครื่องมีมันมาก เพราะชาวบ้านเข้ายกัน บางที่เป็นช่วงที่กุญแจพึงออก เพราะปัจจุบันจำเป็นถ้าไม่รักบ้านเราแล้ว เมื่อ

ก่อนเยาวชนจะถูกอยู่เรืออยู่ พอกจะมีตัวอย่างของพ่อแม่ ลุงป้าน้าอา ถ้าพ่อแม่ยังใช้เครื่องมืออวนรุน ทำการประมงอยู่ยังไงเครื่องมือโงพางซึ่งเป็นเครื่องมือต้องห้าม ผมขอ喻ว่าเครื่องมือโงพางเป็นเครื่องมือต้องห้ามในจังหวัดสตูลนี้ ส่วนอวนรุนให้ทำ แต่มีเขตทางทะเล 3,000 เมตร ส่วนล้ำเขตห้ามเด็ดขาด "

แต่ตอนนี้ทั้งอวนลากอวนรุน กุญแจพึงได้ให้ออนุญาติใหม่ นอกจากคุณจะไปต่ออนุญาติเองถึงพอมีสิทธิ์ทำได้ ในโอกาสหนึ่งขอให้โครงการนี้อย่าหยุด เดินหน้าไปเรื่อยๆ ไม่ว่าหน่วยงานใด

ช่วงเวลา มองงาน
วิจัยท้องถิ่นกับการจัด
การป่าชายเลนบ้าน
คลองลิดดี โดยหน่วย
งานของรัฐ และเอกชน

การต่างๆ ทางผู้ว่าราชการจังหวัดท่านก็บอกว่าป่ายเหลือเดิมที่ไม่ว่าด้านทรัพยากร เงินทองขอให้โครงการนี้เดินหน้าต่อไป ท้ายที่สุดทั้งพ่อแม่ลูกน้ำ ต้องเจริญเจ้าจังกับเรื่องนี้ถ้าไม่รักบ้านเราแล้วคง

จะไม่มีโครงการรัก สำหรับผู้นี้ก็มาดูแล ผู้ในฐานะผู้ช่วยประมงจังหวัดสตูลเห็นด้วยอย่างยิ่ง และท่านในระดับภาคคุณให้ท่านทราบ ท่านก็เห็นด้วยอย่างยิ่ง แต่เห็นว่าโครงการนี้ทำมาเยอะ แต่ก็ไม่กี่วันก็หยุดผูกกิจข้อให้โครงการนี้อย่าหยุดสำหรับผู้นี้แค่นี้"

นายวิเชียร เจี้ยแฉ นายกองค์กรบริหารส่วนตำบลสาคร กล่าวว่า " ผู้จะพูดในแนวทางนักการเมือง ไม่พูดในทางวิชาการ ผู้ไปทัศนศึกษาดูงานผู้ไปเห็นที่จังหวัดระนอง เขาได้ทำป่าชุมชนซึ่งเป็นโครงการนำร่องของขอบด. ผู้ไปเห็นที่นั่นประชากันเข้าไปชม วันหนึ่งอย่างน้อยที่สุด500คน ถึงสุด1,500 คนเขามีรายได้ต่อวันๆละไม่ต่ำกว่า 5,000 บาท 2,000 บาทนั่นคือรายได้ของเข้า ผู้เห็นสภาพของเขามีเงื่อนไขจากสภาพป่าของเรา แต่เขามีพิเศษอยู่อย่างหนึ่งคือเขามีน้ำจืดไหลผ่านที่ป่าชุมชนของเข้า ส่วนหนึ่งและมีที่น้ำท่องเที่ยวทั่วประเทศเข้ารู้จัก ส่วนหนึ่งของเรามีได้เห็นแนวทางป่าชายเลนหมู่ที่ 3 ของเราได้ทำโครงการได้ของบประมาณจากหน่วยงานต่างๆ ผู้ก็ไม่เคยน้อยใจผู้จะรวมรวมการทำงานของพื้นท้องกลุ่มของหมู่ที่ 3 นำเสนอขึ้นไปของบประมาณแต่ส่วนหนึ่งองค์กรบริหารส่วนตำบลจะช่วย ตอบนี้ก็มีงบประมาณอยู่ที่จะให้ประโยชน์ เราทำงาน 3 หมู่บ้านหรือพื้นท้องทางกลุ่มของป่าเลนเพื่อเสนอโครงการไปที่องค์กรบริหารส่วนตำบลได้"

ผู้ก็อกพื้น้องว่าที่เราได้ทำทุกสิ่งทุกอย่างให้กับพื้น้องลูกหลานของเราหมู่ที่3 มีการพัฒนาขึ้นมา บางสิ่งบางส่วนของหมู่ที่3 ไม่ว่าจะตั้งสะพาน ที่พัก แต่เราก็พยายามทำ เราก็ได้ทำกันมาอย่างรวดเร็ว มีการกระบวนการทั้งกันมั่งเราก็พยายามทำทุกอย่างเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่พื้น้องของพวกราชทุกท่าน และผู้ก็ได้คิดว่าจะได้ทำสร้างสะพาน แต่ว่าโครงการนี้ถ้าผิดยังอยู่คงจะสำเร็จแน่นอน ผู้ตั้งใจจะทำให้หมู่ที่ 3 เป็นหมู่บ้านนำร่องของป่าชายเลนส่วนอื่นต้องขอขอบคุณพื้น้องหมู่ที่ 3 ที่ให้ความอบอุ่นผูกมัดตลอด สำหรับผู้นี้แค่นี้"

นายทวีศักดิ์ หวังสนู ชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดสตูล กล่าวว่า " ผู้จะคุยในเรื่องป่าชายเลน คือภาคประชาชนรวมตัวกันจัดตั้งขึ้นในวันที่ 21 พฤษภาคม 2541 ในเขตอำเภอเมือง อำเภอท่าแพ อำเภอละงู และอำเภอทุ่งหว้าโดยมีเป้าหมายร่วมกันคือ 1. สภาพคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของพื้นของชาวประมงพื้นบ้านของพวกราชมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น 2. เป้าหมายร่วมคือการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมจัดสรรด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมการใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืน"

เรื่องป่าชายเลนเป็นเป้าหมายหนึ่งของชุมชน โดยได้เริ่มเกิดเมื่อวันที่ 26-28 ธันวาคม 2544 โดยได้มีการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่องการจัดการป่าชายเลนสมบูรณ์ฯ ที่จังหวัดตรังร่วมกับเครือข่าย และได้มีการนำเสนอข้อมูลแก่ร่วมต. เกษตรคุณประพันธ์ ปัญญาชาติรักษ์ หลังจากนั้นก็ได้มีการยกเลิกสัมปทานและชาวบ้านที่อยู่ติดกับป่าได้มีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลนชุมชนโดยมีองค์กรพัฒนาชุมชนได้แก่ โครงการความร่วมมือฯ การจัดการทรัพยากรชายฝั่งภาคใต้และสงกร. ทำงานร่วมและเป็นช่องทางให้กับชุมชน ปัญหาสำคัญคือความไม่เข้าใจของชุมชนต้องมีการทำความเข้าใจ พูดคุย

กัน เมื่อถึงวันนี้รู้สึกดีใจที่คลองลิดีทำงานออกแบบมาสำเร็จ ท่านอบต.บอกว่าเป็นหมู่บ้านนำร่องในจังหวัดสตูลเลยที่เดียว ขอเป็นกำลังใจให้พื้นท้องชาวบ้านคลองลิดี "

อาจารย์สุทธิ สายสุนีย์ วิทยากรกระบวนการที่ก่อตั้งปีด้วยเงที โดยกล่าวว่า " วันนี้ เป็นการปิดเพื่อเริ่ม ทุกอย่างที่ผ่านมาเป็นการค้นหาและควรเดินต่อ ทุกฝ่ายยินดีเป็นที่ปรึกษาและให้การสนับสนุน เราต้องคิดด้วยตัวเราเอง และเราจะอยู่อย่างมีเกียรติมีศักดิ์ศรี ผมคาดว่าหลังจากนี้จะมีกลุ่มคนมาศึกษาดูงานเราควรยกย่องให้ความร่วมมือกับทีมวิจัยเพื่อชุมชนหมู่บ้านของเรานามตัวแทนชาวบ้านขอรับขอบขอบคุณทุกหน่วยงานที่มาร่วมเสวนากลุ่มนี้ ให้คำแนะนำและให้คำแนะนำ "

กิจกรรมเข้าร่วมรับความรู้ และแลกเปลี่ยนความรู้นอกเหนือจากการทำงานวิจัย

1. โครงการอบรมราชภัณฑ์สุธรรมเพาะชำก้าวไม้ป่าชายเลน เพื่อการพื้นฟูระบบนิเวศป่าชายเลน วันที่ 16-18 สิงหาคม 2546 ณ วิทยาลัยการอาชีพยะง อ. ยะง จ. สตูล ทีม 2 คน / อ.ส.ม. 2 คน / พื้นท้องชาวบ้าน 26 คน / เยาวชน 10 คน ทั้งหมด 50 คนมีการพูดคุยเรื่องป่าชุมชน มีตัวแทน หรือเป็นวิทยากรเล่าถึงการจัดการป่า หลังจากนั้นได้พาไปศึกษาดูงานบ้านทุ่งตาชี้ เป็นช่วงการประสานความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่ กับชุมชน
2. ร่วมแลกการวิจัยแบบมีส่วนร่วม PAR ณ ห้องแคแสด มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ซึ่งทีมวิจัยได้นำเสนอกระบวนการทำงาน สิ่งที่เกิดขึ้น
3. เข้าร่วมงาน 10 ยก. ได้แล้ววิธีการทำงาน นำเสนองานวิจัย แลกเปลี่ยน การทำงานงานวิจัยได้มาปรับใช้ในพื้นที่
4. เข้าร่วมอบรมการเขียนรายงานวิจัย ณ เลตติงรีสอร์ท จ.ตรัง ได้ความรู้ ขั้นตอนการบันทึก การเขียนรายงานความก้าวหน้าโครงการ รายงานฉบับสมบูรณ์
5. เข้าอบรมการเขียนรายงาน ณ เทศบาลตำบลกำแพง
6. เข้าร่วมประชุม และนำเสนอการดำเนินกิจกรรมในการประชุมสามัญประจำเดือนชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน

บทที่ 3

วิถีชุมชนบ้านคลองลิดี

สภาพทั่วไป

บ้านคลองลิดีเป็นหมู่บ้านที่อยู่ติดฝั่งทะเลอันดามัน มีลำคลองซึ่งเป็นแหล่งป่าชายเลน ประกอบไปด้วยพันธุ์ไม้ พันธุ์สักวัน้ำ สักวบก ป่าเป็นหม้อข้าว หม้อแกงของชาวบ้าน เป็นแหล่งอาหารของคนในชุมชน ชาวบ้านประมาณ 90 % ทำอาชีพประมงเป็นอาชีพหลักได้แก่การทำประมงชายฝั่งใช้เครื่องมือประมงแบบพื้นบ้าน ชาวบ้านพึ่งพาอาศัยกัน มีอะไรก็แบ่งกันกิน ประเพณีวัฒนธรรมปฏิบัติตามหลักการศาสนาอิสลาม ประชาชน 100 % ถือศาสนาอิสลาม วิถีชีวิตของคนในชุมชน สัมพันธ์กับชายฝั่ง ลำคลอง การทำนาหากินของชาวบ้าน ใช้ชีวิตเลี้ยงชีพ เลี้ยงครอบครัว โดยอาศัยป่าชายเลน และลำคลอง ชีวิตส่วนหนึ่งของคนคลองลิดีจึงผูกพันธ์กับป่าชายเลน และลำคลอง

บ้านคลองลิดี ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 3 ตำบลสาคร อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล เป็นหมู่บ้านที่ติดริมทะเล มีประชากร 715 คน 138 ครัวเรือนแยกเป็นผู้ชาย 374 คน ผู้หญิง 341 คน ผู้คนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำการประมงชายฝั่ง 90 % และประกอบอาชีพทางด้านการเกษตร 10 % เช่น สวนยางขนาดเล็ก และทำนา ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม

ประวัติชุมชนบ้านคลองลิดี

บ้านคลองลิดี เป็นการใช้ชื่อคลองมาเป็นชื่อหมู่บ้าน ในอดีตมีพ่อค้าไม้จากประเทศไทยเดินทางมาซื้อไม้แสม นำเรือเข้ามาในคลองคราวละ 15 วัน ถึง 1 เดือน จนไม่เต็มลำเรือ ซึ่งมีน้ำที่เข้ามาในคลองลิดี พากในเรือขณะที่จอดรอในคลอง ชาวบ้านเรียกคลองนั้นติดปากว่า คลองลิดี ต่อมาเปลี่ยนเป็นกีเป็นดี จึงเป็นชื่อคลองลิดีในปัจจุบัน

เมื่อปี พ.ศ. 2473 ก็ได้มีชาวจีน 2 คนมาจากสตูล ได้เข้ามาอยู่อาศัยในหมู่ที่ 1 บ้านทุ่งริ้น ต. สาคร ซึ่งอยู่ห่าง และนายหุ้น เป็นพ่อของกัน ได้รู้จักพ่อของบ้านทุ่งริ้นมากขึ้น ทั้งสองพ่อของกันได้รวมพ่อของบ้านทุ่งริ้นมาเป็นคนงานของแก่ในปีนั้นได้จัดทำก่อสร้างหลุมด่านขึ้น 2 ลูก ชาวบ้านทุ่งริ้น เป็นคนงาน เมื่อทำหลุมด่านเสร็จแล้วนายหุ้นได้จัดให้คนงานของแก่เป็นคนตัดไม้ทำการจับกังต่อไป

ปี พ.ศ. 2475 พื้นที่ของชาวบ้านทั้งริมน้ำได้เป็นลูกนองของเด็กแก่น้ำมีมาต่อกันมาต่อมา เพราะในยุคหนึ่งมีอาชีพหลัก นอกจากเป็นคนงาน ค่าตอบแทนไม่มี มีแต่ของแลกเปลี่ยน เช่น ข้าวสาร เสื้อผ้า เท่านั้น พ.ศ. 2478 คนงานได้มากขึ้นเด็กแก่น้ำมีมาต่อกัน ในฐานะเป็นชาวจีน ก็ได้ติดต่อเรือสำราญมาจากการค้าปีนัง (เป็นเรือใบ)

เมื่อเข้ามาถึงที่โรงถ่าน เรือสำราญได้เข้ามาอยู่เป็นเวลา 4-5 เดือนกว่าถ่านจะเต็มลำเรือ น้ำหนักทุกช่องเรือคิดน้ำหนักปัจจุบัน 4-5 หมื่นกิโลกรัมต่อห้องลำ เมื่อการงานของเด็กแก่น้ำดีขึ้น คนงานก็มากขึ้น หมู่ที่ 2, 3 และ 4 บ้านชาวคริสต์เข้าไปร่วมทำงานด้วย เพราะคนในตำบลลากคริสต์ ก็กลยุทธ์เป็นลูกน้องเด็กแก่น้ำ ตลอดมา

ในปี พ.ศ. 2488 ก็ได้มีชาวจีนเช่นกัน ได้มาจากการค้าปีนังมาซื้อไม้ผ่าซีกและเปลือกไม้แสม ทำให้ชาวบ้านมีงานทำมากขึ้น จนกระทั่งมีชาวจีนมาจากการค้าสหรัฐ มาติดต่อจะซื้อไม้ทำปีร์ ชาวจีนคนนี้ซึ่งนายหวด เมื่อติดต่อกับชาวบ้านแล้ว การทำงานของชาวบ้านก็มีงานมากขึ้น จนทำให้ปีร์ไม่เสื่อมโทรมลง สำหรับไม้ไผ่ญี่ปุ่นเลือยไม้ และสังย้ายไปยังหมู่บ้าน และทำไม้ผ่าซีก หรือปอกเปลือกไม้แสม

ในปี พ.ศ. 2491 ได้มีเจ้าหน้าที่ป่าไม้มาจากการค้าสหรัฐ มาติดต่อจะซื้อไม้ผ่าซีกและเปลือกไม้แสม ทำการทำลายลงมากแล้ว ก็เลยจัดให้มีสัมปทานขึ้นมาในปี พ.ศ. 2493 เมื่อมีการจัดการรูปแบบของการสัมปทาน นายหยู่กิชราลงกิมขอบให้ลูกทำงานแทน ลูกของนายหยู่ ชื่อ นายชาญ ก็ไม่ประสานงานต่อนายชาญกิมขอบงานทางด้านโรงเลือย ของนายช่อ กิมปิดกิจการลงทันที ทางด้านไม้ผ่าซีกหรือเปลือกไม้ก็หยุดลงเหมือนกัน

ปี พ.ศ. 2494 ทำให้พื้นที่ของชาวบ้าน 4 หมู่บ้าน การตัดไม้เหมือนกับว่าเป็นอาชีพหลักที่ลงทุนน้อย ไม่มีวันยุบ มีกำนันซึ่งนายมะแพร บินหลังโนลด์ ในฐานะเป็นกำนัน เมื่อรู้เรื่องการสัมปทานป่า ก็จัดให้กับพื้นที่ป่าส่วนหนึ่งให้กับพื้นที่ป่าเพื่อให้เป็นป่าใช้สอย โดยเฉพาะ หมู่ที่ 2, 3 จนกระทั่งเจ้าหน้าที่ป่าไม้ และเด็กแก่ชาย กำนันมะแพรและได้ตกลงกันเป็นป่าใช้สอยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2495 จากคลองวัดดำเนิน คลองจันในอดีต ตัดจากนั้นมา มีเด็กแก่ อ้วน รับ สัมปทานต่อ ก็ได้ตกลงเรื่องป่าใช้สอยเพียงแค่ คลองวัดดำเนิน – ปากคลองลิดดี ณ. บ้านนี้

ในช่วงปี พ.ศ. 2494 มีกำนันซึ่งนายมะแพร บินหลังโนลด์ ในฐานะเป็นกำนันร่วมกับพื้นที่ของชาวบ้าน 4 หมู่บ้าน ได้มีการตกลงร่วมกันระหว่างผู้นำในหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่ป่าไม้ และผู้สัมปทานป่า ได้กำหนดพื้นที่ป่าใช้สอยของชาวบ้าน จากคลองลากคริสต์ คลองลิดดี จำนวน 900 ไร่ โดยที่ชาวบ้านหมู่ที่ 2 และ 3 ได้กำหนดติดต่อกันว่าห้องตัดไม้ข้าย โดยเฉพาะไม้ 11 (ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 4-5 นิ้ว) และไม้ 14 (ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 6-7 นิ้ว)

การเป็นอยู่พื้นบ้านชาวบ้านคลองลิดี มีการให้เกียรติผู้ใหญ่บ้าน คือมีความรู้สึก มีการเคารพใน การปกครองอยู่อย่างอันที่พึงน้อง ไม่มีการก้าวร้าว ไม่มีการลักขโมย ไม่มีการมาฟัน อยู่อย่างแบบ ญาติมิตร มีอะไรก็แบ่งกันกินกันใช้ช่วยเหลือซึ่งกันและกันส่วนใหญ่การช่วยทั้งหมดในหมู่บ้านไม่ว่า จะทำเรื่องอะไร ซึ่งเป็นการปกครองของผู้ใหญ่บ้าน

สำหรับผู้ใหญ่บ้านคนแรก นายสมันแหง ยูเส็น มีลูกบ้าน 6 คน นับถือศาสนาอิสลามทั้งหมด ประกอบไปด้วย 1)นายโต๊ะหยูเต็็ง หลังลู 2)นายบ่าว เต่าวไต 3) โต๊ะนาหยัน แดาวมาลัย 4)นายชูลูเด็น หมัดหลงหา 5) โต๊ะเส็น ยะราหาน 6) นายบ่าวปากคลอง หมัดหลงหา การประกอบอาชีพคือ เฉลี่ยวอย่างเดียว(หมายถึงไม่ผ้าซีก) ส่วนอีกอาชีพหนึ่งคือการตกปลาก แต่ก็ไม่ค่อยมีรายได้ 1 กิโลกรัม มีราคา 50 สตางค์ ได้ปลามากก็ใส่เกลือทำปลาเค็มให้กับพื้นบ้านข้างบ้าน และยังมีอีกอาชีพก็คือตกปลากด้าในตอนนั้นจะมีขนาด 2 ตัว มีปริมาณเท่ากับ 1 กิโลกรัม ราคา 5 สตางค์

การปกครองของชุมชน

กำนันคนแรกคือนายมาเอ ปันหลังโนลด จากอดีตกำนันเป็นผู้คัดเลือกผู้ใหญ่บ้าน หมายถึง ต้องให้กำนันเป็นคนคัดเลือกเพื่อว่ากำนันเป็นบุคคลที่มีอำนาจอยู่เหนือคนในชุมชน กำนันคนปัจจุบันคือนายเทียนซือ อังโตดิพันธ์ สำหรับผู้ใหญ่บ้านคลองลิดีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีดังนี้

นายสมันแหง	อุนเส็น	เมื่อปี พ.ศ. 2476
นายเมะ	หมัดหลงหา	เมื่อปี พ.ศ. 2488
นายอีด	ปิยาเหล	เมื่อปี พ.ศ. 2497
นายมิ	อุนเส็น	เมื่อปี พ.ศ. 2502
นายกันเจ	สาหมิด	เมื่อปี พ.ศ. 2514
นายสุเทพ	ปิยาเหล	เมื่อปี พ.ศ. 2534 – ปัจจุบัน

สมาชิกสภาตำบล หรือ สต. มีนายแมะ หาดปานหยัง

สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลมีทั้งหมด 2 สมัยๆละ 2 คน

สมัยที่ 1 นายเจ้ม บ้ายศรี กับนายมอແນ ถินกาแบง

สมัยที่ 2 นายจำนำงค์ ลาวีญ กับนายสาเหร์น สาเรวะช

ที่ดิน

บ้านคลองลิดี หมู่ที่ 3 ตำบลสาคร อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล ห่างจากตัวเมืองสตูลประมาณ 58 กิโลเมตร ห่างจากอำเภอละบูปะมาน 25 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 4.95 ตารางกิโลเมตร หรือ 3,099 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	จด	หมู่ที่ 4 บ้านสาครเหนือ
ทิศใต้	จด	ทะเลอันดามัน

การคมนาคม

มี 2 เส้นทางคือทางบก มีเส้นทางหลวงสตูด ลະງູດັດฝ່ານ การเดินทางมีถนนเข้าซอยถนนลาดยางจากหัวยໄທຮູດຕຳບລສາຄຣ ระยะทางเข้าหมู่บ้าน 20 กິໂລເມຕຣເປັນฝ່ານหมู่ที่ 10 ຕຳບລະງູດັດ หมู่ที่ 7 ,6,5,4,2 ຕຳບລສາຄຣໂດຍໜູ້ນ້ຳນຄລອງລືດີ หมู่ที่3 ເປັນໜູ້ນ້ຳນສຸດທ້າຍຕາມເສັ້ນທາງຄົນລາດຢາງ

ເສັ້ນທາງນໍາມີ 5 ເສັ້ນທາງ ດືອ 1.ຈາກ ຄລອງລືດີ ໄປ ຖົງວິນໃຫ້ເວືອເປັນພາහນະ ຮະຍະທາງໄປກລັບ ປະມານ 1,000 ເມຕຣ 2.ຈາກຄລອງລືດີໄປຕັ້ນຍອມາ ຮະຍະທາງ 500 ເມຕຣ 3.ຈາກຄລອງລືດີໄປຕັ້ນຍົງກລິ້ງ ຮະຍະທາງ 1,000 ເມຕຣ 4. ຈາກຄລອງລືດີໄປເກາະສາຮ່າຍຮະຍະທາງ 1,700 ເມຕຣ 5. ຈາກຄລອງລືດີໄປເກາະສາຮ່າຍໃໝ່ ຮະຍະທາງ 2,000 ເມຕຣ

ລັກຜະນະມິສາສຕ່ຣ

ບ້ານຄລອງລືດີມີລັກຜະນະເປັນວັງແຫນທີ່ອູ້ດິດກັບໜູ້ທີ່ 2 ບ້ານສາຄຣ ແລະໜູ້ທີ່ 4 ບ້ານສາຄຣ ແນູ້ອ ພື້ນທີ່ຮ່ວງໜູ້ທີ່ 2,3,4 ຕຽບກາງເປັນຄວນ (ເນີນ) ສູງ ລັກຜະນະຂອງຄວນພື້ນລາດລົງມາເປັນພື້ນທີ່ ເພື່ອທັງສອງໜູ້ນ້ຳນຈຶ່ງອູ້ຕາມບົຣເວນທີ່ລາດຕື່ນຄວນລົງໄປສູ່ປາໂກກາງແລະຫາຍທະເລ ພື້ນທີ່ສ່ວນໃໝ່ຈະ ປຸລູຍາງພາຣາ ພື້ນທີ່ນາ ແລະປ່າຫຍເລນ

ການຕັ້ງຄືນຮ້ານນ້ຳນເຮືອນ

ໝາວນ້ຳນເຮືອນມີຄວາມຄິດຈັກຂວາງກັນເປັນກຸ່ມຕົດໄມ້ໄປຢັກນ້ຳນ (ກະຕືອບ) ອູ້ຕາມບົຣເວນທີ່ ລາດຕື່ນຄວນໝາວນ້ຳນມີທີ່ດິນຈະອູ້ຕາມຄລອງຕ່າງ ຖ້າ ມີອາຫັນພົດຕໍ່ໄມ້ໂກກາງເຂົ້າຫຼຸມດ່ານປຸລູກນ້ຳນ ອູ້ຕາມລຳຄລອງເຊັ່ນ ຄລອງຕາມແມ່ ຄລອງພລາຍໃໝ່ ຄລອງລືດີ ຄລອງຈິນ ຈນໄປດຶງຄລອງນູ່ເຮົາ ຄລອງສູນບັນເລືົກ ຄລອງສູນບັນໃໝ່ (ກາຮອູ້ຕາມຄລອງເຮືອນກວ່າ ນາກັນເຄື່ອ ສັດນທີ່ຕັ້ງໄມ້ໜ້າຂອງເດົກແກ່ໜຸ່ມ ດ່ານ) ປັຈຈຸບັນນ້ຳນເຮືອນຂອງຫຼຸມຊັບເປັນກາຍກເຮືອນຕາມແບບຍຸໂຮບ ບາງສ່ວນກີມເດົກໂຮງນ້ຳນເຮືອນແບບທຽງໄທຍ ຮັ້ງຄາມມູນກະຮບເບື້ອງ ແລະມູນຈາກ ກາຮສ້າງຮູບແບບນ້ຳນ(ແປລນນ້ຳນ) ຕ້ອງທຳມາທີ່ອົງຄໍກາຮ ບົຣຫາຮ່ວນຕຳບລກຳນັດ ໂດຍໝາວນ້ຳນມີສີທີ່ເລືອກຮູບແບບເອງ

การประกอบอาชีพของคนในชุมชน

เป็นหมู่บ้านที่ติดกับริมทะเลอ่าวอันดามัน ความอุดมสมบูรณ์ทางด้านป่าไม้ พันธุ์สัตว์น้ำ พันธุ์สัตว์บก เช่น กุ้ง หอย ปูปลา และอื่น ๆ การประกอบอาชีพจึงมีความหลากหลายในหมู่บ้าน ประกอบอาชีพประมาณ 90 % ในอดีตชาวบ้านมีอาชีพ ตัดไม้ให้กับหลุมถ่าน ทำงานกับโรงเลื่อย ซึ่งเป็นอาชีพของพ่อของชาวบ้าน หมู่ที่ 1 จนถึงหมู่ที่ 4 ปัจจุบันได้มีการยกเลิกการทำอาชีพนี้ ด้วยการยุบการสัมปทานป่า

อาชีพเบ็ดร้าว ที่ใช้ตาเบ็ดเบอร์ 5 หรือ เบอร์ 6 นำมามุดกับสังกะสี เบอร์ 200 แล้วนำมาผูกกับเชือกเป็นอาชีพที่ใช้เรือส่วนตัวจำนวน 1-2 คน

รุนกุ้งเคย (กุ้งที่ทำกะปิ) ใช้ตันไม้ไผ่เป็นคันรุน 2 คัน แล้วเย็บผ้าซึ่หิง ให้เป็นปีกผูกกับคันรุน แล้วใช้ผูกกับหัวเรือ เวลารุนกิใช้คันเดินรุน ไม่ใช้เครื่องยนต์ ปัจจุบันมีการรุนด้วยเครื่องยนต์ แต่ต้องหยุด เพราะเข้าค่ายอนุรุณถือว่าผิดกฎหมาย จึงหันกลับรุนตามแบบเดิม

ตัดไม้หลา ให้กับเด็กหลุมถ่านและตกปลา โพงพาง เป้าเล็ก

กรีดยาง จะเป็นอาชีพที่ทำกันส่วนใหญ่ทั้งที่มีสวนยางเป็นของตัวเอง และรับจ้างกรีดยาง

รับจ้าง เป็นลูกจ้างเรืออวน ขับรถบรรทุก ก่อสร้าง จะรับเหมา ก่อสร้างบ้านให้กับคนในหมู่บ้านและคนนอกหมู่บ้าน ข้าราชการ สำหรับอาชีพทั่วไป ก็จะมีขายเสื้อผ้า บางครัวเรือนจะมีอาชีพ เช่น เลี้ยงปลาเก้าในกะชัง เลี้ยงปูนิ่ม ทำขนมข้าย

การศึกษา

การศึกษาในชุมชน มีโรงเรียนประถมศึกษาอยู่ 1 แห่ง มีศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ 1 แห่ง มีศูนย์อบรมจริยธรรมอิสลามประจำแม่สยิด 1 แห่ง มีมัสยิด 2 แห่ง ซึ่งเป็นศูนย์กลางในการยกระดับการพัฒนาจิตใจของคนในชุมชน ประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนจะเข้าประถมศึกษาปีที่ 4 และบางส่วนจะเข้าประถมศึกษาปีที่ 6 ม้อยศึกษาปีที่ 6 และปริญญาตรี บางส่วนเรียนควบคู่ไปกับศาสนาอิสลาม เยาวชนเมื่อเรียนจบประถมศึกษานักจะไปศึกษาต่อในโรงเรียนมัธยมของตัวบลส่วนหนึ่งเรียนต่อโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดและต่างจังหวัด คือจังหวัดยะลา สงขลา ศรีราชา ชลบุรี และกรุงเทพมหานคร

วิถีชีวิตของคนคลองลิตติที่สัมพันธ์กับป่าชายเลน

ที่มีวิจัยได้ศึกษาเรื่องพันธุ์ไม้ในอดีตและได้เชิญคนเม่าคนแก่มานั่งคุยกันเกี่ยวกับเรื่องป่าในอดีต โดยในวันนั้นมีนายสาหวย วิลาวันอดีตเคยเป็นนายหัว (หัวหน้างาน) พื้นเมือง และนายหยัน ล้านมีด นายเดิน ทุ่มมาลีผู้อ้าวุโสในหมู่บ้านอดีตเคยเป็นลูกน้องตัดไม้ และเป็นผู้ที่ชำนาญในการตอกปูด ต่างก็ผลัดกันเล่าเรื่องไม้ในอดีตของชุมชน นายหยัน ได้เล่าให้ฟังว่า ในสมัยก่อนนั้นไม้แต่ละต้น มีขนาดใหญ่โตมาก ต้นหนึ่งใช้เวลาในการตัดล้ม 6-7 ชั่วโมง พอดีนลงมาแล้ว บริเวณโคนต้น หรือ ตอสามารถตั้งวงกินข้าวกันได้ 4-6 คน

นายสาหวย วิลาวันผู้อ้าวุโสในหมู่บ้าน และผู้ชำนาญในการตอกปูด ได้เล่านิทานในเรื่องไม้ ในป่าให้ฟังว่า ในสมัยก่อนไม่มีโงกงก (หรือไม้พังก้า ภาษาชาวบ้าน) เป็นเพื่อนกับไม้ปีปี แต่ไม่โงกงกเป็นไม้ที่อยู่บนดอน (หรือไม้ดอน) ถูกไม้ปีปีขักหวนให้ล้มไปอยู่ริมทะเล แต่ไม้พังก้าว่าไม้ปีปี กลัวลม ไม้ปีปีบอกว่าไม่ต้องกลัว เราจะอยู่ด้านหน้ากำบังลมให้เอง ถึงไม้ปีปีจะทำอย่างไรไม่โงกงก ก็ไม่ยอมไป จึงมีการสาบานกันว่าถ้าไม้ปีปีผิดคำสาบานขอให้เน่าเปื่อย ปรากฏว่าไม่โงกงกไปอยู่ริมทะเลด้วยความที่เป็นไม้กลัวเรื่องลมพอยไปถึงกึ่งกลางให้มาก เพราะกลัวลม ซึ่งจะสังเกตได้ว่าไม้โงกงกหากจะมาจะตายก่อนต้นที่อยู่ริมทะเล และต้นที่อยู่ในคลองส่วนมากก็จะเน่าเปื่อยเป็นส่วนใหญ่ซึ่งแตกต่างจากต้นที่อยู่ริมทะเล

นิทานเรื่องนี้เป็นนิทานที่สอนให้กับลูกหลานหรือวิธีการบอกเล่าถึงธรรมชาติของต้นไม้ปีปี บริเวณรอบนอกของป่าเรื่องการพูดจาว่าอย่าเป็นคนโงกง และอย่าเป็นคนที่ชอบสาบาน จากคนแก่ อย่างชุยันได้เล่าให้ฟังในการตัดไม้แต่ละครั้งต้องทำนั่งร้านในการตัด ต่อไม้สามารถตั้งวงกินข้าวได้ถึง 4-6 คน

จากการที่ที่มีวิจัยได้ออกสัมภาษณ์ศึกษาข้อมูลเรื่องพันธุ์ไม้ ทำให้ที่มีวิจัยได้ทราบเรื่องราวของชุมชนในอดีต ได้รู้ว่าไม้ในป่าชุมชนแต่ก่อนมีความใหญ่โตมาก ถ้าจะสร้างบ้านสักหลัง เพียงแค่ ตัด 1-2 ต้นก็มีเม็ดร้อนในการสร้างบ้าน แต่ถ้าเรามองถึงปัจจุบันก็จะทราบถึงความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดเจน เพราะถ้าจะตัดไม้ ทำคอกแพะ หรือเล้าเป็ด เล้าไก่ เราใช้ไม่ถึง 50 ต้น เพราะว่าไม้ในป่าหายเลน มีขนาดเล็กลงโดยไม่ทันใช้ และเมืองชนิดกีไกลสูญพันธุ์โดยเฉพาะไม้เดดและไม้ตะบูน คำชี้ขาดบ้านส่วนมากนิยมมาสร้างบ้าน เพราะมีขนาดใหญ่มาก

หลังจากได้สอบถามชาวชุมชนคลองลิตติ ทั้งคนเม่า คนแก่ถึงเรื่องป่าชายเลน ตลอดจนพันธุ์สัตว์น้ำและพันธุ์สัตว์บกจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ได้มีคนเม่าคนแก่เล่าให้ฟังว่าในสมัยก่อน พันธุ์สัตว์น้ำจำนวนอยู่ ปู ปลากรุ้งมีมากในลำคลอง พันธุ์สัตว์น้ำแต่ละชนิดมีขนาดใหญ่โตมาก เป็นจำพวกปลาตัวหนึ่งประมาณ 1-2 กิโลกรัม ต่อตัวถ้าเบรียบเทียบถึงปัจจุบันจะมีขนาดแตกต่างกันมากมาย ปู

ดำเนินการบ้านตัวขนาด 1 กิโลกรัมนั้นหากมากสูงสุดก็ขนาดมีน้ำหนัก 5 – 7 กรัม เปรียบเทียบกับสมัยก่อนที่มีป่าไม้ใหญ่ต่ำกว่ามาก จำนวนพันธุ์สัตว์น้ำต่างๆ ก็มีความใหญ่ต่ำมาก

นายหยัน และนายสาหวยผู้อพยุงบ้าน และเป็นผู้ที่มีความชำนาญในการตอกปูด้าได้เล่าให้ฟังว่าที่คลองบุเลาในสมัยก่อนมีปลา และบุมากโดยเฉพาะปูด้าในช่วงเวลาที่น้ำลง ชาวบ้านเจ้าเรื่องไม่ได้เดินจูงเรือไปตามลำคลองถูกปูด้าหนีบเท้ากันหลายคน ซึ่งเป็นที่พิสูจน์ให้เห็นว่าเมื่อป่ามาก สัตว์น้ำก็มากขึ้น หอยตาแดงจะมีมากทุกคลอง ปัจจุบันมีมากที่สุดคือคลองบุเลา เพราะคลองนี้เป็นคลองใหญ่ มันครอบคลุมที่ต้นแม่น้ำหมอก และต้นเรียว (ต้นถัวขาว)

นายสาหวยได้เล่าให้ฟังว่าในสมัยก่อนจะลงไปจับปลาบริเวณในคลอง จะมีวังปลาต่างๆ มากมาย อย่างเช่น ถ้าอยากกินปลาเมลังใหญ่ (ปลาดุกทะเล) ต้องไปวังนั้น (หมายถึงแม่น้ำ ชาวบ้านจะรู้ เพราะตกเป็นประจำ ปลาเมลังจะอาศัยอยู่ตามซอกไม้ ตามแอ่งที่มีน้ำซึ้ง ตามขอนไม้ผุ ตามหลักโพงพาง และอยู่กันเป็นกลุ่มมันจึงไม่ว่ายเพ่นพ่าน)

สมัยก่อนชาวบ้านนิยมตอกกันตัวหนึ่งหนึ่งกับประมาณ 1 กิโลกรัม แต่ปัจจุบัน ตัวเล็กลง พอชาวบ้านไปตอกอีกได้ปลาเมลัง จึงเรียกว่าวังปลาเมลัง) อย่างกินปลาดุก (ประมาณเดียวกับปลาดุกแต่ปลาดุกน้ำจืดกว่า) ปลากระพงต้องไปวังนั้น (หมายถึงวังหรือแอ่งที่เคยตกปลาเป็นประจำ) และปลา กิหน่าย ถ้าอยากกินแงงสัมปลากระบอกให้คุณที่อยู่ทางบ้านทำพิริยแงงไว้ ออกไปจับปลาไม่ถึงครึ่งชั่วโมงก็ได้ปลากลับมาทำแงงทำกับข้าวได้เลย หอยตาแดงจะมีมากทุกคลอง

สัตว์น้ำ เมื่อก่อนการจับสัตว์น้ำ เช่น ปูด้า ใช้เชือก hairy ลิงยูกไส้ไก่ต่าย สามารถจับปูด้าได้ หรือเดินในคลองปูหนีบเท้า สมัยก่อนการจับสัตว์น้ำได้มากแต่กลับขายไม่ได้ ได้สัตว์น้ำมากก็จะแบ่งปันกันเสียมากกว่า สัตว์น้ำได้มากก็ไม่มีตลาดรับซื้อพร้อมกับการคุณตามมีเมื่อค่ายหลวงการเดินทางต้องใช้เรือเป็นปัจจัยหลัก เรือก็ต้องเจาะไป หรือไม่ก็แล่นไป เพราะยังไม่มีเครื่องยนต์

หลังจากนั้นเรามาได้ลองถือเรือสัตว์บกจำพวกกลิงค่าง และอื่นๆ ชาวบ้านได้เล่าให้ฟังว่าในสมัยก่อนที่ชุมชนคลองลิดมีสัตว์มามากมาย อาทิ เสือ กระจะ โดยเฉพาะหมูป่ามีมาก บริเวณท้ายบ้านชาวบ้านต้องช่วยกันทำฟาก (ทำรากัน) กันหมูบ้านทั้งหมู่เพื่อป้องกันสัตว์ร้ายต่างๆ

โดยเฉพาะหมูป่าชอบเข้าไปกินพืชผัก และลูกยางพารา จนชาวบ้านต้องช่วยกันทำรั้วตักหมูป่า(การทำรั้วตักหมู เรียกว่ากุหลง มีการทำฟากเป็นแนวๆ ให้เป็นรูป สามเหลี่ยมปลายฟากที่เป็นสามเหลี่ยมจะชุดหลุมขนาด 4×4 เมตร ลึกประมาณ 3-4 เมตร เสร็จแล้วใช้ใบไม้กลบหลุมให้มิดชิดจากนั้นช่วยกันตีเกราะเคาะไม้ให้หมูวิ่งมาทางฟาก เพื่อบังคับให้หมูตกลงไปในหลุมแล้วชาวบ้านที่นับถือศาสนาพุทธจะไปเป็นอาหาร) ไปขายให้กับคนในเมือง ตัวหนึ่งราคาไม่กี่สิบบาท ในการทำรั้วจับหมูชาวบ้านจะตัดไม้ผ่ามาเลาให้แหลม แล้วปักลงไปในดินทำมุขขนาด 60-70 องศา มีความยาวสูงขนาดเท่าหัวเข่า

ทำเป็นคอกให้กวาง แล้วช่วยกันตีเกราะเคาะไม่ให้หมูตกลิ้ง วิ่งไปทางเร็วที่ดักไว้ พอนมวิงไปก็จะถูก
เร้าที่ปักเอาไว้ แหงตามที่แข็งขาลำตัว และลำคอ

บ้านคลองลิตดีมีสัดว์ป่าบานมาก เมื่อก่อนจะเรียกແບບป่านั้นว่า ป่าแก่ สภาพป่าจะมีป่าบัน
บ้าน นาข้าว ป่าโงกงang สัดว์มีหลายชนิด เช่น หมูป่า ไก่เดือน เสือ ซึ่งมันให้ชีวิตอาศัยวนเวียนกันใน
ป่าที่ว่านี้ อย่างเช่น เมื่อออกจากป่าบันบ้านไปหากินที่ป่าโงกงang ก็จะเดินผ่านนาข้าว เวลาออกมากหา
กินที่ป่าบันบ้านก็จะเดินกลับมาทางนาข้าว เช่นเดิม แต่ในปัจจุบัน สัดว์เหล่านี้กลับคุณยังพันธุ์ไปหมด
แล้ว เพราะที่อยู่อาศัยของมันเด็ก่อน เช่นป่าบันบ้านได้ถูกลายเป็นสวนยางพารา และป่าโงกงang ก็มี
สภาพที่เสื่อมโทรม

บทที่ 4

ทรัพยากรป่าชายเลนบ้านคลองลิดดี

การจัดการป่าของรัฐ ในชุมชนคลองลิดดีก่อนการทำวิจัย

หน่วยงานที่เข้ามาดูแล จากการบอกของคนแก่ ๆ หน่วยงานหลัก คือ ป่าไม้ การดูแลของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ในอดีต ไม่มีการเข้มงวด เนื่องจากผู้คนมีจำนวนน้อย เจ้าหน้าที่ใช้วิธีการทำฟันกับผู้ใหญ่บ้าน หรือกำนัน ซึ่งเป็นผู้นำที่ช่วยบ้านให้ความเคารพ นับถือ และเชื่อฟัง ถ้าตัดไม้ใช้ประโยชน์ ของชาวบ้านก็เพียงสร้างบ้าน ทำปีze ทำหน้า ทำรั้วบ้าน ทำรัวนา นอกจากนั้นตัดไม้ขายให้กับเจ้าแก่ชาวมาเลเซียที่นำเรือมารับซื้อ

ในปี 2530 ได้มีความพยายามในการจัดการป่าชายเลนครั้งสำคัญ โดยคณะกรรมการรัฐมนตรีสมัยนั้นมีมติให้แบ่งเขตการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าชายเลนทั้งประเทศ เพื่อความสะดวกต่อการจัดการ และการใช้ประโยชน์ต่อไป ประเด็นหลักคือการจำแนกพื้นที่ป่าชายเลนเป็น 2 เขต คือ เขตอนุรักษ์ และเขตเศรษฐกิจ มีรายละเอียดดังนี้

1. เขตอนุรักษ์ หมายถึง พื้นที่ป่าชายเลนที่ห้ามไม่ให้มีการเปลี่ยนแปลงใดๆ นอกจากจะปล่อยให้เป็นไปตามธรรมชาติเพื่อรักษาไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศ ได้แก่

- 1.1 พื้นที่แหล่งรักษาพันธุ์พืชและสัตว์น้ำที่มีค่าทางเศรษฐกิจ
- 1.2 พื้นที่แหล่งเพาะพันธุ์พืชและสัตว์น้ำ
- 1.3 พื้นที่ที่ง่ายต่อการถูกทำลายและการพังทลายของดิน เช่น หาดทรายและลันทราย,
หาดเลน เลนออก และทรายออก เกาะ ถ้ำ แนวปะการัง
- 1.4 พื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี
- 1.5 สถานที่ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น
- 1.6 เขตอุท SAY แห่งชาติ วนอุทยาน แหล่งท่องเที่ยว เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและเขตห้าม

ล่า

- 1.7 พื้นที่ป่าที่มีความเหมาะสมต่อการสงวนไว้เพื่อเป็นสถานที่ศึกษาวิจัย
- 1.8 พื้นที่ป่าที่ส่วนไว้เพื่อเป็นแนวป้องกันลม ป้องกันคลื่นและกระแสน้ำ
- 1.9 พื้นที่ที่อยู่ห่างไม่น้อยกว่า 20 เมตร จากริมฝั่งแม่น้ำลำคลองธรรมชาติ และไม่น้อยกว่า 75 เมตร จากชายฝั่งทะเล

2. เขตเศรษฐกิจ แบ่งออกเป็น 2 เขต ดังนี้

เขตเศรษฐกิจ ก. หมายถึง พื้นที่ป่าชายเลนที่ยอมให้มีการใช้ประโยชน์เฉพาะกิจการค้าป่าไม้ เพื่อผลผลิตที่สม่ำเสมอตามหลักวิชาการรวมป่าไม้ ได้แก่ พื้นที่ป่าสัมปทาน และป่าคงการพื้นที่ป่าชายเลนนอกเขตสัมปทานที่เหมาะสมแก่การอนุรักษ์ไว้เพื่อเป็นป่าชุมชน พื้นที่ส่วนป่าเพื่อผลผลิตด้านป่าไม้ของรัฐและเอกชน

เขตเศรษฐกิจ ข. หมายถึง พื้นที่ป่าชายเลนที่ยอมให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินและการพัฒนาด้านอื่นๆ แต่ต้องคำนึงถึงผลดีและผลเสียทางด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีดังนี้ พื้นที่เกษตรกรรม, พื้นที่อุตสาหกรรม, แหล่งชุมชน, แหล่งการค้า, ท่าเทียบเรือ, พื้นที่อื่นๆ

การจัดการป่าในช่วงสัมปทาน

รัฐได้อ้าพื้นที่เศรษฐกิจ ก. ให้เอกชนสัมปทานไม่โดยมีระเบียบดังนี้

1. การกำหนดสัญญาสัมปทานครั้งละ 15 ปี
2. การจัดการสัมปทานแบ่งออกเป็น 15 หมวด การตัดไม้ในป่าที่ละหมาด หมวดละ 1 ปี เมื่อครบ 1 ปี ถ้ายังตัดไม้ในแปลงยังไม่หมด ก็ไม่สามารถตัดไม้ต่อไปได้
3. ผู้รับสัมปทานต้องตัดไม้ในแนวสลับ หั้งระดับโครงการ ระดับแปลง และระดับแนว โดยให้ตัด 1 แนว กว้าง 40 เมตร และกว้าง 1 แนว จำนวน 40 เมตร
4. ผู้รับสัมปทานต้องตัดไม้ทุกขนาด ทุกชนิด ในแต่ละแนวออกให้หมด และนำเศษไม้ ปลายไม้ที่ใช้ประโยชน์ไม่ได้ นำออกให้พัฒนาระบบ เพื่อประโยชน์ในการปลูก และบำรุงป่า
5. ต้องมีการฟื้นฟูป่า โดยการปลูกทดแทนตามเงื่อนไขกรมป่าไม้

เจ้าหน้าที่ป่าไม้มอบอำนาจให้ผู้สัมปทานป่า เป็นผู้จัดการ ชาวบ้านไม่มีส่วนร่วมในเรื่องนี้ มีอยู่เรื่องเดียว คือเป็นลูกน้องตัดไม้ให้นายทุน ด้วยเหตุนี้เองพื้นท้องคลองลิตติกได้เป็นลูกน้องการตัดไม้ให้นายทุน พื้นท้องคิดอยู่อย่างเดียวคือการลงทุนน้อยยิ่งเป็นอาชีพ

ต่อมากองกรมป่าไม้เห็นแล้วว่าป่าถูกทำลายไปมาก พื้นที่ป่าลดน้อย การฟื้นฟูผู้สัมปทาน ไม่ทันต่อการเจริญเติบโต จึงมีโครงการฟื้นฟูป่าชายเลนขึ้น มีการกันพื้นที่ส่วนหนึ่งจากการสัมปทาน หรือบางพื้นที่เป็นที่ป่าใช้สอยเดิมของชาวบ้าน โดยมีระเบียบรองรับ

โครงการฟื้นฟูในพื้นที่ป่าชายเลนบ้านคลองลิดดี

โครงการที่ 1 จากคลองสาครไปถึงคลองลิดดี จำนวน 900 ไร่ เริ่มโครงการเมื่อปี 2537 ระยะเวลา 10 ปี

โครงการที่ 2 จากลิดดีไปถึงคลองสูบังเล็ก (แนวบันดิตกับพื้นที่นา จำนวน 720 ไร่ เริ่มโครงการ 2545 ระยะเวลา 10 ปี

โครงการที่ 3 จากคลองท่าจีนถึงคลองลิดดี จำนวน 220 ไร่ เริ่มโครงการเมื่อปี 2546 ระยะเวลา 10 ปี

(ในโครงการฟื้นฟูของกรมป่าไม้ชาวบ้านคลองลิดดีมีบทบาทเป็นผู้รับจ้างถางป่า ปลูกป่า)

ป่าชายเลนบ้านคลองลิดดี

บริมาณพื้นที่ป่าชายเลนบ้านคลองลิดดีมีจำนวน 2,300 ไร่ประกอบด้วย
พื้นที่ป่าคลองพรายใหญ่ถึงคลองพรายเล็ก มีทั้งหมด 130 ไร่

พื้นที่คลองพรายเล็กถึงคลองลิดดี มีทั้งหมด 170 ไร่

พื้นที่ป่าชายเลนบ้านคลองลิดดี

สภาพของป่ามีพันธุ์ไม้ แสม ถั่วดำ โงงกง ถั่วเขียว การบูนขาว การบูนดำ ส่วนของไม้ที่มีขนาด 30 นิ้ว - 40 นิ้ว อยู่ตั้งแต่กลางป่าและบนยอดคลอง ปะปนด้วยไม้ขนาดเล็ก ไม้ที่มีมากคือ ไม้แสม ไม้โงงกง ไม้ถั่วดำ สภาพป่าเป็นที่โล่ง

พื้นที่ป่าคลองลิดดีถึงคลองเพียะ มีทั้งหมด 450 ไร่ พื้นที่คลองเพียะถึงคลองท่าจีน มีทั้งหมด 600 ไร่ มีพันธุ์ไม้แสม ไม้โงงกง ไม้ถั่วดำ ไม้การบูนขาว ไม้การบูนดำ สภาพของพันธุ์ไม้มีขนาด 1 - 28 นิ้ว เป็นส่วนใหญ่

พื้นที่จากคลองโพงพาง ถึงคลองสูบังเล็ก ซึ่งเป็นพื้นที่ 220 ไร่ สภาพป่าของแต่ละคลองจะเป็นดังนี้

1. ป่าคลองโพงพาง แบบป่าคลองถ้ำ คลองแผลม มีพื้นที่ ประมาณ 170 ไร่ มีไม้แสมและถ้ำ ดำ ที่ขนาดซึ่งเป็นไม้ที่มีขนาด 1 นิ้ว ถึง 6 นิ้ว เป็นส่วนใหญ่ สำหรับกลางป่าจะเป็นไม้ขนาด 3 – 12 นิ้ว

2. ป่าคลองแผลม ถึงคลองบู Hera เล็กและคลองบู Hera ใหญ่มีพื้นที่ประมาณ 250 ไร่ ด้านคลอง แผลม มีไม้ถ้ำดำ ไปจนถึงยอดคลอง ไม้แสม ไม้การบูน มีอยู่บางส่วน อยู่ในลักษณะ รวมกันไม่มาก ลำคลองบู Hera เล็ก แทนริมป่าคลอง เป็นไม้โคงกง ใบเล็ก และใบใหญ่ ถ้าด้วยกุลางป่าและยอด คลองคลองบู Hera ใหญ่รวมกัน ขนาดของไม้ คลองแผลมมีประมาณ 4-6 นิ้ว, คลองบู Hera เล็ก 4-11 นิ้ว, คลองบู Hera ใหญ่ 15-40 นิ้ว เป็นไม้ปีปี 3-6 นิ้ว เป็นไม้ถ้ำดำ แสม และโคงกง

3. ป่าคลองบู Hera ใหญ่ถึงป่าคลองสูบังเล็ก มีเนื้อที่ประมาณ 310 ไร่ ซึ่งนี้เป็นไม้ถ้ำดำ หนาแน่นและอีกพื้นที่เป็นไม้โคงกง กับถ้ำดำอยู่รวมกันแต่เป็นไม้ขนาด 2-12 นิ้ว ป่าทั้งหมดของ คลองอยู่ในเกณฑ์ที่ดีไม่ต้องปลูกซ้อม เช่นก็ถือว่าพันธุ์ฝักหล่นจากต้นก็สามารถให้ไม้เหล่านี้ฟื้นฟูเอง ได้เร็วๆ เนื่องจากมีหนาแน่นพันธุ์ฝักหล่นจากต้น น้ำไม่สามารถ พาลойออกไปไหนได้มันจะติดอยู่ ในช่วงน้ำลงตามรากไม้โอกาสที่จะแตกหักถึง 90 % ส่วน 5% สำหรับฝักที่หล่นในตอนช่วงน้ำมาก น้ำจะพาลой อีก 2 % ปูเปี้ยวและสัตว์ที่กินราก ที่เริ่มแตกสานในฝัก 3% ฝักที่หล่นไม่ปักลงบนดิน

การเก็บข้อมูลในพื้นที่ 80 ตารางเมตร
มีจำนวน หอย 100 ตัว หมายถึงป่าที่สมบูรณ์
ไม่ใช่ป่าที่เสื่อมโทรม หากใน 1 ไร่ มีหอย 5 ตัว
ต้องหาสาเหตุว่า เพราะอะไรที่หอยมีน้อย ซึ่ง
พอกจะสรุปว่ามาจากสาเหตุ 2 ประการที่ทึม
วิจัยได้สำรวจพบคือ มีเมี้ยห่างทำให้เกิดความ
โล่ง พื้นที่มีเมี้ยหอย (หรือว่างเปล่า)

สภาพลำคลอง ป่าชายเลนคลองลิวี่

สายพันธุ์ไม้โคงกงของคลองลิวี่เคราะเกลี้ยน เกิดจากการขึ้นของไม้แน่นกินไป และ ระยะพื้นที่ปลูกห่างกัน ครึ่งเมตร สภาพป่าที่สมบูรณ์ได้มาตรฐานจะมีระยะห่างของการปลูก ประมาณ 1 เมตรครึ่ง ระยะห่างมากไม่สามารถเติบโตได้ดีกว่า ไม่ที่มีลำต้นใหญ่มากในลำคลอง เกิดจากการมีระยะเวลากลางที่มนุษย์ไม่ได้เข้าไปปัตตมัน

มีการแบ่งชั้นป่าออกเป็น 3 ชั้น คือ

1. ป่าชั้นนอก อยู่ริมทะเล มีพากไม้โคงกงใบใหญ่ ผสมโคงกงใบเล็ก ไม้ป่าด ไม้ปีปี
2. ป่ากลางป่า เป็นป่าสมรรถะว่าไม้โคงกงใบเล็ก ไม้แสม ไม้ถ้ำดำถ้ำขาว ไม้ตะบูน ถ้ำตะบูนขาว ต้นแคมกุหنمอ

3. ป้าพรู เป็นป้าที่ดีดกับที่ดอน เป็นป้าที่น้ำทะเลขึ้นถึง ป้าที่มีจอมปลวกเป็นลูกๆ (จี้แคร์)

ส่วนความสมบูรณ์ของพันธุ์ไม้โดยสังเกตได้จากปริมาณของหอยที่อยู่ในลำคลองถ้ามีมากกว่า 100 ตัวในจำนวนป่า 1 ไร่แสดงว่า ป่านั้นมีความสมบูรณ์ไม่เสื่อมโทรม แต่ถ้าหากว่าป่านั้นมีหอยน้อยกว่า 5 ตัว แสดงว่าป่าตรงนั้นเกิดจากมีไม้ห่างๆ กันทำให้เกิดความโล่งมีจำนวนไม่น้อยเป็นป้าที่ไม่สมบูรณ์ซึ่งจะต้องปลูกป่าเพิ่มส่วนป่าของชุมชนคลองลิตี้จัดอยู่ในจำพวกป้าที่มีความอุดมสมบูรณ์

และยังได้รู้ว่าหอยด้วยตัวเดงส่วนใหญ่ชอบเกาะต้นไม้ที่มีลักษณะลื่น เช่นต้นแสม ต้นไผ่ (ตัวขาว) ต้นแคนกุหมอ หอยเข้มชอบเกาะที่รากไม้โงกงang ไปใหญ่ และตามรากของลำต้น พอน้ำขึ้นมากมันจะตีตามตัวของต้นไม้ ซึ่งจะสังเกตได้ว่าเมื่อช่วงน้ำขึ้นมันจะตีขึ้นไปอยู่บนต้นไม้และเราจะรู้ได้ว่าวันนั้นมีน้ำขึ้นอยู่ในช่วงระดับไหน

ผลจากการวัดความสมบูรณ์ของป่า

การวัดสภาพป่าของคลองลิตี้ทำให้ทราบว่า ป่าชายเลนชุมชนบ้านคลองลิตี้อยู่ในระดับ 60 % โดยไม่ต้องไปปลูกทดแทน ฝักที่อยู่ในลำต้นเมื่อถึงเวลามันแก่เต็มที่จะหล่นจากต้น ซึ่งมันสามารถพื้นฟูด้วยตัวของมันเอง โดยไม่จำเป็นต้องปลูกทดแทน มันก็สามารถพื้นฟูขึ้นมาได้

การที่คิดว่าป้าที่สมบูรณ์มีปริมาณไม่มาก และถูกตัดไปใช้นิดหน่อยคงไม่เป็นไรจากที่ว่า สมบูรณ์ 60% อาจลดลงได้ 40 % เนื่องจากขาดการปลูกทดแทน จึงต้องนำมาตรการปลูกป่าเพิ่ม

ชาวบ้านทุกคนที่ลงสำรวจในกิจกรรมครั้งนี้ตื่นเต้นดีใจกันมาก และสนุกสนานกับการได้เรียนรู้ บางพื้นที่ที่มีสำรวจได้พบไม้โงกงมีขนาดใหญ่ที่วัดรอบลำต้นขนาด 40 นิ้ว บางต้นขนาด 30 นิ้ว

คลองต่างๆ ในชุมชนคลองลิตี้

ในชุมชนบ้านคลองลิตี้มีคลองที่ชาวบ้านประกอบอาชีพประมง ซึ่งเป็นหัวใจหลักของคนในชุมชนในการทำมาหากิน ไม่ว่าจะเป็นสัตว์น้ำต่างๆ ที่อยู่ในคลองจากคำบอกเล่าของนายสาหวย นายเด็น นายหยัน ผู้อาชูโสในหมู่บ้านและชาวบ้านในชุมชนอีกหลายคนได้เล่าให้ฟังว่า ในคลองมีปูด้วยมากมายนัก ชาวบ้านออกทำมาหากินในช่วงน้ำมากบางครั้งเดินลงจากเรือเห้า เหยียบไม่ถึงดินก็ถูกปูหนีบเห้า ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำ และด้านเครื่องมือก็ยังไม่มี มีเพียงการใช้เชือกมัดหัวไก่ หรือว่าปลาหย่อนลงไปในน้ำ เป็นเหยื่อในการจับปู หลังจากนั้นก็ใช้สิ่งจับขึ้นมา ใช้เวลาไม่ถึงครึ่งชั่วโมงก็ได้ปูด้วยมาเป็นปีบ ขนาดของมันตัวหนึ่งก็ตก

เหยียบไม่ถึงดินก็ถูกปูนเท้า ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำ และด้านเครื่องมือก็ยังไม่มี มีเพียงการใช้เชือกมัดหัวไก หรือว่าปลาญย่อนลงไปในน้ำ เป็นเหตุการณ์บุปผา

หลังจากนั้นก็ใช้สิ่งจับขึ้นมา ใช้เวลาไม่ถึงครึ่งชั่วโมงก็ได้ปูดำมาเป็นปีบ ขนาดของมันตัวหนึ่งก็ถก 1 กิโลกรัมถึง 2 กิโลกรัม ถือว่าใหญ่มาก จึงไม่เหมือนในปัจจุบัน ตัวหนึ่งก็หนักเพียงครึ่งกิโลกรัม บางตัวก็ตอกอยู่ประมาณครึ่งชีด

คลอง ในอดีต เป็นคลองที่กว้าง ชนิดเรือโอบสามหลัก เข้ามาจอดในคลอง เพื่อมาจอดรับไม้เปลือกไม้จากชาวบ้าน หรือคนบนเรือ บ่งบอกถึง ความกว้าง ความลึกของคลอง

รวมถึงการทำลัมปบทานป่าไม้ก็เริ่มขึ้น จากคำบอกเล่าเรื่องราวในอดีตเดิมที่ได้กล่าวเป็นนิทานและตำนานให้คนรุ่นหลังได้รู้ เพราะในสภาพปัจจุบันการทำนาหากินของชาวบ้านเริ่มได้รับผลกระทบทุกๆปี โดยที่พื้นดินของชาวบ้านไม่ได้นึก และไม่ทันคิดว่าสาเหตุของสัตว์น้ำต่างๆมันหายไปไหนหมด หายไปได้อย่างไร และตั้งแต่เมื่อไหร่

คลองพรายใหญ่ และคลองพรายเล็ก จากคำบอกเล่าคลองพรายใหญ่เป็นคลองที่กว้าง 8 วา และมีความลึก 3 วา ในช่วงที่น้ำขึ้นสูงสุดน้ำเขียวมากและหมุนน้ำเป็นพายในช่วงน้ำลงต่ำสุดน้ำจะไม่แห้งขาด สภาพป่าที่หนาทึบ เพราะเป็นป่าใช้สอย พันธุ์สัตว์น้ำก็มีมาก เป็นลักษณะที่ติดกับทะเลใหญ่ ส่วนสาเหตุที่เรียกว่าคลองพราย ตามความเชื่อที่ได้ประสบกับคนในอดีต ไดร์กิตามที่ไปดักสวนมักจะถูกกับผู้รายหลอกหรือเห็นผู้ราย ส่วนคลองพรายเล็ก จะติดกับคลองพรายใหญ่ มีขนาดเล็กกว่าความกว้าง 4 วา ความลึก 2 วา จึงเรียกว่าคลองพลายเล็ก

คลองลิตดี ในอดีตจากคำบอกเล่ามีไม้แสมมาก และมีพ่อค้าจากปีนัง (มาเลเซีย) ได้นำเรือสำเภาเข้ามาซื้อไม้ ในคลองลิตดี ซึ่งเป็นคลองที่มีความกว้างมากถึง 16 วา น้ำลึก 6 วา ในช่วงน้ำขึ้นสูงสุด เรือสำเภาเข้ามาซื้อไม้ คือ แบลก(ลูกคลอง) ส่วนไม้ที่รับซื้อคือไม้แสม ขนาดของไม้แสมเท่ากับหัวแม่มือ เพื่อนำไปทำไม้ลูกสักต่อเรือใหญ่เนื่องจากสมัยก่อนไม่มีตาปู จึงใช้ไม้ทำลูกสัก กรณีนำเรือสำเภาเข้ามาบริทุกไม้ต้องอยู่ประมาณ 15 วันจนถึง 1 เดือนกว่า ไม่จะเดินลำเรือ และมีนายท้ายเรือด้วย คนที่เป็นนายท้ายเรือมีชื่อว่า ลิก จึงเรียกคลองติดปากว่า คลองลิก ซึ่งเป็นภาษามาลาเซีย ยกที่จะเขียนเป็นภาษาไทย เพราะสระไม่มี ต่อมาเป็นชื่อหมู่บ้านที่เป็นภาษาทางราชการที่เปลี่ยนมาเรียกว่า คลองลิตดี

คลองท่าจีน มีชาวจีนจากประเทศมาเลเซีย ชื่อนายเอ็ง มาอยู่ในคลองจีนทั้งครอบครัวเห็นสภาพคลองจีนใหญ่มากความกว้าง 15 วา ความลึก 5 วา ในตอนที่น้ำขึ้นสูงสุด มีไม้หนาแน่นสามารถนำเรือใหญ่มาบรรทุกไม้ได้สบายและเป็นคลองที่ติดกับทะเลใหญ่ นายเอ็งเป็น

เด้าแก่รับซื้อไม้ แสม, พังก้า ไม้ถั่วดำ ไม้ติด แบบผ่าซีก การบรรทุกไม้ของนายเอ็ง ใช้เรือโดย เป็นลักษณะเรือคล้ายกับเรือสำราญ แต่แตกต่างที่เรือสำราญใช้เครื่องยนต์ แต่เรือโดยต้องอาศัยใบ เรือที่ต้องอาศัยลม เลยเรียกชื่อตามบุคคลที่เข้ามาอาศัย ว่าคลองจีน

สภาพลำคลองในปัจจุบัน

เมื่อมาถึงยุคปัจจุบันจะเห็นว่าลำคลองขนาดความกว้างจะแคบลง ความลึกก็ลดหาย่อน ไปด้วย ตัวรายละเอียดต่อไปนี้

คลองพรายใหญ่ มีขนาดความกว้าง 3 วา ความลึก 2 วา ส่วนในช่วงน้ำลัง น้ำจะแห้งขาด

คลองพรายเล็ก มีขนาดความกว้าง 2 วา ความลึก 1 ½ วา ส่วนในช่วงน้ำลัง จะแห้งขาด

คลองลิตดี มีขนาดความกว้าง 4 วา ความลึก 2 วา

คลองเพียะ มีขนาดความกว้าง 2 วา ความลึก 1 ½ วา

คลองท่าจีน มีขนาดความกว้าง 5 วา ความลึก 2 ½ วา

ข้อมูลสภาพน้ำ สภาพลำคลอง จากตัวน้ำและสามารถประดิษฐ์ต่อ เรื่องราวนี้อดีต ได้ขัดเจนยิ่งขึ้น จากคำบอกเล่าของคนแก่ ๆ ว่ามีคลอง 3 ลูก ที่บ่งบอกว่าสภาพคลองมีความ กว้างขนาดเรือโดยเข้าไปบรรทุกไม้ได้ จึงแน่ชัดว่าสภาพน้ำต้องมีความเชี่ยวแล้วลึกบริเวณข้าง คลองมีไม้การบุน ไม้กองก้าง ไม้แสม ที่มีขนาดใหญ่มีรากยึดหน้าดินคงรากษาสภาพคลองและ สภาพน้ำเอาไว้ ได้เป็นอย่างสมบูรณ์แบบ

คลองในอดีตและปัจจุบันจะมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ในช่วงเวลานำลงในอดีต น้ำ จะไม่แห้งขาด แต่ขณะเดียวกันในปัจจุบันน้ำจะแห้งสนิทไม่รู้จะเป็นคลองได้ ส่วนสาเหตุหลัก การตัดไม้เป็นส่วนใหญ่ทำให้เกิดดินข้างคลองพังลงมาในระยะเวลานานปีจึงเกิดสภาพคลองตื้น ความกว้างก็แคบลง เช่นคลองท่าจีน คลองลิตดี คลองเพียะ ไม่มีไม้ใหญ่ ไม่มีรากไม้ยึดหน้าดินเป็น พื้นที่ที่ชาวบ้านตัดไม้เพื่อนำไปขายให้กับเด้าแก่หลุ่มถ่าน ส่วนคลองพรายใหญ่ถึงแม้ว่าจะเป็นพื้น ที่ป่าใช้สอยแต่ยังถูกลักลอบตัดไม้อยุ่งเหมือนกัน

เปรียบเทียบปัจจุบันหลังจากป่าถูกทำลายจนเสื่อมโทรมรังปลาที่ว่า กลับตื้นเขิน เวลาเข้า ลงในช่วงน้ำใหญ่คลองบางแห่งน้ำจะแห้งขาด ปัจจุบันนี้ว่างต่างๆ ในอดีตก็เป็นเพียงนิทานที่เล่าให้ ลูกหลานได้ฟังเท่านั้น

ผลที่ได้จากการวัดสภาพน้ำ

จากการสำรวจสภาพน้ำ เจ้าน้ำที่ได้สรุปข้อมูล คือได้ข้อมูลจากการวัดสภาพน้ำจาก 4 คลองคือ คลองสูบงเล็ก คลองปูเหล่าใหญ่ คลองจีน คลองลิตดีมีดังนี้

1. วิธีการวัดสภาพน้ำ

จากการสำรวจสภาพน้ำ วัดคุณภาพน้ำ 3 ระดับคือชั้นบนสุดเพียงตักน้ำบันผิวน้ำ ชั้นกลางของน้ำที่มีความลึก 1 เมตรครึ่ง ชั้นล่างสุดของน้ำระยั่ง 3 เมตร เพื่อดูความเป็นกรด ด่าง และความเค็ม เจ้าหน้าที่ศูนย์วิจัยฯ ได้นำน้ำแต่ชั้นมาใส่ในอุปกรณ์สาโนมิเตอร์ เพื่อวัดความเค็ม และวัดอุณหภูมิโดยใช้เทอร์โมมิเตอร์ และวัดความโปร่งแสง ความโปร่งแสงของน้ำซึ่งดูลักษณะสีน้ำ โดยใช้อุปกรณ์เชคท์ดีส ซึ่งทำให้วัดผลของน้ำ ทางเจ้าหน้าที่ศูนย์วิจัยฯ จะเก็บน้ำไปวัดให้ทุกเดือนเพื่อ ต้องการข้อมูลเกี่ยวกับสภาพน้ำ ว่ามีสารตกค้างหรือไม่ มีการบันทึกข้อมูลไว้เพื่อแจ้งให้กับชาวบ้านในชุมชนคลองลิตีรับทราบเพื่อจะได้แก้ปัญหาได้ทันท่วงที การสำรวจวัดคุณภาพน้ำ 3 ระดับคือชั้นบน กลาง ชั้นล่างสุด เพื่อดูความเป็นกรด ด่าง และความเค็ม เจ้าหน้าที่ได้นำไปเป็นแผนของศูนย์ในการเก็บน้ำไปเป็นตัวอย่างต่อไป

2. ผลจากการวัดสภาพน้ำ

จากการสำรวจวัดคุณภาพน้ำ 3 ระดับคือชั้นบน กลาง ชั้นล่างสุด เพื่อดูความเป็นกรด ด่าง และความเค็ม ผลของการวัดระดับน้ำของคลองลิตีพบว่า

1. ความเค็มปกติ สภาพน้ำเปลี่ยนสีขึ้นอยู่กับฤดู
2. สารพิษไม่ตกค้าง
3. สภาพน้ำไม่มีผลกระบบท่อพันธุ์สัตว์น้ำ ถ้าจะเลี้ยงปลากระดังจะไม่กระบท่อพันธุ์ปลาเลี้ยง

3. ข้อแนะนำกับชาวบ้านที่สัมพันธ์กับสายน้ำแห่งคลองลิตี

ผลต่อชาวบ้านคลองลิตี เมื่อปีสามบูรณ์ขึ้น ระบบการไหลเวียนของสายน้ำก็เปลี่ยนไปจากเดิมที่มีการตัดไม้ในช่วงมีการสัมปทาน ทำให้เศษไม้ไม่ไหลในลำคลอง แห้งเหม็น สงผลให้ น้ำปลาหายไปจากลำคลอง เมื่อได้มีการดูแลป่า น้ำ ปลา ก็กลับเข้ามายังในบริเวณลำคลองมากขึ้น ชาวบ้านได้อาชีพ เป็นแหล่งรายได้ เขตเศรษฐกิจของชุมชน นอกจากคนในพื้นที่จะมีอาชีพแล้ว คนหมู่บ้านอื่น ก็ยังเข้ามาทำนาหากินที่คลองลิตีแห่งนี้อีกด้วย และแบบคลองลิตีชาวบ้านมีอาชีพเสริมเพิ่มขึ้นคือ การเลี้ยงปลาในกระชัง

คุณค่า และประโยชน์ของคลอง

แหล่งจับสัตว์น้ำ อาชีพของคนในชุมชนที่ผูกพันธ์กับคลอง มีการจับสัตว์น้ำ ดังนี้ ตักน้ำด้วยตักก่อนปลากะบง กีบหอยจุบแจง ในปัจจุบันอาชีพเหล่านี้ยังทำกันอยู่ในลำคลอง และออกไปหาแต่คลองอื่นด้วยกันเนื่องจากปริมาณของสัตว์น้ำลดลงไม่เหมือนในอดีตปัจจุบันได้ต่อ

คนวันละประมาณ 13 กิโลกรัม แต่เดี่ยวนี้ ได้วันละ 3 กิโลกรัม ซึ่งก็จะเหลือจำนวนเรือที่จับปูแค่ เพียง 12 ลำ ในหมู่บ้าน ส่วนคนที่หาหอยจุ้บแจงมีเพียง 8 คนด้วยกัน อาจปลากะบกก็ เช่น เดียว กันคงเหลือเพียง 3 ลำ เพราะต้องออกไปหากินที่คลองอื่น

เส้นทางคมนาคมสัญจร การเริ่มความคิดของชาวบ้าน ชวนกันจัดกลุ่มไปตัดไม้ ขายส่งปีนัง จึงเลือกคลองคลองหนึ่งพอกที่เรือโดยจะเข้าไปจอดได้ คลองต้องลึกอย่างน้อย 3-4 เมตร แต่เวลาของเรือที่เข้าไปจอดต้องรอเวลาที่น้ำขึ้นหรือน้ำลง เพราะว่าเรือมีขนาดที่ใหญ่ เรือจะจอดจนกว่าไม่จะเต็มลำเรือถึงจะออกจากท่า เรือโดยเป็นเรือใบที่มีใบ 3 ใบ อยู่หัวเรือ อยู่กลางลำเรือ และอยู่ที่ท้ายเรือซึ่งเป็นใบเล็ก บางคนเรียกว่าเรือสามหลัก หรือจะเรียกว่า เรือสามเสา และในระหว่างที่รอให้เรือเข้ามาบรรทุกสินค้านั้น ชาวบ้านได้มาสร้างขึ้น (กระตือบ) ริมชายฝั่ง เพราะว่ากว่าจะเดินด้วยตัวจะเต็มลำเรือต้องใช้เวลาเป็นเดือนๆ

ผึ้งกับการขยายพันธุ์ในป่าชายเลน

ทีมลงเก็บข้อมูลป่าชายเลนได้พบว่า ผึ้งเป็นสัตว์ชนิดหนึ่งที่ชอบทำรังในป่าชายเลน และ ป่าบกการทำรังของผึ้ง ไม่ได้ทำตลอดทั้งปี ผึ้งมักจะทำรังในป่าชายเลน เพียง 3 เดือน เริ่มจาก ปลายเดือนเมษายนจะไปหมดปลายเดือนกรกฎาคม ผึ้งเป็นที่น่าสังเกตให้เห็นมีความสัมพันธ์กับ ป่าชายเลนที่เดียวเราสามารถรู้ได้ว่า ผึ้งจะทำรังมีการสังเกตเห็นได้ชัดเจน ว่าช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ต้นและกลางเดือนเมษายน ต้นไม้มีร่องรอยตัดไปดัดกลางเดือนเมษายนต้นไม้มีร่องรอยตัดไปพร้อมกับ ดอกโดยเฉพาะต้นบุน เป็นไม้ป่าชายเลนชนิดเดียวที่มีการผลัดใบส่วนไม้แสม ปีปี ป่าด ถ้าด ผลัดใบเหมือนกัน แต่จะผลัดใบพร้อมกับแตกใบแล้วออกดอก ด้วยเหตุนี้เองผึ้งจะเริ่มลงทำรัง เอกาเกสรดอกไม้เหล่านี้เป็นน้ำผึ้ง ส่วนคลองลิตดี คลองพลาย คลองเพียะ คลองจีน ผึ้งจะลงทำรัง แต่ละปี ประมาณ 30-50 รัง ทำให้พื้นดินได้ผึ้งเพื่อเอาไว้ผึ้งมาทำยา ปีหนึ่ง ๆ นับว่าหลายบท ที่เดียว พื้นดินที่มาจับผึ้งมากจากอำเภอละมุน เช่น บ้านนาพญา บ้านตึ้งหวัง บ้านปากบารา บ้านแกะ ยวน

ผึ้งจะเอาไว้หัวน้ำจากต้นไม้ในป่าชายเลนดังนี้

1. ดอกไม้ต้นแสม	2. ดอกไม้ต้นปีปี	3. ดอกไม้ต้นแ甘มกุ่ม
4. ดอกไม้ต้นมุตตา	5. ดอกไม้ต้นสาวดำ	6. ดอกไม้ต้นดำเนา
7. ดอกไม้ต้นพังก้า	8. ดอกไม้ต้นโต๊ด	9. ดอกไม้ต้นลำพูน

จะนับความผูกพันธ์หรือความสมบูรณ์ของป่าเลนทำให้สัตว์หล่ายชนิด ที่ต้องพึ่งพาอาศัย กันและกัน การทำรังของ ผึ้ง จะเลือกต้นไม้ทำรัง จากการสัมภาษณ์พื้นดินได้ข้อมูลว่า เพราะเหตุ ใดผึ้งมักจะไม่เกาะกิ่งไม้เล็ก ๆ หรือต้นไม้เล็ก ๆ เพราะว่าไม่สามารถรับน้ำหนักไม่ไหว

ผึ้งที่ชอบเกะไม้ในป่าชายเลนเพื่อทำรังมีดังนี้

1. ต้นบีบี	2. ต้นแสม	3. ต้นบูต้า	4. ต้นปาด
5. ต้นดูหุ่น	6. ต้นพังก้า	7. ต้นการบูน	

(ผึ้งที่ชอบทำรังมากที่สุดคือต้น บีบี และต้นพังก้า)

การขยายพันธุ์ของป่าชายเลน

ผึ้งกับการขยายพันธุ์ของไม้ในป่าชายเลน ต้นไม้ในป่าเลนเริ่มมีการผลัดใบ ปลายเดือน กุมภาพันธ์-เมษายน หลังจากผลัดใบก็เริ่มออกดอก จากเดือนเมษายน-กรกฎาคม เป็นที่น่า สนใจให้เห็นว่าผึ้งเป็นสัตว์นิcid ที่ชอบทำรังในป่าเลนนอกจากป่าบก ในช่วงป่าเลนออกดอก ผึ้งจะเอน้ำหวานจากต้นไม้เหล่านี้ ไปเพื่อทำรังและเลี้ยงลูก ดังนี้ ดอกไม้แสม ดอกสาวคำ ดอก ไม้บีบี ดอกชีหงำ ดอกแก้มกุ่มอ ดอกพังก้า ดอกบูต้า ดอกติด ดอกการบูน ฉะนั้นผึ้งเป็นสัตว์นิcid ที่มองเห็นแล้วว่าต่อไป ถ้าหากป่าเกิดการเสื่อมโทรม มีไม้ขนาดเล็ก ในป่าเลนจะไม่ได้ทำรัง ไม่ได้ผลประโยชน์ เป็นไปได้ถ้าตราบติดคนกับป่าไม้เห็นคุณค่าและ ไม่รักษาป่าให้สมบูรณ์ แบบยั่งยืน

ต้นไม้ป่าชายเลน เช่น ต้นไม้แสม พังก้า ปาด ถั่วคำ พูน บีบี ช่วงเป็นดอกในเดือน เมษายน – กรกฎาคม ช่วงฝึกแก่เมรณะแก่การขยายพันธุ์ลงสู่ดินเดือนกันยายน – ตุลาคม สำหรับ การขยายพันธุ์ของต้นปาด มีโอกาสเพียง 5% เนื่องจากสาเหตุต้นปาดจะขึ้นอยู่ตามหัวเกะและ ห้วยเกะ ริมทะเลและปากคลองเมื่อฝึกแก่จะหล่นจากต้น ลงสู่ดินมีโอกาส 95% น้ำพาฝึกเหล่านี้ ตามน้ำชันทำให้การขยายพันธุ์เป็นไปได้น้อยมากที่เดียว เห็นได้ชัดว่าปากคลองลิตดีมีอยู่เพียง 1 ต้น ปากคลองจีน 1 ต้น การขยายพันธุ์สามารถเรียงตามลำดับได้ดังนี้

พันธุ์ไม้ที่ขยายพันธุ์ได้มาก

1. พันธุ์ไม้พังก้า พันธุ์ไม้บีบี พันธุ์ไม้แสม พันธุ์ไม้ถั่วคำ พันธุ์ฝักเมื่อหล่นลงมานจะปัก ท้ายมันจะแหลม ถ้าหล่นในขณะน้ำแห้งท้ายจะปักดิน พอน้ำมากหัวมันจะฟู มันจะกดพื้นดิน พอน้ำแห้งมันจะปักเอง ซึ่งมันสามารถเพาะพันธุ์เองได้ง่าย ไม่ต้อง 4 ชนิดนี้พันธุ์ฝักจะมีลักษณะ เหมือนกัน

พันธุ์ไม้ที่ขยายพันธุ์ได้ด้วย

1. พันธุ์ต้นไม้บูน พันธุ์ต้นไม้ถั่วขาว ไม้ป่าด ไม้ปีป พันธุ์ไม้ทั้ง 4 ชนิดนี้จะมีคุณสมบัติ
เหมือนกันคือเกิดจากลูกพันธุ์ฝักเมื่อมันหล่นจากต้นมันจะลอย พอน้ำขึ้นถึงมันจะลอยไปตามน้ำ
ออกนอกรากป่าไปในทะเล บางส่วนจะไปติดตามรากต้นพังกง ตามต่ลิงและเตี๊ยะตามแนวชายฝั่ง
ทำให้ขยายพันธุ์ได้น้อย

คุณสมบัติของพันธุ์ไม้บางชนิด ไม่ติดเนื้อแข็ง ลำต้นจะยาวสามารถใช้ในการทำประมง เช่นทำโพงพาง ทำพวงอุปกรณ์ที่จับปู ทำวงปูดำ ปูม้า ทำหลักไช ทำสะพานเล็กๆ ตามแนวท่าเรือ ต้นจากข้าวบ้านได้ใช้ประโยชน์นำไปทำเครื่องจักสาน ใบห่อขันนม ยอดอ่อนทำบุหรี่ ทำน้ำดาลจาก ลูกเอามาทำเป็นอาหาร คุณสมบัติของไม้โงกงang เป็นไม้เนื้อแข็ง มักนิยมผลิตถ่านจะได้ถ่านที่มีเนื้อแข็งสามารถติดไฟนาน ไม่ปีเสียสามารถทำยาแก้ไข้ได้ โดยเฉพาะไม้ที่ตายแล้ว ไม้ชนิดอื่นสามารถใช้ทำฟืนได้ดี และนำไปใช้ในการสร้างบ้าน และใช้ในการทำประมง

คุณค่า และประโยชน์จากป้าสายเลน

1. การใช้ประโยชน์จากไม้โดยตรง เนื่องจากในสมัยก่อนการสัญจรของชุมชนลำบาก การใช้ไม้ในการสร้างบ้านเรือนจึงใช้ไม้ในป่าชายเลน เพราะมีพันธุ์ไม้มากมาย และไม่ทิ้งข้าดโตๆ อาทิ เช่น ไม้กานบูน ดำ ภารบูนขาว ไม้ดูดูม
2. แหล่งเพาะพันธุ์สัตว์สัตว์น้ำวัยอ่อน ป่าชายเลนเป็นที่อยู่อาศัยวัยอ่อน ก่อนออกสู่ ทะเลลึกในปัจจุบันอาหารประมงแพลงตอน จากการทับถมของเศษไม้ที่ตาย ใบไม้ และยอดสลวย เกิดเป็นชาตุอาหาร ให้กับสัตว์น้ำวัยอ่อน นอกจากนั้นเป็นที่หลบ หลีกสัตว์น้ำใหญ่ โดยธรรมชาติของสัตว์ สัตว์ใหญ่กินสัตว์เล็ก ดังนั้นจึงเป็นที่หลบ ซ่อนของของสัตว์น้ำเล็ก เป็นสถานที่ปลอดภัยที่สุด
3. ยึดหน้าดิน ป้องกันดลึงพัง ความอุดมสมบูรณ์ของป่า รากของต้นไม้ที่อยู่บนคลองทึ้ง งอกออกมากเนื่นอพื้นดินไม่ไม่ไว้ชั่ววันที่มีรากของมาเป็นจำนวนมาก เช่น ไม้พังก้า ไม้กานบูน ไม้ปีปี ซึ่งรากของต้นไม้เหล่านี้ช่วยในการหมายใจ จากการดูดอาหาร และรากทำหน้าที่ยันลำต้น รากไม้เหล่านี้เป็นจากกำบังภัยธรรมชาติ เช่น ช่วยใน การป้อง กันลมพายุ การพังทะลายของหน้าดิน และทำหน้าที่คล้ายเสาองค์ตามธรรมชาติ ช่วย กันกรองสิ่งที่เป็นปฏิกลต่างๆ ได้ที่มากับกระแสน้ำในลำคลอง

4. กรองน้ำ ปรับสภาพน้ำตามธรรมชาติ รากของต้นไม้ที่งอกออกตามริมคลอง จะทำให้น้ำที่เป็นตะแกรงมีแขนงมากมายโดยเฉพาะไม้พังกง จะช่วยกรองขยะของเสียที่ลงสู่ทะเล ป้องกันการเน่าเสียของน้ำ ซึ่งมีผลต่อการดำรงชีวิตของสัตว์น้ำ
5. แหล่งอาศัยของสัตว์ป่า ผึ้ง ลิง ค่าง นาก นก หนู สร้างความสมดุลทางธรรมชาติ การพึ่งพาอาศัยซึ่งกัน และกัน

ข้อมูลพันธุ์ไม้ในป่าชายเลนบ้านคลองลิตตี

ชื่อพันธุ์ไม้	แหล่งที่พบ	คุณประโยชน์
1. ถั่วขาว ชื่อสามัญ ไม้ไหร้ย ชื่อภาษาถิ่น	อยู่ทั่วไปบริเวณคลองลิตตี ชอบขึ้นอยู่ในสภาพดินที่น้ำเค็มท่วมถึง หากใช้เป็นตัวยึดหน้าดิน กลั่นกรองเชษ ของใบไม้ต้นไม้ ก่อนนำไปลงสู่ลำ คลอง	ต้นใช้ทำบ้าน ไม้พื้น ผล กินได้
2. ต้นเปง ชื่อสามัญ	อยู่บริเวณยอดคลองลิตตี ชอบขึ้นในสภาพดินที่น้ำเค็มขึ้นถึง อยู่ตามบริเวณทั่วไปตามริมน้ำ ช่วยยึด หน้าดิน ช่วยกลั่นกรองเชษใบไม้ก่อน นำไปลงสู่ลำคลอง	ต้นใช้ทำไชปลา, ทำกระ ตื๊อบ หยาก ยอดอ่อนกินได้
3. ต้นแก้มหม้อ ชื่อสามัญ	อยู่ตามป่าและที่สูงบริเวณคลองลิตตี ชอบขึ้นในสภาพดินเค็มน้ำท่วมถึง ป้องกันหน้าดินพัง	ต้นใบ และดอกใช้ทำ ชาสมุนไพร ราก, ผล ทำยาแก้ฝี
4. ไปรงขาว ชื่อสามัญ ไม้แหม ชื่อภาษาถิ่น	ขึ้นอยู่ตามป่าทั่วไปของคลองลิตตี บริเวณรอบนอก ชอบขึ้นในสภาพดิน เค็มน้ำท่วมถึง หากเป็นตัวกลั่นกรองเชษไม้ใบไม้	ต้นใช้ทำบ้าน, ทำรั้ว บ้านและใช้ครอบ เปลือกใช้ทำลีบ้อมผ้า แห หวาน
5. ไม้ตะบูน ชื่อสามัญ ไม้ยี่หร่า ภาษาถิ่น	ขึ้นอยู่ปะปนตามป่าทั่วไปของคลองลิตตี ชอบขึ้นในดินน้ำทะเลขึ้นถึง หากช่วยกรองเชษไม้ใบไม้ต่างๆ	ต้นใช้ทำบ้านเรือน เปลือกใช้ทำสีย้อมผ้า ผลเป็นยาแก้ปวดท้อง
6. ย่านสาวดำ ชื่อสามัญ	ชอบขึ้นบริเวณในลำคลองทั่วไปของ คลองลิตตี	ยอด กินได้ เกาลัด ใช้ทำเครื่อง จักรสารและใช้มัดบุ

7. หมายลิง	อยู่ตามป้าสูงริมคลองทั่วไปของคลองลิตดี ขอบขึ้นที่เป็นดินดอนนำเคลือบขึ้นถึง ลำต้นเป็นถาวรลักษณะของเชษไบไม้ ต่างๆ ในลำคลอง	ลำต้นใช้ทำเครื่องจักสาน เย็บจาก ลูกทำยาแก้คัน	
8. เม็ปีใหญ่	อยู่บริเวณดินดอนตามริมคลอง ขอบขึ้นตามดินป้าพรุ นำเคลือบขึ้นถึง ช่วงกรองเชษไบไม้ต่างๆ ในคลอง	ยอดกินได้ ใบนำไปทำยาสมุนไพร	
9. เมี้ต้าตุ่มทะเล ไม้มูด้า	ชื่อสามัญ ชื่อภาษาถิ่น	ขึ้นอยู่ตามป้าทั่วไปของคลอง ขอบขึ้นในดินป้าพรุ นำท่อมชัง ลำต้นช่วยกรองของเสียก่อนลงทะเล	ต้นทำบ้าน, แปรรูปทำ กระดาษเรื่อง ใบใช้ทำยาผ้าเชื้อ
10. ตันจาก	ชื่อสามัญ	อยู่ตามแมวยอดคลองลิตดี ขอบขึ้นในดินนำท่อมชัง ป้าพรุ ช่วยกรองนำเสียก่อนลงทะเล	ต้นใช้ทำลวด เย็บจาก ใบใช้ห่อขม, ใช้ทำ บุหรี่ ก้านทำเครื่องจักสาน ลูกรับประทานได้
11. ตันลำเทิง ตันลำทิง	ชื่อสามัญ ชื่อภาษาถิ่น	อยู่ ตามริมป้าทั่วไปของคลองลิตดี ขอบขึ้นในดินที่มีน้ำกร่อยท่อมชัง ที่เป็น นำเคลือบ และนำเจิด ลำต้นคล้ายถาวรลักษณะของเชษ ไบไม้ต่างๆ ในลำคลอง	ต้นใช้ทำไซดกปลา ยอดใช้รับประทาน อาหาร มักนิยมทำแกง เลี้ยง
12. ไม้ถั่วขาว ลังกาได	ชื่อสามัญ ชื่อภาษาถิ่น	อยู่บริเวณตามป้าทั่วไปของคลองลิตดี ขอบในดินที่มีน้ำทะเลท่อมถึง หากช่วยยึดหน้าดิน	ต้นใช้ทำบ้าน, ทำไม้ พิน, ทำรั้วบ้าน
13. ไม้สั่ง ชีหงำ	ชื่อสามัญ ชื่อภาษาถิ่น	อยู่บริเวณตามป้าและริมคลองทั่วไป ของป้าชายเลนคลองลิตดี (ที่คลองปูเจา มากที่สุด) ขอบขึ้นตามดินที่มีน้ำทะเลท่อมถึง ช่วยยึดหน้าดินป้องกันดินพัง ลดการ เสียกรากของน้ำ	ต้นทำบ้าน, ไม้หุ้

14.ต้นلامก		อยู่ตามชายนา แควริมคลองลิดี ขอบขึ้นตามดินที่มีน้ำเดิมขึ้นถึง	ใบ, ยอด ใช้แกงกินได้ ลูก กินได้
15.ไม้ต้าเสา ตูดม	ชื่อสามัญ ชื่อภาษาถิ่น	อยู่ตามริมคันนา ป่าชายเลนคลองลิดี ขอบขึ้นในดินที่มีน้ำทະเลท่อมถึง ช่วยยีดหน้าดินป้องกันดินพัง	ต้น ทำบ้านเรือน, เสา โพงพาง, ลูก กินได้ กระซัง, โครงกระซัง ปลา
16.ไม้พังก้าหัวสูมดอกขา และดอก แดง ชื่อสามัญ ไตด ชื่อภาษาถิ่น		อยู่ต壤กลางป่าของคลองลิดี ขอบขึ้นในดินดอนที่มีน้ำเดิมขึ้นถึง รากป้องกันการหล่อเลี้ยงของน้ำ ช่วย ยึดหน้าดินป้องกันดินพัง	ต้น ใช้ทำบ้าน
17.สามแร้ง / สามกา		อยู่ตามคันนา ชายคลองของคลองลิดี ขอบขึ้นตามดินดอนท่ำไปที่มีน้ำเดิมขึ้นถึง	ต้น ทำยาสมุนไพร ใบ ใช้ทำยาพยาดิ
18.ต้นกลมมนก		อยู่แควริมน้ำของคลองลิดี ขอบขึ้นตามดินปลวก ดินดอน น้ำทະเล ขึ้นไม่ถึง	ต้น ใช้ทำขอบไช ลูกกินได้, ใช้ทำยา
19.ย่านลึงด		อยู่ตามต้นไม้ท้าวไป บริเวณคลองลิดี ขอบขึ้นตามดินที่มีน้ำท่อมขัง ลำต้น เป็นเก้าอี้	ต้น ใช้ทำขอบไช, ทำฟาก, ทำขอบ, เชือก栓น ฟาก
20.ย่านโนโน		อยู่ตามริมคลองของคลองลิดี ขอบขึ้นตามดินดอน ที่เป็นดินเดิม	ลำต้น และใบใช้พยา แก้คัน ยอดกินได้
21.ต้นแมงซือ		อยู่ตามริมคลอง ริมน้ำของคลองลิดี ขอบขึ้นในดินที่เป็นน้ำกร่อย รากช่วยยึดหน้าดิน ป้องกันตลิงพัง	ราก แก้ปวดพ่น ลูก กินได้
22.ต้นมีมี ปีปี	ชื่อสามัญ ชื่อภาษาถิ่น	มีอยู่ 2 ชนิด สีขาวอยู่กลางป่าในคลอง ลิดี สีดำ อยู่ตามป่าชายเลน ขอบขึ้นในดินทุกสภาพ ที่มีน้ำทະเล ท่อมถึง	ลำต้น ใช้ทำบ้านเรือน ตอไม้ที่ต่าย ใช้ทำยา กันยุง

รายการช่วยยืดหน้าดิน ป้องกันน้ำซึม		
23.ไม้เนียน	อยู่ตามริมคันนาของคลองลิตดี อยู่ได้ทั้ง 2 น้ำทั้งน้ำกร่อย และน้ำเค็ม รายการช่วยยืดหน้าดิน ป้องกันน้ำซึม	ต้น ใช้ทำบ้านเรือน ลูก รับประทานได้
24.ไม้ปอทะเล	อยู่ริมดอน ตามริมทุ่งนา ขอบซึ่นอยู่ตามชายฝั่งที่เป็นดินกร่อย รายการช่วยยืดหน้าดิน ป้องกันน้ำซึม	ต้น ใช้เปรูป ทำกงเรือ, กระดานเรือ
25.ต้นหูกวาง	อยู่ตามริมทะเล	ต้นเปรูป ทำดานกงเรือ
26.ต้นลูนใต้	อยู่ตามริมคลอง	ใบนำมาทำยาแก้คัน
27.ผักหวาน	อยู่ตามริมคันนา	ใบนำมาทำอาหาร ทำแกงเลียง
28.ไม้ดูหุน	อยู่ตามป่ายอดคลอง	ต้นทำด้ามขวน, ลูกทำยาแก้คัน
29.ผักเบี้ย	อยู่ตามคันนา	ต้น ทำเป็นอาหาร ผัก嫩ะ
30.นาฬี	อยู่ตามปาริมคันนา	ต้นนำมาทำด้ามขวน
31.ไม้มีผู้	อยู่ตามชายคลอง	ต้น ใช้ทำเสาสะพาน
32. hairy น้ำเค็ม	อยู่ตามยอดคลอง	ต้นทำไฟ ยอดเสาไฟ แกง
33.เห็ดแรม	อยู่ตามป่าทั่วไป	นำไปเป็นอาหาร
34.เห็ดแครง	อยู่ตามต้นไม้ที่ดายแล้ว	นำไปเป็นอาหาร
35.ต้นลำไส	อยู่ตามป่าทั่วไป	ต้นทำไฟ ลูกกินได้
36.เตยปานหนัน	อยู่ตามยอดคลอง	ใบนำไปทำเป็นเสื่อปูที่นอน
37.เตยหนู	อยู่ตามยอดคลอง	ลูกทำยาแก้คัน
38.ต้นเปี่ย	อยู่ตามยอดคลอง	ต้น แบรูปทำกระดานบ้าน
39.ไม้พังก้าดำ	อยู่ตามป่าที่สูง ช่วยลดการไหลเรียบ	ต้น แบรูปทำบ้าน

	ของน้ำ ป้องกันดินพัง	
40ไม้ป่าด	อยู่ตามชายทะเล ช่วยลดการไหลเชี่ยว ของน้ำ ป้องกันดินพัง	ต้น แปรรูปทำกระ丹 บ้าน

ข้อมูลพันธุ์สัตว์น้ำในป่าชายเลนคลองลิตดี

ชื่อสัตว์น้ำ	แหล่งที่พบ	คุณประโยชน์
1. บู่เปี้ยว	ตามคันนาทั่วไปของป่าชายเลน คลองลิตดี	นำไปทำอาหาร, ทำปูเค็ม
2. บู่ดำ	อยู่ป่าทั่วไปของคลองลิตดี	เป็นสัตว์เศรษฐกิจ เอาไปทำ อาหาร
3. บู่โน	อยู่ตามทั่วไปของคลอง มักหลบ ตามซอกหิน	นำมาเป็นอาหาร
4. บู่เหล็กไฟ	อยู่ตามทั่วไปของคลอง มักหลบ อยู่ตามหิน	นำมาเป็นอาหาร
5. หอยแครง	อยู่ตามชายทะเล ที่เป็นดอนทราย	นำมาเป็นอาหาร
6. หอยเต็ม	อยู่ในป่าgoing กang ริมชายทะเล ตาม ต้นไม้ ไปไม้	นำมาเป็นอาหาร
7. หอยลอกกัน	อยู่ตามป่าชายเลนทั่วไป ตามแอ่ง น้ำเค็ม	นำมาเป็นอาหาร
8. หอยครวย	อยู่ตามร่องคลอง, ตามแอ่งน้ำเค็ม	นำมาเป็นอาหาร
9. หอยดีเต๊บ (หอยนางรม)	อยู่ตามริมคลอง ตามรากไม้ going กang	นำมาเป็นอาหาร
10. หอยตาแดง (จุ๊บแจง)	อยู่ในป่าชายเลน ตามกิงไม้ ต้นไม้ ทั่วไป	นำมาเป็นอาหาร
11. ถุงกุลาดำ	อยู่ตามในคลอง	นำมาเป็นอาหาร (สัตว์เศรษฐกิจ)
12. ถุงเคย (ถุงตัวเล็กๆ)	อยู่ตาม ริมคลองลิตดี	นำมาเป็นอาหาร, ทำกะปิ
13. ปลิงทะเล	อยู่ตามริมทะเล	ทำเหยี่ยดกปลา และใช้ทำ ยา
14. ปลาดีน	อยู่ตามริมคลองทั่วไปที่เป็นดิน โคลน	ทำเหยี่ยดกปลา
15. ปลากระบอก	อยู่ตามริมคลองที่เป็นหาดและ	นำมาเป็นอาหาร

เป็นดินโคลน		
16. ปลากระพง	อยู่ตามริมคลองทั่วไป	นำมาเป็นอาหาร
17. ปลาเมือง (ปลาดุกทะเล)	อยู่ในคลองทั่วไป ตามแอ่งน้ำเดิม	นำมาเป็นอาหาร
18. ปลาดอกแดง	อยู่ตามในคลองทั่วไป ตามแหล่ง น้ำ ซอกหินปะการัง	นำมาเป็นอาหาร
19. ปลายินหา	อยู่ตามลำคลองโดยทั่วไป ตาม ซอกหิน แหล่งน้ำปะการัง	นำมาเป็นอาหาร
20. ปลาโตง	อยู่ในลำคลองโดยทั่วไป	นำมาเป็นอาหาร
21. ปลาสุมเปด	อยู่ในลำคลองโดยทั่วไป	นำมาเป็นอาหาร

ข้อมูลพันธุ์สัตว์บกในป่าชายเลนบ้านคลองลิดี

ชื่อพันธุ์สัตว์บก	แหล่งที่พบ	คุณประโยชน์
1. ลิง	อยู่ตามป่าทั่วไปของคลองลิดี คลองปูเรา ตามป่าชายเลน	เป็นสัตว์อนุรักษ์ ห้ามจับ (เป็นสัตว์ที่เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ ปัจจุบันเหลืออยู่ 7 ตัวใน คลองลิดี)
2. มดแดง	อยู่ตามต้นไม้ทั่วไป ชอบทำรัง	ไม่ดัดแปลงนำมาเป็นอาหารมนุษย์ และอาหารนก
3. ตัวเงิน ตัวทอง	อยู่ตามชายคลองทั่วไป	สัตว์อนุรักษ์
4. นกเขา	อยู่ตามทุ่งนา ตามต้นไม้ ของคลองลิดี	สัตว์อนุรักษ์
5. นกควัก	ตามทุ่งนา ตามป่าชายเลนที่เป็นดินดอนโดยทั่วไป	เป็นอาหารของมนุษย์
6. นกพังก้า	ตามชายคลองโดยทั่วไปของคลองลิดี	สัตว์อนุรักษ์ (เสียงของมันบอก เวลาไหนขึ้นน้ำลง)
7. นกหิวยา	อยู่ทั่วไปตามชายทะเล คลองลิดี, ตามท้องฟ้า	สัตว์อนุรักษ์ (เสียงของมันเป็น สัญญาณเตือนภัย เวลาพายุจะ เกิด)
8. หลิน	อยู่ตามที่สูง ที่เป็นดินดอนอยู่ในรูดาน ต้นไม้	เป็นสัตว์อนุรักษ์ ห้ามจับ (ปัจจุบันเหลือน้อย)
9. นกตีหลี	อยู่ตามริมทะเล	เป็นสัตว์อนุรักษ์ ห้ามจับ
10. งูเหลือม	อยู่ตามต้นไม้	เป็นสัตว์มีพิษ ที่กำลังสูญพันธุ์
11. นกกุนจง	อยู่ตามริมคลองลิดี โดยทั่วไป	เป็นสัตว์อนุรักษ์ ห้ามจับ
12. ผึ้ง	อยู่ตามต้นไม้ป่า	ให้น้ำผึ้ง เป็นอาหาร, ทำเป็นยา
13. แตน	อยู่ตามต้นไม้ไม้ กิ่งไม้ ทั่วไปของ คลองลิดี	เป็นสัตว์มีพิษ
14. ค่าง	อยู่ตามป่าทั่วไป	ปัจจุบันเป็นสัตว์อนุรักษ์ ห้ามจับ
15. จันไจ	อยู่ตามป่าไม้ทั่วไป	ให้น้ำดาลเป็นยา และอาหาร

16. ម្បស៉ាង (មេមែន)	ឈ្មោះតាមព័ត៌មានម៉ោងទៅប្រើប្រាស់ ឈ្មោះតាមព័ត៌មានម៉ោងទៅប្រើប្រាស់	បើនតុលាកម្មសំខាន់ខ្ពស់ ឱ្យបានប្រើប្រាស់ (បើនតុលាកម្មសំខាន់ខ្ពស់ ឱ្យបានប្រើប្រាស់)
17. ឈ្មបា	ឈ្មោះតាមព័ត៌មានម៉ោងទៅប្រើប្រាស់	បើនតុលាកម្មសំខាន់ខ្ពស់ ឱ្យបានប្រើប្រាស់
18. កីរបា	ឈ្មោះនៅគេងអូប៉ាង និងខេតបោរាយលេន គេងលិតិ	បើនតុលាកម្មសំខាន់ខ្ពស់ ឱ្យបានប្រើប្រាស់ (ការលើកដល់ស្ថាបុណ្យបង្កើត)
19. ឯុង	ឈ្មោះតាមព័រីងម៉ោងទៅប្រើប្រាស់	ឈ្មោះដំឡើងបើនយា និងអាហារ
20. ឯករាជប័ណ្ណកា	ឈ្មោះតាមបោរាយ និងការងារ ឱ្យបានប្រើប្រាស់	បើនតុលាកម្មសំខាន់ខ្ពស់ ឱ្យបានប្រើប្រាស់
21. ករោរក	ឈ្មោះតាមព័ត៌មានម៉ោងទៅប្រើប្រាស់ គេងលិតិ	បើនតុលាកម្មសំខាន់ខ្ពស់ ឱ្យបានប្រើប្រាស់

จากการสำรวจสภาพป่าโดยการสูมจากพื้นที่ป่าแบ่งเป็น 8 แปลง เป็นดังนี้

ชนิดไม้	ขนาดบрев ปริมาณที่ พบ	จำนวนดัน								รวม
		แปลงที่1	แปลงที่2	แปลงที่3	แปลงที่4	แปลงที่5	แปลงที่6	แปลงที่ 7	แปลงที่8	
แสม	1	-	41	-	-	-	1	-	-	42
(โปรดทราบ)	2	-	1	-	-	-	-	-	-	1
(สูมจากพื้นที่	3	-	-	-	9	-	3	70	3	85
วิจัย ป่าชาย	4	5	-	-	-	-	-	-	-	5
เลน คลองลิตตี	8	12	-	-	-	-	-	-	-	12
300 ไร่)	10	-	-	1	10	-	-	-	-	11
จากพันธุ์ไม้ทั้งหมด	จากพันธุ์ไม้ทั้งหมด	อยู่ทั่วไป	อยู่เขตต่าง	อยู่ใน	อยู่ใน	อยู่ตามร่อง	อยู่เขตยอด	อยู่เขตติ่ม	อยู่เขตติ่ม	
พบพันธุ์ไม้	พบพันธุ์ไม้	บริเวณ	กลาง	คลอง	คลอง	ของคลอง	คลอง	คลอง	คลอง	
27% ของ	27% ของ	คลองลิตตี	และสุดของ							
พื้นที่ป่า	พื้นที่ป่า		ยอดคลอง							
บีบี	6	1	1	-	1	-	-	-	-	3
(สูมจากพื้นที่	15	-	-	-	-	-	-	1	-	1
ที่ป่าชายเลน	20	-	-	-	12	-	-	-	-	12
คลองลิตตี	พื้นที่ป่า	อยู่บริเวณ	อยู่ข้างไป	อยู่ตาม						
300 ไร่)	ประมาณ	คลอง	จากกิ่น	ร่อง						
พื้นที่ป่า	2% ของ	คลอง	คลอง	ของกิ่น						
พังก้าใบ	พื้นที่ป่า	คลอง	คลอง	คลอง						
ใหญ่	1	-	4	-	-	-	-	-	-	4
(สูมจากพื้นที่	6	-	-	-	1	-	-	-	-	1
วิจัย ป่าชาย	7	-	-	-	-	-	-	5	-	5
เลน คลองลิตตี	8	-	3	-	3	-	-	-	-	6
300 ไร่)	พื้นที่ป่า	อยู่บริเวณ	อยู่ใน	อยู่ใน						
ประมาณ	3% ของพื้น		กลาง	กลาง						
พื้นที่ป่า	ที่ป่า		กลาง	กลาง						

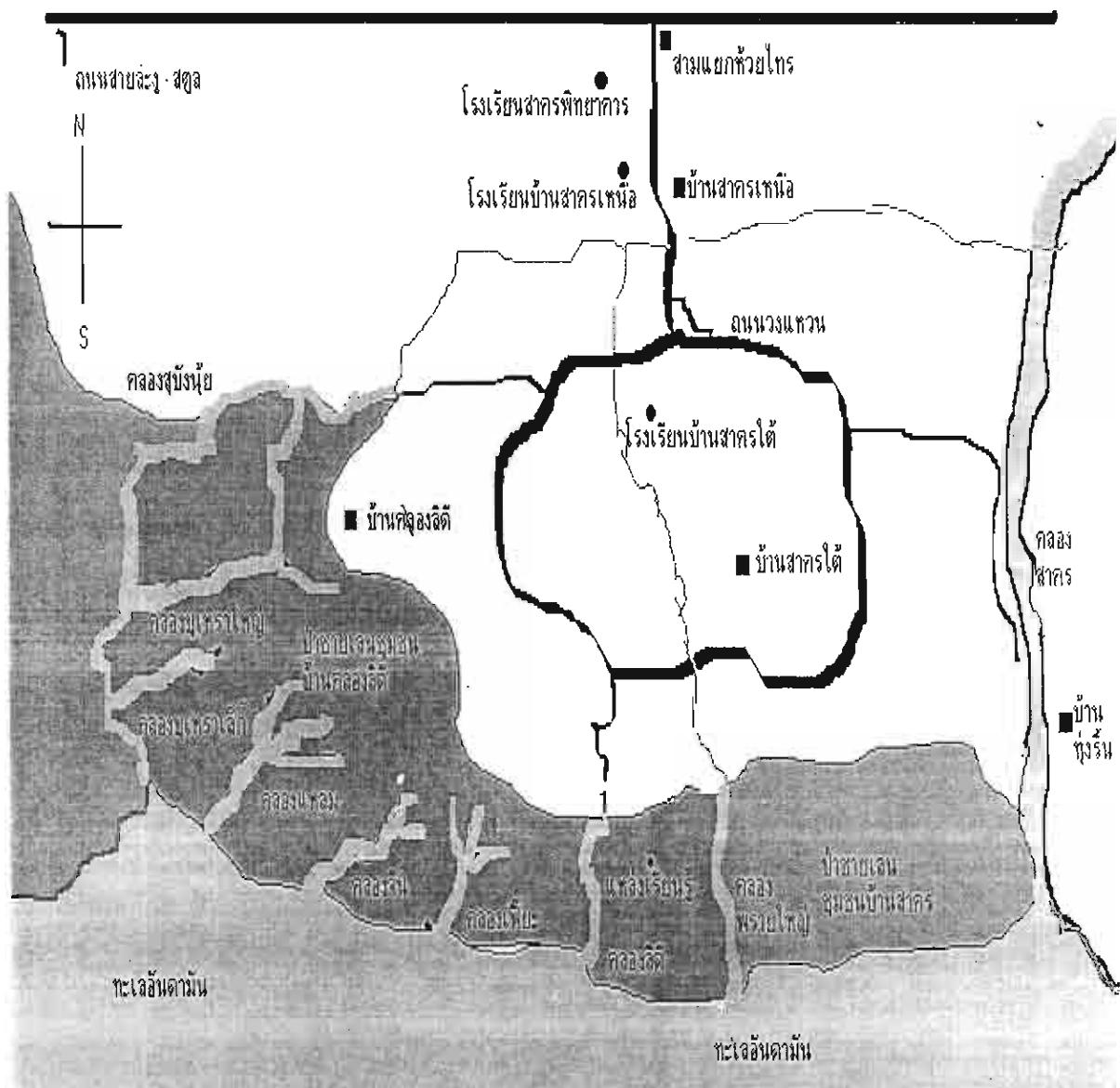
ໂຄງກາງ ໃບເລືກ (ສຸມຈາກພັ້ນທີ ວິຊຍ ປາກພາຍ ເລັນ ຄລອງລົດ 300 ໄຟ)	1	-	2	-	-	-	-	-	-	2
	2	-	3	-	-	-	-	-	7	10
(ສຸມຈາກພັ້ນທີ ວິຊຍ ປາກພາຍ ເລັນ ຄລອງລົດ 300 ໄຟ)	3	10	-	6	-	-	-	3	-	22
	4	-	-	-	-	-	-	-	9	9
ໂຄງກາງ ໃບໄໝໝ່ (ສຸມຈາກພັ້ນທີ ວິຊຍ ປາກພາຍ ເລັນ ຄລອງລົດ 300 ໄຟ)	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	8	-	-	3	-	-	72	-	-	75
ໂຄງກາງ ໃບໄໝໝ່ (ສຸມຈາກພັ້ນທີ ວິຊຍ ປາກພາຍ ເລັນ ຄລອງລົດ 300 ໄຟ)	28	-	-	-	52	5	-	-	-	57
	ພບພັນຄຸນໄມ້ ປະມາດ 31% ຂອງ ພັ້ນທີປ່າ	ອຸງທ້າໄປ ^{ຂອງຄລອງ}	ອຸງຮົມ ຄລອງ	ອຸງເຫດວິນ ຄລອງຂັ້ນ ໄປຕວງ ກລາງປ່າ	ອຸງໃນພັ້ນ ທີ່ຕິດກັບ ຍອດ ຄລອງ	ອຸງທ້າໄປ ^{ຂອງບົວເກີນ}	ອຸງເຫດວິນ ຄລອງ	ອຸງທ້າໄປ ^{ບົວເກີນ}	ອຸງ ບົວເກີນ ຍອດ ຄລອງ	
ໂຄງກາງ ໃບໄໝໝ່ (ສຸມຈາກພັ້ນທີ ວິຊຍ ປາກພາຍ ເລັນ ຄລອງລົດ 300 ໄຟ)	30	ພບພັນຄຸນໄມ້ ປະມາດ 2%ຂອງພັ້ນ ທີປ່າ	-	2	ອຸງຕາມ ວິນຄລອງ	-	12	ອຸງຕາມຍອດ ຄລອງ	-	14
	1	-	-	-	-	-	-	-	35	35
(ສຸມຈາກພັ້ນທີ ວິຊຍ ປາກພາຍ ເລັນ ຄລອງລົດ 300 ໄຟ)	2	-	3	-	9	-	9	70	-	91
	3	-	-	9	-	-	-	-	-	9
ໂຄງກາງ ໃບໄໝໝ່ (ສຸມຈາກພັ້ນທີ ວິຊຍ ປາກພາຍ ເລັນ ຄລອງລົດ 300 ໄຟ)	4	-	-	1	-	-	-	-	8	9
	5	14	-	-	-	-	1	-	-	15
ໂຄງກາງ ໃບໄໝໝ່ (ສຸມຈາກພັ້ນທີ ວິຊຍ ປາກພາຍ ເລັນ ຄລອງລົດ 300 ໄຟ)	8	-	6	10	-	-	-	-	-	16
	10	-	3	-	-	-	-	-	-	3
ແກນກຸ ໜມອ (ສຸມຈາກພັ້ນທີ ວິຊຍ ປາກພາຍ ເລັນ ຄລອງລົດ 300 ໄຟ)	ພບພັນຄຸນໄມ້ ປະມາດ 31%ຂອງ ພັ້ນທີປ່າ	ອຸງທ້າໄປ ^{ດາມຮົມ} ຄລອງ	ອຸງເຫດວິນ ຄລອງ	ອຸງຕາມ ຍອດ ຄລອງ	ອຸງຕາມ ຍອດ ຄລອງ	ອຸງທ້າໄປ ^{ຄລອງທີ່ໄປ}	ອຸງຕາມຮົມ ຄລອງ	ອຸງໃນ ^{ບົວເກີນ} ຄລອງທີ່ໄປ		259
	ພບພັນຄຸນໄມ້ ປະມາດ 3.4% ຂອງ ພັ້ນທີປ່າ	20 ^{ອຸງຕາມ ວິນຄລອງ}	132 ^{ອຸງຕາມຮົມ} ຄລອງ	60 ^{ອຸງຕາມ ວິນຄລອງ}	47 ^{ອຸງຕາມ ວິນຄລອງ}	-	-	-	-	

การบูน ดีด้า (สูนจากพื้นที่ วิจัย ป่าชาย เลน คลองลัตตี 300 ไร่)	3 พบพันธุ์ไม้ ประมาณ 0.1%ของ พื้นที่ป่า	-	-	1 อยู่ริม คลอง	-	-	-	-	-	-	1
ตะพูน (สูนจากพื้นที่ วิจัย ป่าชาย เลน คลองลัตตี 300 ไร่)	4 6 พบพันธุ์ไม้ ประมาณ 0.5%ของ พื้นที่ป่า	-	-	-	2 1 อยู่ริม คลองท้า วะ	-	-	-	-	-	2 1 รวม (561)
ต่อไม้ (สูนจากพื้นที่ วิจัย ป่าชาย เลน คลองลัตตี 300 ไร่)	-	-	28 อยู่ตาม ริมคลอง	29 ตอ อยู่ตาม ริมคลอง	13ตอ อยู่ตาม ริมคลอง	-	-	27 ตอ อยู่ตามริม คลอง	-	-	97 ตอ
ไม้เสีย (สูนจากพื้นที่ วิจัย ป่าชาย เลน คลองลัตตี 300 ไร่)	-	-	-	-	-	12 อยู่ตาม ริมคลอง	-	-	-	-	12

จากการสำรวจสภาพป่า จำนวนสัตว์น้ำ โดยการสูมจากพื้นที่ป่าแบ่งเป็น 8 แปลง
เป็นดังนี้

ชนิดสัตว์น้ำ	ปริมาณที่พบ	จำนวน (ตัว)								รวม
		แปลงที่1	แปลงที่2	แปลงที่3	แปลงที่4	แปลงที่5	แปลงที่6	แปลงที่ 7	แปลงที่8	
หอยเข็ม (สูมจากพื้นที่ วิจัย ป่าชาย เลน คลองลิตดี 300 ไร่)	พบสัตว์น้ำ ประมาณ 32% ของพื้นที่ ป่า	-	7 อยู่ตาม ราก โถงกาง ใบใหญ่ ริมคลอง	-	11 อยู่ตาม ราก โถงกาง ใบใหญ่ ริมคลอง	-	-	-	-	18
หอยจุบแดง (สูมจากพื้นที่ วิจัย ป่าชาย เลน คลองลิตดี 300 ไร่)	พบสัตว์น้ำ ประมาณ 32% ของพื้นที่ ป่า	1 อยู่ตาม ต้นตัวต่า	1 อยู่ตาม ต้นแกมกุ หมอก, ราก โถงกาง	-	10 อยู่ตาม ต้นตัวต่า กลางป่า ริมคลอง	-	-	7 อยู่ตามต้น แกมกุหมอก, ต้นตัวต่า	-	18
หอยเจดีย์ (สูมจากพื้นที่ วิจัย ป่าชาย เลน คลองลิตดี 300 ไร่)	พบสัตว์น้ำ ประมาณ 23% ของพื้นที่ ป่า	-	3 อยู่ตาม พื้นดิน และร่อง คลอง	-	10 อยู่ตาม พื้นดิน และร่อง คลอง	-	-	-	-	13
ปูเปี้ยรา (สูมจากพื้นที่ วิจัย ป่าชาย เลน คลองลิตดี 300 ไร่)	พบสัตว์น้ำ ประมาณ 9% ของพื้นที่ ป่า	-	2 อยู่ตามรู โคนต้นไม้ ท้าวไป	-	-	-	-	3 อยู่ตามรูพื้น ดิน ริม คลองท้าวไป	-	5 รวม 55 ตัว

แผนที่คลองลิตตี้ หมู่ที่ 3 ตำบลสาคร อำเภอท่าแพ จังหวัดสุโขทัย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย

ผลตามวัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการป้าชายเลนชุมชน

จากการที่ทีมวิจัยและชาวบ้านคลองลิตดีได้ร่วมกันศึกษารูปแบบการจัดการป้าชายเลนชุมชนเริ่มแรกตั้งแต่เวทีเปิดตัวโครงการวิจัย ศึกษาข้อมูลชุมชน รวมไปถึงสำรวจพื้นที่ทั่วพยการป้าชายเลน สำรวจคุณภาพพื้นที่ รวมรวม วิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนศึกษาดูงาน ทำให้ทีมและชาวบ้านคลองลิตดีได้รูปแบบการจัดการป้าชายเลนชุมชนมีคณะกรรมการภูมิภาคี ใช้ประโยชน์จากป้าและวางแผนการจัดการป้าชายเลนในพื้นที่ ดังนี้

1.) มีการแบ่งเขตป้าชายเลนเพื่อการจัดการป้าอย่างชัดเจน และติดป้ายบอกอาณาเขต ต่างๆตามป้าชายเลน เพื่อให้ชาวบ้านในชุมชน รวมทั้ง หมู่บ้านใกล้เคียงได้รู้อาณาเขตของป้า ที่เป็นพื้นที่การใช้ประโยชน์ร่วมกันในชุมชน และปฏิบัติไปตามกฎระเบียบของชุมชน ที่กำหนดไว้ มีการแบ่งโซนป้าแบ่งออกเป็น 5 เขตดังนี้

1.1 เขตอนุรักษ์ แบ่งออกเป็น 2 แปลงคือ แปลงที่ 1 อยู่ที่ปากคลองพลายเล็ก ถึงปากคลองลิตดีจำนวน 170 ไร่ เรียกว่าเขตอนุรักษ์เพื่อการเรียนรู้ แปลงที่ 2 จากปากคลองแหนมถึงปากคลองปุ่นเร่ร่าจำนวน 150 ไร่ อนุรักษ์ไว้เพื่อการเรียนรู้ของคนในชุมชนและนอกชุมชนมีการบังเกิดป้ายป่าและติดชื่อพันธุ์ไม้ตามต้นไม้ รวมไปถึงเป็นที่ศึกษาพันธุ์สัตว์น้ำ พันธุ์สัตว์บก รวมทั้งพันธุ์ไม้ต่ำชนิด เพื่อให้บุคคลทั่วไป และลูกหลานในชุมชนได้เรียนรู้

1.2 เขตอนุรักษ์เพาะพันธุ์กล้าไม้ เพาะพันธุ์ไม้ อยู่ที่ปากคลองปุ่นเร่ร่าในใหญ่ ถึงปากคลองสบังเล็ก จำนวน 410 ไร่ อนุรักษ์ไว้เพื่อไว้เป็นแปลงเพาะพันธุ์กล้าไม้ ลูกที่ได้นำมาขยายพันธุ์ ผูกเก็บมาเพาะปลูก พื้นพื้นป้าชุมชน และเพื่อทางเศรษฐกิจคือไว้ขาย โดยมีพันธุ์ไม้ที่คัดเป็นแม่ฝักคือ ไม้โคงการใบเล็ก ใบใหญ่ ต้นถั่วขาว ถั่วดำ ต้นเรียว ต้นแสม ซึ่งใช้ประโยชน์ได้มาก ที่สุด เพราะเป็นไม้ประทบที่อ่อนแข็ง และมีพันธุ์ฝักมากทางง่ายโดยเนพาะไม้แสม

1.3 เขตอนุรักษ์พันธุ์พืชสมุนไพร จากปากคลองแหนมถึง ปากคลองปุ่นเร่ร่าเล็กและบริเวณคลองเพียบถึงคลองจีน จำนวน 750 ไร่ เพื่อศึกษาเรียนรู้เรื่องยาสมุนไพร อนุรักษ์ไว้นำมาใช้ในการรักษาโรค ตามภูมิปัญญาชาวบ้าน ตลอดจนอนุรักษ์พันธุ์เมืองทุกชนิด ไว้เป็นที่ขยายพันธุ์ของสัตว์น้ำ เป็นที่อยู่ของปู ปลา หอย ในบริเวณนี้จะไม่ให้ชาวบ้านตัดไม้ จะให้ชาวบ้านนำหอย ปู กุ้ง ปลามาปล่อย อนาคตจะทำเป็นแปลงป่าที่สมบูรณ์ คือสามารถปลูกไม้จัดเป็นโซนให้เป็นระเบียบตามชนิดของต้นไม้ เช่น ถ้าเป็นไม้โคงการใบเล็ก

ก็ไปเล็กตลอด ถ้าเป็นไม้แสมก็เป็นไม้แสมตลอด

1.4 เขตอนุรักษ์เพาะพันธุ์จาก จากป่าคลองลิดี ถึงคลองเพี้ยะ จำนวน 450 ไร่ ปลูกไว้เพื่อประโยชน์ใช้สอยในชุมชน ให้ชาวบ้านหันมาใช้ประโยชน์จากต้นจากเพื่อต่อไปจะได้เป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน

1.5 ป้าใช้สอยในชุมชนเรียกว่าป้าชายเลนชุมชนบ้านคลองลิดี คือจากคลองพลายใหญ่ถึงคลองพลายเล็กจำนวน 130 ไร่ และอีกแปลงหนึ่งคืออยู่ที่คลองสูบังเล็กจากป่าคลองถึงหน้าท่าเรือตีฉีะ จำนวน 150 ไร่ ให้ชาวบ้านในชุมชนใช้ประโยชน์ ถ้าใครตัดไม้ต้องสมัครเป็นสมาชิกและขออนุญาตจากคณะกรรมการป้าชายเลนชุมชนบ้านคลองลิดีและใน การตัดไม้จะต้องเสียค่าธรรมเนียมครั้งละ 10 บาท

2.) มีคณะกรรมการป้าชายเลนชุมชนบ้านคลองลิดี 23 คน มีการแบ่งหน้าที่ตามความรับผิดชอบในการบริหารจัดการกลุ่มดูแลกองทุนป้าทำหน้าที่เก็บเงินจากผู้สมัครที่เป็นสมาชิกและค่าธรรมเนียมการใช้ไม้ เงินที่ได้นำเข้ากองทุนไว้จ่ายตามความจำเป็นของกลุ่ม

3.) ได้กغرะเบี้ยนการใช้ไม้ในป้าชีงเป็นข้อตกลงร่วมกันในชุมชนคลองลิดี เนื่องจาก การเป็นสมาชิกต้องมาจากคนหมู่ที่ 3 เท่านั้น ถ้าคนหมู่บ้านอื่นสมัคร ชี้້อนอยู่กับดุลพินิจของคณะกรรมการ ครอบครัวหนึ่งต้องสมัครเป็นสมาชิก 1 คนโดยมีอายุ 18 ปีขึ้นไปค่าสมัครเป็นสมาชิก คนละ 5 บาท สมาชิกต้องเข้าร่วมกับกิจกรรมของชุมชนทุกครั้งเมื่อมีกำหนด ผู้ใดต้องการใช้ไม้ ต้องเสียค่าธรรมเนียมคนละ 10 บาท และต้องมีใบแสดงความจำแนกขอใช้ไม้จากคณะกรรมการ และยื่นให้คณะกรรมการภายใน 3 วัน ปัจจุบันมีสมาชิก 66 คนจาก 138 ครอบครัว ไม่ที่ตัดส่วนใหญ่สมาชิกนำไปใช้ในการทำบ้าน คอกวัว รั้วบ้าน ทำหลังเพิงพาง และอื่นๆ สมาชิกคนใดที่ได้ใช้ประโยชน์จากไม้ไปแล้วต้องปลูกทดแทนในอัตราส่วน 1 ตันเท่ากับ 5 ตันพร้อมการรักษาและฟื้นฟู และสมาชิกคนใดที่ได้ประโยชน์จากไม้เกินกว่าที่ขออนุญาตถือเป็นความผิด ถ้าฝ่าฝืน จะกล่าวตักเตือนไม่เกิน 2 ครั้ง หากยังฝ่าฝืนให้คณะกรรมการเป็นผู้พิจารณาโทษ และห้ามบุคคลภายนอกเข้ามาตัดไม้โดยไม่ได้รับอนุญาต และมีการประชุมคณะกรรมการป้าชายเลนเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนข่าวสารการรับรู้ความเคลื่อนไหวของส่วนราชการในการดูแลรักษาป่าให้สอดคล้องกับกฎหมายของรัฐ และรับรู้การใช้กغرะเบี้ยน การใช้ผลประโยชน์จากป้าร่วมกัน ผลที่ได้จากการจัดการป้าคือ ทำให้เกิดความร่วมมือ

4.) มีแผนกิจกรรมฟื้นฟูป่า / ปลูกป่า / ฟางป่า / ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ และกิจกรรมการป่าชุม ทีมคณะกรรมการป่าในระหว่างการดำเนินงานมีการทำกิจกรรมดังนี้

4.1 มีการปลูกป่าปีละ 2 ครั้งตามแผนระยะ 3 ปี โดยในช่วงการทำวิจัยมีการปลูกพันธุ์ ก้ามไม้ จำนวน 2 ครั้งคือที่เกาะแมวโดยรวมกับพื้นท้องชุมชนคลองลิดีหัวหน้าส่วน

ภาคการในตำบล นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยทักษิณ และเยาวชนในชุมชนและครัวเรือนที่

สองบริเวณท่าเรือคลองลิตดี ซึ่งร่วมกันชาวบ้านและองค์กรบริหารส่วนตำบลสาคร

4.2 พื้นที่ว่างเปล่า

4.3 มีการตอกแต่ง สร้างป่าอย่างต่อเนื่อง

4.4 มีการปล่อยสัตว์น้ำคือกุ้งกุลาดำในช่วงการทำวิจัย 3 ครั้ง และจะปล่อยอย่างต่อเนื่องทุกปีเพื่อเพิ่มพันธุ์สัตว์น้ำ อาทิ กุ้ง หอย ปู ปลา รวมทั้งมีการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำในวันสำคัญ ร่วมกับหน่วยงานของรัฐด้วย

5.) มีการนำแผนวางไว้ และจัดทำโครงการไปยังหน่วยงานต่างๆเพื่อขออนุมัติ ประเมินความร่วมมือ ให้เป็นไปตามเป้าหมายของกลุ่ม

5.1 การนำแผนกิจกรรมที่นับเป็นป่าชายเลนบรรจุในแผนงบประมาณของ อบต. ป้ายป่า

5.2 คณะกรรมการป่าชายเลนได้จัดทำรายชื่อผู้เห็นด้วยในการขอพื้นที่ป่าจำนวน 289.

คน เพื่อจัดทำเป็นป่าชุมชน และจัดทำโครงการนำเสนอไปยังองค์กรบริหารส่วนตำบลสาคร และส่งต่อไปยังสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 36 ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบป่าเพื่อต้องการให้ชุมชนเข้ามาบริหารจัดการ ดูแลป่าด้วยตนเองโดยมีรัฐสนับสนุน

5.3 ที่มีวิจัยและชาวบ้านร่วมกันสร้างศาลาเพื่อการเรียนรู้ 1 หลังในป่าชายเลน สร้างสะพานบล็อกเวียร์ระยะทาง 150 เมตรสำหรับเดินชมป่า ทำให้เด็ก เยาวชน และชาวบ้านที่ไม่ได้เรียนรู้ ศึกษาพันธุ์ไม้ ต่างๆ ในป่าชายเลนคลองลิตดี และเป็นที่สันทนาการ

5.4 จัดทำโครงการ และได้รับการสนับสนุนโครงการอนุมัติทำเฟอร์นิเจอร์ไม้ จากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสตูล เป็นการทำเฟอร์นิเจอร์จากไม้ที่ใช้ประโยชน์ไม่ได้ หรือเศษกิ่งไม้ที่ชาวบ้านตัดโค่นลำต้น สรุนกิ่งไม้ได้ใช้ประโยชน์ต่อไม้

5.5 จัดทำโครงการเสนอสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 36 เพื่อทำสะพาน และศาลาเพิ่มอีก 1 หลัง และโครงการปล่อยพันธุ์หอยด้วยตาแดง พันธุ์ปูด้า เพื่อเพิ่มปริมาณสัตว์ในแหล่งเรียนรู้ให้กับเด็ก

5.6 ประสานความร่วมมือกับศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งสตูลเพื่อสำรวจคุณภาพน้ำในพื้นที่บ้านคลองลิตดีจนเป็นแผนงานของศูนย์ในการเก็บตัวอย่างน้ำทุก ๔ ระยะ

5.7 การประสานความร่วมมือกับหน่วยบ้านที่จัดทำป่าชายเลนชุมชนในเขตจังหวัดสตูล ของชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน จ.สตูล

5.8 เข้าร่วมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การพัฒนาชุมชนประมงชายฝั่งและวิถีการดำรงชีพหลังเกิดเหตุการณ์ธรณีพิบัติสึนามี วันที่ 14-15 กุมภาพันธ์ 2548 โรงเรียนรอยัลภูเก็ต ชีตี้ จังหวัดภูเก็ต จัดโดยโครงการ CHARM ตัวแทนที่เข้าร่วมได้เสนอ กิจกรรมสร้างศาลาเรียนรู้เพิ่มเติม

2. เพื่อเป็นเวทีการแลกเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ของคนในหมู่บ้านในการพัฒนาด้านต่างๆ และองค์ความรู้ด้านทรัพยากรธรรมชาติชายฝั่งทะเล

จากการที่มีวิจัยได้จัดกิจกรรมตามขั้นตอนของการของงานวิจัยที่ผ่านมาหลายเที่ยว แต่ละเที่ยนนำเสนอโครงการร่วมกับชาวบ้านคลองลิดี ศึกษาข้อมูลชุมชน สำรวจพื้นที่ป่า สำรวจสภาพน้ำ เวทีเคราะห์ข้อมูลชุมชน ตลอดจนศึกษาดูงาน ทำกิจกรรมการจัดการป่า จนสุดท้ายเที่ยวนี้นำเสนอผลงานวิจัยซึ่งจากหลายเที่ยวที่มีพื้นที่น้องชาวบ้านคลองลิดีเข้าร่วมกิจกรรม ร่วมศึกษาจนเกิดการแลกเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เกิดความคิดเพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลนของชุมชน ทำให้คนในชุมชนคลองลิดีเกิดการเรียนรู้และนำไปสู่การพัฒนาในด้านต่างๆดังนี้ ดือ

1. ด้านการมีส่วนร่วม จากการมีส่วนร่วม จากการมีส่วนร่วมในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเพียงผู้ไปร่วมกระบวนการ โดยมีบุคคลภายนอกเป็นเจ้าของเรื่อง จากการจัดการป่าเป็นบทบาทเจ้าน้ำที่รู้ ช่วงแรก มีเจ้าน้ำที่มีความดูแล บอกกล่าวกับผู้นำในชุมชน กำหนด ผู้ใหญ่บ้านอย่างให้ชาวบ้านตัดไม้ ทำลายป่า ต่อมารู้ได้ให้เอกชนเข้าสัมปทานไม้ ชาวบ้านไปเป็นลูกจ้างตัดไม้ ลูกจ้างปลูกฟื้นฟู ในการให้สัมปทานเป็นปัญหาต่อ ไม่มีพื้นที่ให้ชาวบ้านใช้สอย จึงมีข้อตกลงร่วมกันที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ระหว่าง เจ้าน้ำที่ป่าไม้ ผู้สัมปทาน และผู้นำชุมชนให้แบ่งพื้นที่ใช้สอยให้กับชาวบ้าน ชาวบ้านอยู่ในฐานะผู้ใช้ประโยชน์อย่างเดียว

เมื่อมีการตัดไม้ในพื้นที่สัมปทานมาก จนการฟื้นฟูไม่ทันกับการตัด เจ้าน้ำที่รู้เลยจัดทำโครงการฟื้นฟูป่าช่วยเหลือช่างเอาพื้นที่ป่าให้สอยของชาวบ้าน มีกระบวนการเรียบห้ามตัด และกระทำได้ใน การฟื้นฟูชาวบ้านเป็นลูกจ้าง sang-pa ปลูกป่า

เมื่อมีการปิดการสัมปทานเป็นโอกาสที่ชาวบ้านที่ต้องเปลี่ยนบทบาทมาเป็นผู้ดูแล รักษา จัดการป่าแบบมีส่วนร่วมของชุมชนโดยใช้กระบวนการวิจัย ซึ่งเห็นการมีส่วนร่วมดังนี้

- 1.1 ปริมาณการเข้าร่วมกิจกรรมของคนในชุมชน และภายนอกชุมชน หลายปีที่ผ่านมา ชุมชนคลองลิดีไม่เคยมีกิจกรรมอะไรในหมู่บ้านไม่ว่าด้านกิจกรรมสันนากา หรืออื่นใด ก็แล้วแต่ เมื่อมีโครงการวิจัยเข้ามา เปิดโอกาสให้ทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมกิจกรรม ในการศึกษาข้อมูลที่ต้องอธิบาย ทำความเข้าใจ และประชุมเรื่อยๆจากที่เคยต่อต้านคือการไม่

เห็นด้วย กลับเข้าใจ เริ่มซึ้งเห็นด้วย ชาวบ้านให้ความร่วมมือโดยการให้ข้อมูลบอกเล่า ประวัติชุมชนจากอดีตสู่ปัจจุบัน ชาวบ้านบางคนไม่เคยรู้ ชาวบ้านให้ความร่วมมือในการที่ทีมลงสำรวจพื้นที่ศึกษาข้อมูลชุมชน

สืบเนื่องมาจากการไปศึกษาดูงานที่บ้านตะจะะ ชาวบ้านประมาณ 80 % เห็น ด้วยกับการทำป่าชุมชน ลิ่งแรกที่ชุมชนพื้นฟูคือ ช่วยกันอนุรักษ์จัดการดูแล ปลูกทดแทน ปล่อยพันธุ์คืนสู่ธรรมชาติเป็นขบวนการโดยมีเยาวชนซึ่งเป็นลูกหลานช่วยกันดูแล ด้วยการขอพันธุ์ไม้และพันธุ์สัตว์น้ำจากศูนย์วิจัยฯ ร่วมกันปลูกและปล่อยกุ้งคืนสู่ธรรมชาติปีละ 2 ครั้ง สร้าง

ผลให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้นหากินเลี้ยงชีพโดยไม่ต้องออกไปหา กินไกล ปริมาณชาวบ้านเข้า มาร่วมกิจกรรมเพิ่มขึ้น ใน การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ พื้นฟูป่า ปลูกป่า สมควรเข้าร่วม เป็นสมาชิกป่าชัยленชุมชน คนที่ไม่เคยเข้าร่วมกลับเข้าร่วม จากอดีตประมาณ 40 % ปัจจุบันความสนใจ ของชาวบ้านเพิ่มขึ้น 70

ในการทำกิจกรรมแต่ละครั้งมีการน้อมถ่อมตน ประสบความร่วมมือกับหน่วยงาน ต่าง นำมาเข้าร่วมกิจกรรม พร้อมกับให้ข้อมูลที่ได้ศึกษา แผนงาน โครงการ แนวทางของกตุม เช่น สถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชัยленที่ 36 ศูนย์วิจัยและพัฒนาป่าชัยฝั่งสตูล จาก อำเภอท่าแพ ครู กศน. องค์กรบริหารส่วนตำบลสาคร ครูและนักเรียนโรงเรียนสาครพิทยา ศาสตร์ โรงสาครได้ จากชุมชนชาวป่าชัยพื้นบ้าน แกนนำป่าชุมชนหมู่บ้านไกลัดีง

1.2 ร่วมแสดงความคิดเห็น ในการป่าชุม หรือทำกิจกรรมชาวบ้านให้ร่วมแสดงความคิดเห็น กับที่ป่าชุม เช่น ภารกิจภาระเบียนป่า การจัดพื้นที่ วางแผนกิจกรรมพื้นฟู แสดงความคิดเห็นในการสร้างศาลาเรียนรู้ และอื่นๆ

1.3 ร่วมออกแรงกาย ทรัพย์สิน และทุนเดิมที่มีอยู่ ในการทำกิจกรรม เช่น การสร้างศาลาเรียนรู้ที่ต้องใช้ทั้งกำลังคน และทุนบางส่วน นอกจานั้นให้วัตถุดินที่มีอยู่มาใช้ คือ จากไปตัดมา แล้วร่วมกันยึบเพื่อมุ่งหลังศาลา การทำกับข้าวเลี้ยงโดยการนำปลา ที่ได้จาก ทะเลมาไว้ร่วมกันประกอบอาหาร

2. ด้านจิตใจ

2.1 ชาวบ้านมีการตื่นตัว มีจิตสำนึkcือร่วมเป็นเจ้าของป่าร่วมกัน การใช้ไม้ป่าชัยлен เมื่อก่อนไม่มีกฎเกณฑ์ ตัดตามใจชอบ เมื่อมีกฎระเบียนของชุมชน ทุกคนต้องเคารพกฎร่วม กัน มีการน้อมถ่อมตน ตักเตือนกันเองของสมาชิก

2.2 ชาวบ้านมีแรงจูงใจเกิดขึ้นเมื่อป้าสมบูรณ์จำนวนสัตหัน้ำเริ่มกลับเข้ามาเพิ่มขึ้น คือกุ้ง กุลัด ปูด้า กลับเข้ามาทำให้เห็นชัดเจนคือ ผลประโยชน์ที่ได้ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะกางลุ่ม หากแต่เป็นผลประโยชน์ร่วมกันของชุมชนทั้งสิ้น ชาวบ้านเห็นด้วยและเกิดการยอมรับ องค์ความรู้ด้านทรัพยากรธรรมชาติชายฝั่งทะเล

จากการที่มีวิจัยและชาวบ้านได้ร่วมกันศึกษาฐานแบบการจัดการป่าชายเลนชุมชนโดย ได้ศึกษาตามขบวนการและมีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับคนในชุมชน สงผลให้เกิดองค์ความรู้ ที่ได้จากการศึกษาวิจัยป่าชายเลนคลองลิดดีด้านทรัพยากรชายฝั่งทะเลเมื่อดังนี้คือ

1. จากการสำรวจสภาพป่าทำให้รู้ว่าป่าไม้มีมาก ทำให้น้ำในบริเวณคลองโถและคลอง ก็กัวง น้ำก็ลึก หลังจากป่าไม้ถูกทำลายลงโดยเนพะไม้บริเวณริมคลองทำให้คลอง ถูกน้ำกัดเซาะดินบริเวณริมคลองพังลงทับกันทำให้คลองเกิดการตื้นเขิน
2. จากบอคเล่าของชาวบ้านเล่าว่าในสมัยเมื่อมีป่ายังไม่ถูกทำลายการเดินในป่าต้อง เดินไปตามรากไม้คือต้นโงกโงก ทำให้เราได้ทราบว่าในสมัยที่ป่าไม้แน่นหนา ราก โงกโงกจะเป็นตัวกรองเศษไม้ใบไม้ให้หลงล้ำคลอง ซึ่งใบไม้ก็กล้ายเป็นปุ๋ยไปใน ตัว หลังจากไม่ถูกทำลายผ่านตากหรือน้ำมาก ทำให้เศษไม้ใบไม้หลงล้ำคลองเกิด การทับกันของใบไม้ออยู่บริเวณยอดคลองทำให้เกิดการเน่าเสียของน้ำ และสัตหันง ชนิดไม่เข้าไปพึงพิง และวางไว้ จากการได้ศึกษาทำให้รู้ว่าธรรมชาติจะเป็นตัวปรับ สภาพของน้ำให้เป็นแบบสมบูรณ์ ทำให้มีไม้ที่สมบูรณ์เต็มที่ซึ่งมนุษย์ไม่สามารถจะ ทำให้สมบูรณ์เหมือนธรรมชาติได้
3. เมื่อป่าไม้สมบูรณ์ทำให้เราได้รู้ว่าประโยชน์ของไม้มีมากไม่ว่าจะเป็นตัวกำบังลม กำบังคลื่นและเป็นแหล่งพั่งพิงของสัตหันน้ำยังอื่น
4. ในการสำรวจสภาพน้ำทำให้รู้ว่าน้ำเสียมีสารตกค้างซึ่งลักษณะของน้ำเสียจะมีข้อ สังเกตคือ สภาพน้ำมี 2 ชั้นมีลักษณะชั้นข้างใต้มีแมงกระพรุนเล็กมากมายถ้าเลี้ยง ปลาจะทำให้ปลาตายด ถ้าบริเวณน้ำมีลักษณะแบบนี้จะทำให้เลี้ยงปลาไม่ได้ซึ่งจะ เกิดขึ้นในเดือนเมษายน ถึงเดือนพฤษภาคมซึ่งที่มันจะเปลี่ยนถูกจากฤดูแล้งเข้าสู่ ฤดูฝนเกิดจากใบไม้ผลัดใบเกิดการทำลายจากฤดูกาลเป็นช่วงที่ลมมรสุมเปลี่ยนทิศทาง น้ำจะ มากในตอนกลางคืนทำให้มีสามารถพัดเศษไม้ทั้งหมดลงสู่ทะเลได้
5. ได้รู้วิธีการวัดสภาพความสมบูรณ์ของป่าว่าทำอย่างไร การวัดสภาพน้ำที่เป็นหลัก วิชาการที่มีการยอมรับ

6. ได้รู้ความจริง ข้อเท็จจริง เรื่องประวัติศาสตร์จากที่เคยรู้มาเล็กน้อยๆ มาเป็นเรื่อง ราวที่หลายคนในสามารถเล่าได้
7. ทำให้รู้ว่าป้าชายเลนคลองลิตติมพันธุ์ไม่ที่หายาก และพันธุ์ไม้ที่หายาก เช่นไม้โกงกาง ไม้แสม โดยเฉพาะไม้ปีมีรากมากเป็นที่ยึดของหน้าดิน ต้นโตดเป็นไม้ที่หายาก กำลังจะสูญพันธุ์เป็นแม้ไม่ใหญ่ที่สุดในป้าชายเลนคลองลิตติคุณสมบัติทำมาเป็นไม้ แปรรูปทำบ้าน อุปกรณ์ประมง สมัยก่อนเป็นไม้ใหญ่คุณโอบ 4-6 คนนั่งล้อมวงกิน ข้าวได้ จากการทราบของลักษณะของพันธุ์ไม้ที่หายากทำให้นำไปสู่การปลูกเพิ่ม ความรู้เรื่องพันธุ์ไม้ ระบบเกษตรเป็นอยู่ เช่นต้นติดขยายพันธุ์ได้ยาก เพราะว่าลูก ผักเป็นหัวรุ่ม ช่วงหล่นจะทกน้ำหนัก ไม่สามารถปักในดิน ถ้าหล่นมันแตกลูกหนึ่งมี 4 เมล็ดน้ำหนักเบา หล่นจะไม่ปักลงดินโดยไปตามน้ำ หนูชอบแทะเมล็ด หรือปู เปรี้ยวชอบกินผลอ่อนของมัน
8. เมื่อก่อนมีการตัดไม้มาก ทำให้น้ำเนินสาบเปลือกไม้ใบไม้ ปลาไม่ค่อยมาอยู่เมื่อได้ ป้าชุมชนกลับคืนมาไม่มีการตัดไม้ ทรัพยากรสัตว์น้ำทุกชนิดเพิ่มมากขึ้นปลาชอบเข้า มาอยู่มากขึ้น น้ำใสเป็นแหล่งอาหารของสัตว์วัยอ่อน ชาวบ้านทำมาหากินคล่องตัว ขึ้นเมื่อมีป่า
9. ปูดำชอบหากินตามน้ำ น้ำเข้มถึงในน้ำกินถึงน้ำ บางตัวเริ่มลอกคราบมันจะดูออยู่
10. การออกไปทำมาหากินในทະเลไม่ได้มาจากการรอโชคแต่เกิดจากความชัยันชั้นแข็ง เท่านั้น

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานวิจัย

ด้วยวิธีการที่จะหานกลับคืนมาของป่า และพันธุ์สัตว์น้ำ พันธุ์สัตว์บกเพิ่มขึ้นต้องมีแนวร่วมช่วยกันคิดช่วยกันแก้ปัญหา เพราะจากอดีตนั้นไม่ได้คิดไม่ได้รักษา ไม่ได้พื้นฟู ไม่มีกิจกรรมทั้งที่รู้ว่าการจัดระเบียนของป่าให้สมบูรณ์นั้นเป็นสิ่งสำคัญ การเข้าร่วมด้วยในช่วงแรกๆดูประ伤ค์เดียวกันที่จะไขข้อข้องใจในการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลนทุกชน ที่สำคัญคือบ้านคลองลิดมีป่าใช้สอยที่ต้องรักษาดูแลสภาพป่าไม้ให้เสื่อมโกรนประกอบไปด้วยกับการดูแลผู้ที่ลักลอบตัดไม้พร้อมที่จะจับกุมดำเนินคดีได้ทันที ป่าใช้สอยเป็นป่าที่ยอมรับของบ้านคลองลิดเพียงแต่ว่าขาดการดูแลไม่ดีเท่าที่ควร และที่ทุกคนยอมรับจากผลการดำเนินงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เกี่ยวกับเรื่องป่าใช้สอยคือการให้ประโยชน์อย่างเดียวแต่ยังขาดกิจกรรม การที่น้ำ การประสานความร่วมมือ การดำเนินการวิจัยเป็นไปค่อนข้างยาก ที่มีต้องอาศัย ปรับความเข้าใจต้องซึ้งแจงเรื่องของป่าใช้สอยและป่าทุกชนว่าต่างกันอย่างไร เบรียนเสมอเรื่องใจที่มีอย่างแรงกล้าพร้อมที่จะเรียนรู้สร้างสรรค์โครงการ ผู้ที่ดึงชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมกระบวนการสร้างความเข้า

ใจมากที่สุดก็คือสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 36 ศูนย์วิจัยและพัฒนาป่าชายฝั่งสตูล ผู้ช่วยประธานาธิบดี ผู้นำศาสนา ฝ่ายปกครองหมู่บ้านคือ องค์การบริหารส่วนตำบล และองค์กรเครือข่ายชุมชนป่าชายฝั่งพื้นบ้านจังหวัดสตูล ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างเด่น ขัดคือ

ต่อชุมชนคลองลิตตี

1. ทำให้ชุมชนเห็นคุณค่าป่า ถ้าหากมีการจัดการป่าให้สมบูรณ์ สตัวร์น้ำเริ่มเข้ามาอยู่ใน คลองเรื่อยๆ ปู ปลาเพิ่มมากขึ้น เช่นปูดำ จากที่เคยไม่ได้มาในรอบปีทำให้ได้มากขึ้น เพราะมีป่าอุดมสมบูรณ์ทำให้เด็กๆมีรายได้จากการตกปูดำในวันหยุด พันธุ์สตัวร์น้ำมีมาก ให้เห็นในบริเวณใกล้เคียงสามารถเห็นชัดเจน เช่นเมื่อก่อนชาวบ้านตกปูดำใน 7 วันได้ คนละ 10-20 กิโลกรัม ปัจจุบันเมื่อป่าสมบูรณ์ขึ้นตกได้คนละ 30-40 กิโลกรัมข่ายได้เงิน ครั้งละ 3,000-8,000 บาท
2. ชาวบ้านมีส่วนร่วมมีจิตสำนึกรักษาป่า จากคนที่ไม่เคยเห็นความสำคัญเมื่อก่อนไม่เคยเข้าร่วมปลูกป่า กลับเข้าร่วมคนที่ไม่เคยมีเวลา空空ให้เวลาเพราะเห็นความสำคัญ บางครั้ง ตั้งคำถามกับคณะกรรมการเมื่อไหร่จะทำกิจกรรมกันอีก
3. เกิดองค์กรกลุ่มชาวบ้านมีภูมิปัญญา สมาชิกมีการปฏิบัติตามภูมิปัญญาที่กำหนดให้โดยเคร่งครัด มีคณะกรรมการ 23 คน ร่วมกันดูแลบริหารจัดการป่าชายเลนร่วมกับชาวบ้านในชุมชนที่เป็นของชุมชนเองเพื่อให้ป่าและผลที่ได้จากป่าเกิดการใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างยั่งยืน
4. ชาวบ้านประมาณ 10 ครัวเรือนมีการลงทุนเลี้ยงปลากระชัง ซึ่งเกิดจากการที่เจ้าหน้าที่ไปสำรวจตรวจสอบน้ำ น้ำคลองลิตตีไม่มีสารตกค้างจึงปลดภัยในการเลี้ยงปลา และยังมีชาวบ้านอีกจำนวนมากสนใจในการเลี้ยงปลากระชัง เนื่องจากคลองลิตตีจะเลี้ยงปลากระชังไม่ได้เลย เพราะมีสารตกค้างเกิดจาก 2 ประการคือ เกิดจากคน สาเหตุตัดต้นไม้แล้วมีการทับถมของใบไม้ ทำให้น้ำไหลผ่านไม่ได้ อีกอย่างมีการทิ้งขยะลงไป และเกิดจากป่าเอง เกิดจากการน้ำเสียของใบไม้ น้ำจะขังติดกันไม่ได้ถ่ายออก ขยายริมทะเลลงไปติดตามต้นไม้ให้ลงสู่ทะเลไม่ได้ทำให้น้ำไม่เสียมากขึ้น พอต้นไม้ผลัดใบถ้าน้ำไม่สะอาดมีผลเสียแฉ่อน ทำให้ปลาไม่สามารถหายใจได้ มาตรการแก้ไขธรรมชาติจะเป็นตัวแปรให้มันเองคือ ถ้าช่วงน้ำในถัง(น้ำเกิด) น้ำมากจะพาเศษไม่เหล่านี้ออกไป ส่วนที่เหลือจะเป็นอาหารของสตัวร์วัยอ่อนต่อไป
5. หลังจากเกิดกลุ่มที่จัดการดูแลป่าชายเลนชุมชนบ้านคลองลิตตี ภายหลังจากเวทีปิดโครงการนำเสนอผลการวิจัยให้กับชาวบ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับทราบเมื่อวันที่

7 มีนาคม 2547 ที่ผ่านมาระยะเวลา 3 เดือน มีผู้ต้องการใช้ประโยชน์จากไม้ ประสงค์เข้าเป็นสมาชิกป่าชุมชนจำนวน 66 รายจาก 138 ครัวเรือนมีผู้แสดงความจำนงค์ขอใช้ไม้จากป่าชายเลนชุมชนบ้านคลองลิดดีจำนวน 20 คนมีไม้ที่ได้ใช้ประโยชน์ไปแล้วจำนวน 1,238 ตัน ส่วนใหญ่เป็นไม้แสม ไม่โคงกางใบเล็ก ไม่โตด ตามลำดับ นำไปใช้ในการสร้างบ้าน และอื่นๆ

ต่อนักวิจัย

จากการบริการหารือ วิเคราะห์การทำงานของทีมวิจัยได้พัฒนาตัวเอง คือ

1. ได้รู้จักการประสานงาน ประสานงานเป็น จากอดีตทามาไม่เป็น สิ่งที่ชาวบ้านกลัวมาตลอด คือโรงพัก โรงพยาบาล และอำเภอ เกิดความกลัว เนื่องจาก เรายังไม่รู้ ไม่เข้าใจ ไม่ได้รับการอธิบาย ที่มีต้องนำไปบอกรักกับคนภายนอก ประสานความร่วมมือกับองค์กรต่างๆ
2. สามารถเขียนโครงการ การพูด นำเสนอในที่ประชุม
3. รู้วิธีการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เช่น ในช่วงการทำศาลาเรียนรู้ มีการห้ามตัดไม้ทำศาลาเรียนรู้ ถ้าตัด จะจับจากผู้ที่ไม่เห็นด้วย ทางกลุ่มแก้ปัญหาโดยการทำกิจกรรม แล้วเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวกับป่าชายเลนโดยตรงมาร่วม ให้เวลา และผลงานที่เกิดขึ้นเป็นเครื่องพิสูจน์ สุดท้ายสามารถสร้างความเข้าใจได้
4. ได้รับรู้แหล่งงบประมาณที่สนับสนุนหลายหน่วยงาน สามารถทำได้เอง
5. รู้จักการแก้ปัญหา ปรับปรุงไปใช้ เนื่องได้จากการทำกิจกรรมการประชุมวางแผนการบริหารการจัดการป่า ซึ่งได้ทำหนังสือเชิญ แต่ไม่เข้าร่วมน้อยน้อยจากนั้นเปลี่ยนวิธีการอื่น โดยให้คณะกรรมการไปคุยกับพื้นท้อง แล้วให้พื้นท้องเล่าต่อแบบปากต่อปาก
6. มีวิสัยทัศน์กว้างขึ้นในเรื่องการจัดการป่า หน่วยงานราชการให้การยอมรับและสนับสนุนงบประมาณ
7. ชุมชนไก่ลี้เดียงมองเห็นผลงานและเชิญเข้าร่วมเป็นวิทยากรให้ความรู้เรื่องป่าชุมชนร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นให้กับเยาวชนในโรงเรียน
8. กับผู้นำในชุมชนมองทีมวิจัยไม่มีศักดิ์ศรีมาเป็นการทำงานล้ำหน้า เวลาและผลงานที่เกิดขึ้นจึงเป็นเครื่องพิสูจน์ว่าทีมวิจัยทำสิ่งที่ดีมีประโยชน์แก่ชุมชนโดยรวมจนสุดท้ายชนจะชาวนบ้าน เมื่อชาวบ้านยอมรับต่อมากผู้นำเห็นด้วยและเข้ามามีส่วนร่วม

ปัญหาอุปสรรค/ แนวทางแก้ไขในการทำงาน

ในช่วงแรกคนในชุมชนไม่เข้าใจ ชาวบ้านบางส่วนมองว่างานวิจัยไม่ได้เกี่ยวข้องกับเขามีจัดกิจกรรมทุกครั้งที่มีเชิญชวนบ้านมาร่วมด้วยสุดท้ายชาวบ้านเข้าใจ ยอมรับและมีส่วนร่วมด้วย ชาวบ้านมองว่าคนที่มาคิดทำผลงานอะไรก็แล้วแต่ในชุมชน ต้องมาจากการเป็นผู้นำในชุมชน แต่ที่มีวิจัยไม่ได้เป็นผู้นำ เพราะว่าคนที่คิดทำเรื่องนี้ในอดีตต้องเป็นผู้นำที่ถูกคัดเลือกหรือถูกแต่งตั้งในชุมชนเท่านั้น ดังนั้นที่มีวิจัยจึงใช้เวลาเป็นเครื่องพิสูจน์ผลงาน เดือนหนึ่งมีการประชุม 5-8 ครั้งสุดท้ายชาวบ้านให้ความสำคัญ และเกิดการยอมรับ เพราะที่มีทำงานอย่างจริงจังจนสำเร็จ

คนในชุมชนไม่เข้าใจเรื่องงบประมาณโครงการ มองที่มีวิจัยว่าได้เงินเดือน เรื่องอะไรต้องไปร่วม เมื่อจัดกิจกรรมทุกครั้งที่มีวิจัยแจ้งให้พื้นท้องคลองลิดีทราบทุกครั้งว่าแต่ละครั้งที่ทำเวทีที่มีให้งบประมาณไปครั้งละเท่าไหร่ เมื่อคนในชุมชนรู้เข้าก็เลิกว่า

การทำมหากิน เรื่องอาชีพของที่มีเมื่อเมื่อกัน จังหวะเวลา ทำให้งานล่าช้า ดังนั้นจึงมีการนัดหมาย คุยกันหาเวลาที่ทุกคนว่าง ส่วนใหญ่เป็นเวลา 20.00 น. เป็นต้นไป

บทเรียนสำคัญของนักวิจัยต่อการทำงาน

- ไม่รอผู้นำเมื่อก่อนพากเรารอให้คนอื่นมาช่วย ไม่รอให้ทางหน่วยงานราชการนำความรู้มาให้ เมื่อได้มาเป็นเจ้าภาพทำให้ถูกคิดได้ว่าเรื่องราวด่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชน ควรให้คนนอกมาช่วยได้ยาก คนในท่านั้นที่ต้องช่วยกันนำเรื่องราวไปบอกกล่าว ขอความช่วยเหลือจากคนข้างนอก
- ต้องเป็นนักประสานทั้งภายนอก ภายนอกการประสานแต่ละครั้งเราต้องมีข้อมูลเพื่อนำเสนอ เป็นสื่อที่สำคัญสร้างความเข้าใจ ความร่วมมือ ได้อย่างดี

ปัจจัยอื่นในการทำงาน

- นโยบายการจัดการป่าชายเลนของรัฐอื่อประโยชน์ให้ชุมชนเป็นเจ้าของ หรือเจ้าภาพในการดำเนินงาน โดยท่าน้ำที่ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ บุคลากร การให้การเรียนรู้ ตลอดจนให้ความร่วมมือกับชุมชนเมื่อร้องขอ
- สนับสนุนกิจกรรมแผนงาน ติดตามความคืบหน้าอย่างต่อเนื่อง มีเจ้าหน้าที่จากสถานีป่าชายเลนที่ 36 และเจ้าหน้าที่จากศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งจังหวัดสตูล เข้าร่วมกิจกรรมด้วยทุกครั้ง ไม่ว่าปัลอยพันธุ์สตูลน้ำ กุ้ง หอย ปู ปลา และร่วมปลูกป่า ออกสำรวจป่า สำรวจน้ำและน้ำผลที่ได้มาขยายสู่ชุมชนทุกครั้ง
- นโยบายการจัดการเรียนรู้โดยชุมชนของกระทรวงศึกษาธิการที่สามารถ

การมองงานวิจัยของทีม

เป็นกระบวนการที่ต้องมีความคิดที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ต้องสอดคล้องกับประเด็นของเรื่อง ไม่มีการทำอะไรเพาะทีมแต่สร้างกระบวนการเรียนรู้ พร้อมกับคนในชุมชน เป็นเรื่องที่ต้องมีคำถ้า ที่ต้องหาคำตอบที่ซัด ไม่มีคำว่า " สถาว่า " " พันธ์นัน " หรือ " เขาว่า " ทำงานวิจัยคำเหล่านี้ยกเลิก ทีมและพื้นท้องชาวบ้านต้องรู้ดึงเป้าหมายของเรื่อง งานวิจัยสามารถแก้ปัญหาของตัวเอง มีการบันทึกข้อมูลทุกครั้ง ลงเคราะห์ข้อมูล กระบวนการทำงาน

งานวิจัยเป็นงานอีกรูปแบบหนึ่งในการสร้างขบวนการในกิจกรรมต่างๆ ด้วยความคิดของคนหลายๆ คนที่มานั่งวิเคราะห์ข้อมูลให้เด่นชัดในหลักของความจริง และความถูกต้องตามความต้องการของชุมชนโดยชุมชนเป็นคนจัดการเอง

เป็นขบวนการที่ให้คำตอบ แก้ปัญหาของชุมชน ต้องการเห็นความอุดมสมบูรณ์ของพันธุ์ไม้ในป่าชายเลนให้อยู่คู่กับชุมชนตลอดไป ให้มีความยั่งยืนทั้งพันธุ์ไม้ และพันธุ์สัตว์น้ำนานาชนิด งานวิจัยทำให้คนมีความคิดจัดการคนในชุมชนมีความคิดเป็นหนึ่งเดียว

งานวิจัยสร้างจิตสำนึกให้คนมีส่วนร่วมมากขึ้นในชุมชนจากเมื่อก่อนที่ผ่านมาความรู้สึกว่าคนในชุมชนมีแนวร่วมมากขึ้นเรื่อยๆ งานวิจัยสอนให้รู้ปัญหาชุมชน " ตนเองแต่ก่อนเขียนหนังสือไม่ค่อยเป็น เพราะงานวิจัยทำให้เขียนเป็น ทำโครงการต่างๆ เป็น ได้รู้ประวัติศาสตร์หมู่บ้านตนเอง และได้แก้ปัญหาให้กับชุมชนของตนเอง ได้รู้จักหน่วยงานราชการ ทำให้มีความรักชุมชน "

ความรู้สึกต่อทีมวิจัยด้วยกัน (มะอีสา นาวาเดช 1 ในทีมวิจัย 6 คน)

เมื่อเริ่มแรกทีมวิจัยทำอยู่ด้วยกัน 6 คน มะอีสา เป็นผู้ประสานงานในทีม เข้าประสบอุบัติเหตุด้วยรถจักรยานยนต์เสียหลักชนกับเลาไฟฟ้าเสียชีวิตในค่ำวันที่ 29 พฤษภาคม 2546 ซึ่งสร้างความเสียใจแก่ลูกเมียญาติมิตร และเพื่อนพ้อง ช่วงที่ทีมจะเปิดเที่ยวโครงการนำเสนองานวิจัย ทำให้ขาดบุคลากรคนดีๆ ของทีมไป 1 คน จนเหลือ 5 คน ในช่วงนั้นทุกคนเครียดซึ่มเสียใจในการจากไปของเพื่อนร่วมทีมที่ไม่มีวันหวนกลับ (ไปไม่กลับ หลับไม่ตื่น ฟื้นไม่มา) เข้าเป็นคนหนึ่งที่เขาใจใส่กับหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ก่อนจะมาถึงวันสำเร็จ เขายังเป็นคนหนึ่งที่ร่วมขบวนให้งานวิจัยป่าชายเลนบ้านคลองลิดีสำเร็จลงด้วยตี ทีมขอจดจำไว้เมื่อสิ้น

ภาคผนวก

กฎระเบียบป้าชายเลนชุมชนบ้านคลองลิ๊ดหมู่ที่ 3 ตำบลสาคร อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล
ว่าด้วยการเป็นสมาชิก

1. ต้องเป็นคนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ หมู่ที่ 3 บ้านคลองลิ๊ด ต.สาคร อ.ท่าแพ จ.สตูล เท่า
นั้น นอกเหนือจากนั้นขึ้นอยู่กับคุณพินิจของคณะกรรมการ
2. ครอบครัวหนึ่งต้องเป็นสมาชิกอย่างน้อย 1 คน และต้องมีอายุครบ 18 ปี บริบูรณ์
3. สมาชิกต้องเข้าร่วมกิจกรรมกับทางชุมชนเมื่อคณะกรรมการกำหนด
4. บุคคลใดที่ประสงค์จะเป็นสมาชิก ต้องสมัครด้วยตนเองพร้อมนำหลักฐานดังนี้ สำเนา
บัตรประจำตัวประชาชน พร้อมค่าสมัครคนละ 5 บาท

ว่าด้วยการใช้ประโยชน์จากไม้

บุคคลใดที่ยังไม่ได้สมัครเป็นสมาชิกไม่มีสิทธิ์ใช้ไม้เด็ดขาดจริงได้

1. ต้องมาสมัครเป็นสมาชิกก่อนแล้วมีสิทธิ์ใช้ไม้
2. สมาชิกต้องรู้การแบ่งโซนพื้นที่การใช้สอยไม้ในป่าโดยมีการติดป้ายบอก
3. สมาชิกที่ต้องการใช้ไม้ต้องมาขอใบแสดงความจำนงจากคณะกรรมการและกรอกข้อมูลตาม
ความต้องการเสร็จแล้วยื่นให้กับคณะกรรมการใน 3 วัน และเสียค่าธรรมเนียมครั้งละ 10
บาท (หลังจากผ่านการบริหาร 90 วัน แล้ว) ต้องใช้ตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ นำมาทำบ้าน
เรือน, ซ่อมแซมบ้าน, ยกหน้า, ทำรั้ว, คอกสัตว์, หลังเรือ, หลังเพงพาง, สะพาน หรือทำสิ่งที่เป็น
ประโยชน์ต่อสาธารณะ
4. สมาชิกคนใดที่ได้ใช้ประโยชน์จากไม้ไปแล้วต้องปลูกทดแทนในอัตราส่วน 1 ต้น เท่ากับ 5 ต้น
พร้อมกับรากษาและฟื้นฟู
5. ห้ามตัดไม้เพื่อขายทั้งคนในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้าน เพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว
6. สมาชิกคนใดต้องการใช้ประโยชน์จากไม้ แต่ไม่มีความสามารถตัดเองได้ ให้แจ้งเรื่องต่อคณะกรรมการเพื่อดำเนินการต่อไป
7. สมาชิกที่ต้องการใช้ประโยชน์ครั้งต่อไปต้องขอใบแสดงความจำนงใหม่

ว่าด้วยบทลงโทษการฝ่าฝืนกฎระเบียบ

1. สมาชิกคนใดที่ใช้ประโยชน์จากไม้เกินกว่าที่เขียนในใบแสดงความจำนง ถือว่าเป็นความ
ผิด ต้องผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการเพื่อทำการลงโทษ
2. สมาชิกคนใดที่ฝ่าฝืนกฎระเบียบคณะกรรมการต้องทำการบังคับ ดังต่อไปนี้

2.1 คณะกรรมการต้องเข้าழุดคุยเพื่อทำความเข้าใจ และก่อตัวตักเตือนไม่เกิน 2 ครั้ง
หากยังฝ่าฝืนให้คณะกรรมการเป็นผู้พิจารณาโทษ

2.2 บุคคลภายนอกเข้ามาตัดไม้โดยไม่ได้รับอนุญาตคณะกรรมการต้องพิจารณาโทษ

รายชื่อคณะกรรมการป่าชุมชนบ้านคลองลิดี

1. นายบ่าว	ดาวนุย	ตำแหน่ง	ประธาน
2. นายพล	อะมติพงษ์	ตำแหน่ง	รองประธาน
3. นายหมุด	ยามาเล็น	ตำแหน่ง	รองประธาน
4. นายวชระ	ยาราหาน	ตำแหน่ง	เลขานุการ
5. นายสาหமัด	หลังเส็น	ตำแหน่ง	ผู้ช่วยเลขานุการ
6. นางมีะ	ทุมมาลี	ตำแหน่ง	ผู้ช่วยเลขานุการ
7. นายด้าด	ชาลุเด็น	ตำแหน่ง	ฝ่ายกองทุน/บัญชี
8. นายกุสตาแอลล์	บิสุนุ	ตำแหน่ง	ฝ่ายกองทุน/บัญชี
9. นายอารอปั่น	กอลาบันหลง	ตำแหน่ง	ฝ่ายกองทุน/บัญชี
10. นางอุสนา	หลังลิญ	ตำแหน่ง	ฝ่ายกองทุน/บัญชี
11. นางใจนัน	ดาวนุย	ตำแหน่ง	ฝ่ายกองทุน/บัญชี
12. นางตีปอสา	เสียมใหม	ตำแหน่ง	ฝ่ายกองทุน/บัญชี
13. นายยะอาหรี	หยียูสีะ	ตำแหน่ง	ฝ่ายดำเนินงาน
14. นายหมาดลลี	คลองยวน	ตำแหน่ง	ฝ่ายดำเนินงาน
15. นายยะหมาด	ยาราหาน	ตำแหน่ง	ฝ่ายดำเนินงาน
16. นายเสบ	เดวามาลัย	ตำแหน่ง	ฝ่ายดำเนินงาน
17. นายฝ่าอาด	ทุมมาลี	ตำแหน่ง	ฝ่ายดำเนินงาน
18. นายรวมดัน	บูเกศ	ตำแหน่ง	ฝ่ายดำเนินงาน
19. นายยาฝ่าด	ตุกังหัน	ตำแหน่ง	ฝ่ายดำเนินงาน
20. นางสาวอุสนา	หยียูสีะ	ตำแหน่ง	ฝ่ายดำเนินงาน
21. นายบานหอม	อุลเส็น	ตำแหน่ง	ฝ่ายดำเนินงาน
22. นายไช	บุนหา	ตำแหน่ง	ฝ่ายดำเนินงาน
23. นายสอนลลี	ศิริรัตน์	ตำแหน่ง	ฝ่ายดำเนินงาน

แบบสอบถาม "โครงการวิจัยการศึกษาการเมืองร่วมในการจัดการป่าชายเลนพืชป่าบ้านคอกลองสืบ"

ป่าครลออกพราญา ป่าครลออกสีสด ป่าครลออก 30 ปี ท่านมา ป่าพนธุ์ไม้ พนธุ์สีเขียว พนธุ์สีเขียว ลักษณะ ชนิดใดบ้าง

ชื่อพนธุ์ไม้	ใช้ประโยชน์อย่างไรบ้าง	ใช้ส่วนไหนของมัน / ทำอย่างไร	มีคนตามทำไร้	อยู่บริเวณไหน (ชุมชน)
ชื่อพนธุ์สีเขียว	ประโยชน์	ใช้ส่วนไหนของมัน / ทำอย่างไร	วิธีการทำ	อยู่บริเวณไหน
1.				
2.				
3.				
ชื่อพนธุ์สีเขียว	ประโยชน์อย่างไรบ้าง	ใช้ส่วนไหนของมัน / ทำอย่างไร	วิธีการทำ	อยู่บริเวณไหน
1.				
2.				

□ ฝึกการจัดการรายรับราย支อย่างไรบ้าง

◆ ช่วงที่ 1 ก่อนการรับสมัปดาห์

1. สำรวจพื้นที่ สำรวจพื้นที่ที่เช่ามาดูแลบ้าน
2. มีหน่วยงานไหนที่เช่ามาดูแลบ้าน
3. แบ่งเขตการดูแลการให้เช่ายอย่างไร
4. ผู้จัดการจัดการเป็นอย่างไร
5. ชาวบ้านได้เข้าร่วมกิจกรรมอะไรบ้าง

◆ ช่วงที่ 2 ฝึกการรับสมัปดาห์

1. สำรวจพื้นที่ สำรวจพื้นที่ที่เช่ามาดูแลบ้าน
2. มีหน่วยงานไหนที่เช่ามาดูแลบ้าน
3. แบ่งเขตการดูแลการให้เช่ายอย่างไร
4. ผู้จัดการจัดการเป็นอย่างไร
5. ชาวบ้านได้เข้าร่วมกิจกรรมอะไรบ้าง

ໃນປະຈຸບັນ ມູນຄົນ		ບໍລິສັດ		ປາຄລອອຳຈິນ		ປາຄລອອຳຢະນຸມ		ປາຄລອອຳເພື່ອ	
ຊື່ອັນດີ	ໃຫ້ປະໂຍບນອຍ່າງໂຮງາມ	ໃຫ້ສ່ວນຫຼັນອອນນັນ / ທໍາອອຍາງໄຮ	ສົ່ງນາຕາທ່ານີ້	ຂໍ້ປະໂຫຍດໄຫນ (ເຊຸກຍຸມ)					
1.									
2.									
3.	ໃຫ້ປະໂຍບນອຍ່າງໂຮງາມ	ໃຫ້ສ່ວນຫຼັນອອນນັນ / ທໍາອອຍາງໄຮ	ວິຊີກາຮັບປ	ອຸປະກອດໄຫນ					
ຊື່ອັນດີສັດວິນ									
1.									
2.									
3.	ໃຫ້ປະໂຍບນອຍ່າງໂຮງາມ	ໃຫ້ສ່ວນຫຼັນອອນນັນ / ທໍາອອຍາງໄຮ	ວິຊີກາຮັບປ	ອຸປະກອດໄຫນ					
ຊື່ອັນດີສັດວິນ									
1.									
2.									
3.	ໃຫ້ປະໂຍບນອຍ່າງໂຮງາມ	ໃຫ້ສ່ວນຫຼັນອອນນັນ / ທໍາອອຍາງໄຮ	ວິຊີກາຮັບປ	ອຸປະກອດໄຫນ					

ขณะนี้มีการจัดการบริหารป่าอย่างไรบ้าง

1. สภาพน้ำ สภาพลำคลองเป็นอย่างไรบ้าง.....
2. มีหน่วยงานไหนที่เข้ามายัดการบัง.....
3. จัดการอย่างไร.....
4. ชาวบ้านได้เข้าร่วมอย่างไรบ้าง .....
5. ถ้าให้ดีกว่านี้ท่านคิดว่าควรมีการจัดการอย่างไร เพราะเหตุใด.....

ชื่อ ..... สกุล.....

บ้านเลขที่ ..... อายุ..... ผู้ให้สัมภาษณ์

...../...../..... วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์

ประวัติพิมพ์วิจัย

1. นายดีน ชาลูเด็น

เกิด 1/ ม.ค. / 2508

ที่อยู่ปัจจุบัน 17/1 หมู่ที่ 3 ต.สาคร อ.ท่าแพ จ.สตูล
การศึกษา จบชั้นประถมปีที่ 4 จากโรงเรียนบ้านสาคร
ได้ ต.สาคร อ.ท่าแพ จ.สตูล

ประสบการณ์

- ประชานกสุ่มออมทรัพย์บ้านคลองลิดี
- กรรมการมั่งคั่งบ้านคลองลิดี
- กรรมการป้าชุมชนบ้านคลองลิดี

2. นายวชระ yawahab

เกิด 1/ ม.ค. / 2508

ที่อยู่ 30 หมู่ที่ 3 ต.สาคร อ.ท่าแพ จ.สตูล
การศึกษา

- จบชั้นมัธยมตอนปลาย โรงเรียนศาสนูปถัมป์
จ.ปัตตานี

ประสบการณ์

- กรรมการมั่งคั่งบ้านคลองลิดี(บิลล่าล)
- กรรมการกสุ่มออมทรัพย์บ้านคลองลิดี
- เลขานุการคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านบ้าน
คลองลิดี
- เลขานุการกรรมการป้าชุมชนบ้านคลองลิดี
- กรรมการชุมชนปั้นบ้านจังหวัดสตูล
- ครูใหญ่โรงเรียนมีอุลลิศلامมียะ (ศูนย์อน
รรจวิบธรรมอิสลาม)
- ผู้ประสานงานโครงการถักหอเครื่อข่ายพลังชุม
ชนพลังแห่งดิน อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล

3. นายลามหาด หลังเส็น

เกิด 1/ ม.ค. / 2496

ที่อยู่ 61/1 หมู่ที่ 3 ต.สาคร อ.ท่าแพ จ.สตูล

การศึกษา

- จบชั้นประถมปีที่ 4 จากโรงเรียนบ้านสาครเหนือ ต.สาคร อ.ท่าแพ จ.สตูล

ประสบการณ์

- กรรมการกองทุนหมู่บ้านบ้านคลองลิดี
- กรรมการประชาคมหมู่บ้านบ้านคลองลิดี
- กรรมการป้าชุมชนบ้านคลองลิดี
- รองประธานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีบ้านคลองลิดี

4. นายบ่าว ดาวนุย

เกิด 1/ ม.ค. / 2493

ที่อยู่ปัจจุบัน 9 หมู่ที่ 3 ต.สาคร อ.ท่าแพ จ.สตูล

การศึกษา

- จบชั้นประถมปีที่ 4 จากโรงเรียนบ้านสาครใต้ ต.สาคร อ.ท่าแพ จ.สตูล

ประสบการณ์

- กรรมการมัชยิดบ้านคลองลิดี
- กรรมการกลุ่มออมทรัพย์บ้านคลองลิดี
- ประธานคณะกรรมการป้าชุมชนบ้านคลองลิดี

5.นายพล ชัชมัตพงศ์

เกิด 21 / พ.ค. / 2503

ที่อยู่ 23 หมู่ที่ 3 ต.สาคร อ.ท่าแพ จ.สตูล

การศึกษา

- จบมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสมบูรณ์วิทยากร อ.เมือง จ.อำนาจเจริญ

ประสบการณ์

- อดีตผู้จัดการฝ่ายการตลาด บริษัททวีภัณฑ์อีเลกทริค
- ผู้จัดการฝ่ายการตลาด บริษัท สยามกรุ๊ป
- ประธานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านบ้านคลองลิดี
- กรรมการโรงเรียนบ้านสาครได้
- กรรมการป้าชัยленบ้านคลองลิดี
- ประธานศูนย์ฝึกทักษะอาชีพ เพื่อรองรับเมืองบ้านคลองลิดี
- ที่ปรึกษากลุ่มออมทรัพย์บ้านคลองลิดี

6.นายมະอีชา นาวาเดช

ที่เกิด 1 / ม.ค. / 2512

ที่อยู่ 17/2 หมู่ที่ 3 ต.สาคร อ.ท่าแพ จ.สตูล

การศึกษา

- จบชั้นประถมปีที่ 4 จากโรงเรียนบ้านสาครได้ ต.สาคร อ.ท่าแพ จ.สตูล

ประสบการณ์

- สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์บ้านคลองลิดี
- สมาชิกป้าชุมชนบ้านคลองลิดี

โครงการ ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลนบ้านคลองลิตตี ตำบลลสาคร อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล

รายงานสรุปการเงินรอบ 28 เดือน

ชื่อหัวหน้าโครงการ นายตัด ชาลุเด็น

รายงานในช่วงตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม 2546 ถึงวันที่ 31 สิงหาคม 2548

รายจ่าย

หมวด	รายจ่ายสะสม	รายจ่าย	รวมรายจ่าย	งบประมาณ	คงเหลือ
	งวดก่อนยกมา	งวดปัจจุบัน	สะสมรวม	ที่ตั้งไว้	หักเกิน
1. ค่าตอบแทน	20,400	8,600	29,000	34,000	5,000
2. ค่าใช้สอย	36,650	38,854.50	75,504.50	68,150	7,354.50
3. ค่าวัสดุ	635	890	1,525	11,850	10,325
รวม	57,685	48,344.50	106,029.50	114,000	7,970.50

จำนวนเงินที่ได้รับและจำนวนเงินที่คงเหลือ

จำนวนเงินที่ได้รับ

งวดที่ 1	67,700	บาท	เมื่อ 23/05/2546
งวดที่ 2	39,403.08	บาท	เมื่อ 9/03/2547
ดอกเบี้ยครั้งที่ 1	81.92	บาท	เมื่อ 1/07 - 30/09 - 31/12/2546
ดอกเบี้ยครั้งที่ 2	402.18	บาท	เมื่อ 1/07 - 30/06 - 31/12/2547
ดอกเบี้ยครั้งที่ 3	200.86	บาท	เมื่อ 1/07 - 30/06/2548
รวม	107,788.04	บาท	

ค่าใช้จ่าย

งวดที่ 1 เป็นเงิน	57,685	บาท
งวดที่ 2 เป็นเงิน	48,344.50	บาท
รวม	106,029.50	บาท
จำนวนเงินคงเหลือ	1,758.54	บาท

ลงนามหัวหน้าโครงการ

นายตัด ชาลุเด็น

ลงนามฝ่ายการเงินโครงการ

พ.ศ.๒๕๔๘ ๑๖๗๗

នាយករដ្ឋមន្ត្រី

នាយករដ្ឋមន្ត្រី ក្រសួងបច្ចេកវិទ្យា

សារិក នាយករដ្ឋមន្ត្រី

សហគមន៍ការកែវិកទំនាក់ទំនង ក្រសួងបច្ចេកវិទ្យា

លេខឈ្មោះលេខ 0000007253 លេខកូដ 90004533 ក្នុងក្រុមទី 95

កាលបរិច្ឆេទ	សារិក	ចំនួន	បុរាណ	បុរាណ	លេខ
04/01/2548	ឈ/ស	500.00		8,599.79	12
05/01/2548	ឈ/ស	1,500.00		7,099.79	13
28/01/2548	ឈ/ស	1,000.00		6,099.79	14
07/02/2548	ឈ/ស	1,000.00		5,099.79	15
02/03/2548	ឈ/ស	2,000.00		3,099.79	16
22/04/2548	ឈ/ស	500.00		2,599.79	17
28/04/2548	ឈ/ស	500.00		2,099.79	18
16/06/2548	ឈ/ស	1,000.00		1,099.79	19
01/07/2548	ឈ/អ	ក.ស. ន.ស. (ស.ស) 1,300.51		1,300.51	20

សារិក នាយករដ្ឋមន្ត្រី ក្រសួងបច្ចេកវិទ្យា

910 - 1 - 74885 - 8

สำนักงาน
Office สตูล

บัญชีเลขที่
Account No. 910-1-74885-8

ชื่อบัญชี
Account Name

สหง. การจัดการป่าชายเลนบ้านคลองสิtie

ทะเบียนลับที่ S/A/B 2397271

4,00,231245,500.00

รหัส: 0400, 101

30/03/47	910	NCA	*****49,000.00		*****2'3.11	6378610	
30/06/47	910	EXP	100000000.00	10.16	100000000.00	222.25	
30/06/48	0	EXP	100000000.00	10.11	100000000.00	222.53	9400

ลักษณะ “ลักษณะ” ไม่ระบุประกอบลักษณะใน
“Description” “ลักษณะ” “Description” PLEASE SEE INSIDE BACK COVER

ทะเบียนลับที่ S/A/B 2397271